

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 2017

Finanšu stabilitāte – tāds finanšu sistēmas (finanšu starpnieki, tirgi un tirgus infrastruktūras) stāvoklis, kādā tā spēj izturēt šokus, neradot nozīmīgus finanšu starpniecības un kopējo finanšu pakalpojumu piedāvājuma traucējumus.

Sistēmiskais risks – risks, ka, vienam dalībniekam nespējot nokārtot savas saistības sistēmā, arī citi dalībnieki nespēs nokārtot savas saistības noteiktajā termiņā, izraisot tālāku ietekmi, kas apdraud finanšu sistēmas stabilitāti vai uzticamību, tautsaimniecības izaugsmi un labklājību. Šādu nespēju pildīt saistības var radīt darbības vai finanšu problēmas.

"Finanšu Stabilitātes Pārskata" mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par Latvijas finanšu sistēmas attīstību un vērst uzmanību uz sistēmiskiem riskiem, kas varētu apdraudēt Latvijas finanšu sistēmas stabilitāti.

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" analizēta un novērtēta Latvijas finanšu sistēmas darbība un riski, īpašu uzmanību pievēršot kredītiestāžu darbībai, balstoties uz finanšu tirgus datiem līdz 2017. gada februāra beigām, ekonomiskajiem datiem līdz 2017. gada marta beigām vai pārskata sagatavošanas brīdī pieejamiem datiem un kredītiestāžu, NFS un finanšu infrastruktūras datiem līdz 2017. gada marta beigām. Prognozes balstītas arī uz jaunākajiem pieejamiem datiem.

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" izmantots kredītiestāžu dalījums divās grupās, jo Latvijas kredītiestāžu sektoru veido divi atšķirīgi segmenti. 1. grupu veido kredītiestādes, kuru kredītportfeļos vairāk nekā 50% veido aizdevumi iekšzemes klientiem un kuras vairāk nekā 50% no noguldījumu apjoma piesaista no iekšzemes klientiem. Šo kredītiestāžu finansējuma lielāko daļu veido iekšzemes noguldījumi un finansējums no to Ziemeļvalstu mātes bankām. 2. grupā ietilpst pārējās kredītiestādes, kuras galvenokārt apkalpo ārvalstu klientus un piesaista ārvalstu klientu noguldījumus. Tām nav būtiskas lomas kredītu izsniegšanā iekšzemes klientiem un iekšzemes noguldījumu piesaistē.

Aprēķinot ROE, kopējo kapitāla rādītāju, pirmā līmeņa kapitāla rādītāju, pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītāju, atklāto valūtas pozīciju, FKTK noteikto likviditātes rādītāju, kā arī likviditātes un kredītriska jutīguma un stresa testu rezultātu un valūtas un procentu likmju risku jutīguma analīzes rezultātus, netiek iekļauti Latvijas Republikā reģistrēto ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati.

Fīgūriekavās ietvertie dati atbilst iepriekšējā gada atbilstošajam periodam.

Sagatavojot grafiskos attēlus un tabulas, izmantoti šādi datu avoti: 1.1.1. att. – EK, 1.1.2. att. – ECB, 1.1.3. un 1.1.4. att. – Bloomberg, 1.1.5. att. – Norvēģijas Banka un Valueguard, 1.2.1. att. – EK, 1.3.1. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas datiem, 1.3.2. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz CSP, SIA "Latio", SIA "Ober Haus Real Estate Latvia" un SIA "Arco Real Estate" datiem, 1.3.3. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, CSP un SIA "Latio" datiem, 2.1.1. att. – CSP, 2.1.2. att. – Latvijas Banka un CSP, 2.2.1. un 2.2.2. att. – CSP, 3.1.1. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas datiem, 3.1.2. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas un CSP datiem, 3.1.3. att. – ECB, 3.1.4. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas datiem, 3.1.5. att. – Latvijas Banka un Bloomberg, 3.1.6. un 3.1.7. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz FKTK datiem, 3.2.1.–3.2.3. att. – Latvijas Banka, 3.2.4. att. – FKTK, 3.2.5. un 3.2.6. att. – FKTK un Latvijas Bankas aprēķini, 3.3.1. att. – FKTK, 3.3.2. att. – FKTK un Latvijas Bankas aprēķini, 3.3.3. att. – Latvijas Bankas aprēķini, 3.3.4. att. – FKTK un Latvijas Bankas aprēķini, 3.4.1. un 3.4.2. att. – Latvijas Banka, 3.5.1. tabulai – FKTK, 3.5.1. att. – FKTK, 3.5.2. att. – FKTK un Latvijas Bankas aprēķini, 3.6.2. un 3.6.3. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas datiem, 3.6.4. att. – FKTK, 3.6.2. un 3.6.3. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas datiem, 3.6.4. att. – FKTK, 3.6.1. un 3.6.2. tabulai – Latvijas Bankas aprēķini, 4.1.1. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, CSP un FKTK datiem, 4.1.2. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, CSP un Eurostat datiem, 4.2.1. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, CSP un FKTK datiem, 4.2.2. att. – PTAC, 4.2.3. un 4.2.4. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas un CSP datiem, 4.3.1., 4.3.2. un 5.1.–5.3. att. – Latvijas Banka, P1.1. tabulai – FKTK, P1.2. tabulai – FKTK, P2.1.–P2.5. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz tās veiktās MVU un kredītiestāžu aptaujas datiem, 2P.1. tabulai – Latvijas Bankas aprēķini, P3.1. att. – CERT.LV, P4.1. un P4.2. tabulai – FKTK, P5.1.–P5.7. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, FKTK, CSP, ECB, Eurostat un Bloomberg datiem, P5.1. tabulai un P5.8. att. – Latvijas Bankas veiktā kredītiestāžu aptauja, P5.9. att. – Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz Latvijas Bankas, FKTK, CSP, ECB un Bloomberg datiem.

SATURS

KOPSAVILKUMS	4
1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE	7
1.1. Ārējā makrofinansiālā vide	7
1.2. Iekšzemes makrofinansiālā vide	10
1.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība	11
2. AIZŅĒMĒJU FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA	14
2.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība	14
1. ielikums. ECB organizētās mājsaimniecību finanšu un patēriņa aptaujas rezultāti Latvijā	15
2.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība	18
3. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI	20
3.1. Kreditēšanas dinamika un kredītrisks	20
3.2. Finansējuma un likviditātes risks	23
2. ielikums. Stingrāku NILLTF novēršanas prasību ieviešana Latvijā	25
3. ielikums. Kredītiestāžu likviditātes stresa testi	27
3.3. Tirgus risks	28
3.4. Pelnītspēja	30
3.5. Kapitalizācija	33
3.6. Kredītriska šoku absorbētspēja	35
4. ielikums. Makroekonomiskā stresa testa metodoloģijas pārmaiņas	36
4. NFS ATTĪSTĪBA UN RISKI	40
4.1. NFS attīstība	40
4.2. Mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību finansēšana	41
5. ielikums. Nebanku aizdevumi mājsaimniecībām – kas mainījies pēc procentu likmju u.c. ierobežojumu ieviešanas?	42
4.3. Pārējie finanšu pakalpojumi	43
5. SISTĒMISKI NOZĪMĪGAS MAKSĀJUMU UN NORĒĶINU SISTĒMAS	47
5.1. Maksājumu sistēmas	48
5.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas	49
PIELIKUMI	51
1. C-SNI kapitāla rezerves prasību noteikšana	51
2. Latvijas Bankas veiktā kredītiestāžu aptauja un MVU apsekojums par MVU kreditēšanas šķēršļiem	54
3. Vai IT drošības risks ir potenciāls Latvijas finanšu sektora sistēmiskais risks?	58
4. Kredītiestāžu darbības rādītāji	61
5. Finanšu stabilitātes risku novērtējuma rīki	63

SAĪSINĀJUMI

- AS – akciju sabiedrība
 ASV – Amerikas Savienotās Valstis
 BRRD – Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija Direktīva 2014/59/ES, ar ko izveido kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību atvēršanas un noregulējuma režīmu un groza Padomes Direktīvu 82/891/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/24/EK, 2002/47/EK, 2004/25/EK, 2005/56/EK, 2007/36/EK, 2011/35/ES, 2012/30/ES un 2013/36/ES, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1093/2010 un (ES) Nr. 648/2012
 CDS – kredītriska mijmaiņas līgums (*credit default swap*)
 CERT.LV – IT drošības incidentu novēršanas institūcija (*Computer Emergency Response Team*)
 CRD IV – Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenčiālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK
 CRR – Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenčiālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012
 C-SNI – cita sistēmiski nozīmīga iestāde (*other systemically important institution*)
 C-SNIR – citas sistēmiski nozīmīgas iestādes kapitāla rezerves prasība (*other systemically important institution reserve requirement*)
 CSP – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde
 DENOS – LCD vērtspapīru norēķinu sistēma
 DVP – ar naudas norēķiniem saistīti vērtspapīru pārvedumi jeb piegāde pret samaksu (*delivery versus payment*)
 EBI – Eiropas Banku iestāde
 EBITDA – peļņa pirms procentiem, nodokļiem, nolietojuma un amortizācijas atskaitījumiem (*earnings before interest, taxes, depreciation, amortisation*)
 ECB – Eiropas Centrālā banka
 EK – Eiropas Komisija
 EKS – Latvijas Bankas elektroniskā klīringa sistēma (EKS sistēma)
 ENR – ekonomiskā noskaņojuma rādītājs (*economic sentiment indicator*; ESI)
 ES – Eiropas Savienība
 ESRK – Eiropas Sistēmisko risku kolēģija
 EURIBOR – eiro starpbanku piedāvājuma procentu likmju indekss (*euro interbank offered rate*)
 FATF – Finanšu darījumu darba grupa (*Financial Action Task Force*)
 FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
 FOP – beznaudas vērtspapīru pārvedumi (*free of payment*)
 FRS – ASV Federālo rezervju sistēma
 GAP – pārcenošanas starpība jeb pret procentu likmju pārmaiņām jutīgo aktīvu un pret procentu likmju pārmaiņām jutīgo saistību starpība
 IBD-pre-EBITDA – parādsaistību, par kurām jāmaksā procenti, attiecība pret EBITDA (*interest bearing debt-to-earnings before interest, taxes, depreciation, amortisation*)
 IKP – iekšzemes kopprodukts
 IT – informācijas tehnoloģijas
 LCD – Latvijas Centrālais depozitārijs
 LSK – likviditātes seguma koeficients (*liquidity coverage ratio*)
 LURSOFT – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra informācijas atkalizmantojams
 MFI – monetārā finanšu iestāde
 MVU – mazie un vidējie uzņēmumi
 NFS – nebanku finanšu sektors
 NILLTF – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un terorisma finansēšana
 NIS – Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 6. jūlija Direktīva (ES) 2016/1148 par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā
 NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
 PCI – patēriņa cenu indekss
 PJA – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgie aktīvi
 PJS – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgās saistības
 PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
 ROA – aktīvu atdeve (*return on assets*)
 ROE – kapitāla atdeve (*return on equity*)
 RSA – riska svērtie aktīvi
 SAFE – ECB un EK apsekojums par finansējuma pieejamību uzņēmumiem (*Survey on the access to finance of enterprises*)
 SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
 SNV – saistību nepildīšanas varbūtība
 SNZ – zaudējumi, kas var rasties saistību nepildīšanas gadījumā
 SRMR – Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. jūlija Regula (ES) Nr. 806/2014, ar ko izveido vienādus noteikumus un vienotu procedūru kredītiestāžu un noteiktu ieguldījumu brokeru sabiedrību noregulējumam, izmantojot vienotu noregulējuma mehānismu un vienotu noregulējuma fondu, un groza Regulu (ES) Nr. 1093/2010
 TARGET – Eiropas Vienotā automatizētā reālā laika bruto norēķinu sistēma (*Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system*; TARGET)
 TARGET2 – otrās paaudzes TARGET sistēma
 TARGET2-Latvija – TARGET2 komponentsistēma Latvijā, kuras darbību nodrošina Latvijas Banka kopīgi ar tām ECBS centrālajām bankām, kuras piedalās TARGET2 sistēmā
 UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
 VUM – Vienotais uzraudzības mehānisms

KOPSAVILKUMS

Sistēmiskie riski un potenciālā sistēmiskā ievainojamība

Svarīgākie sistēmiskie riski Latvijas finanšu stabilitātei saistīti ar ārējās makrofinansālās vides potenciālo pasliktināšanos un augstas nenoteiktības ieilgšanu. Latvija ir maza valsts ar atvērtu tautsaimniecību, tāpēc ārējie faktori var negatīvi ietekmēt tautsaimniecības izaugsmi un kredītiestāžu peļņit spēju. Lai gan ārējais pieprasījums Latvijas galvenajos preču eksporta tirgos sācis augt straujāk, tādējādi uzlabojot Latvijas eksportētāju izredzes, un arī stresa līmenis finanšu tirgos kopumā ir mazinājies, tomēr ārējo vidi raksturo ievērojams nenoteiktības pieaugums, kas saistīts gan ar Apvienotās Karalistes uzsākto izstāšanās procesu no ES, gan saspringtu politisko fonu ES, gan ar jaunās ASV administrācijas grūti prognozējamo politiku, kas potenciāli varētu palielināt ārējos riskus. Finanšu stabilitāti var negatīvi ietekmēt gan globāli šoki (vāja pasaules tautsaimniecības attīstība, finanšu tirgus noskaņojuma maiņa un vispārējā riska prēmiju pārvērtēšana, ģeopolitiski satricinājumi), gan reģionāli šoki (piemēram, nekustamā īpašuma tirgus risku īstenošanās Ziemeļvalstīs). Tāpēc ārējās makrofinansālās vides riska pakāpe novērtēta kā augstāka par vidēju.

Ņemot vērā Ziemeļvalstu un Baltijas valstu finanšu sistēmu un tirdzniecības saites, Latvijai būtiskas ir finanšu stabilitātes norises mātes banku mītnes zemēs. Riski saistībā ar nesabalansētu nekustamā īpašuma tirgus attīstību Zviedrijā un Norvēģijā un/vai riska prēmijas pārvērtēšanu nemazinās, jo nekustamā īpašuma cenu un mājtsaimniecību parāda kāpums turpinās, neraugoties uz sasniegto augsto līmeni. Riska īstenošanās gadījumā varētu tikt negatīvi ietekmēti no tirgus finansējuma atkarīgo mātes banku aizņemšanās nosacījumi. Turklāt caur tirdzniecības un konfidences kanāliem varētu tikt negatīvi ietekmēta tautsaimniecības izaugsme Ziemeļvalstu un Baltijas reģionā. Tas savukārt negatīvi ietekmētu Latvijas aizņēmējus, kredītēšanas attīstību un kredītiestāžu finanšu rādītājus. Iepriekšējā gada nogalē Zviedrijā un Norvēģijā tika veikti papildu makrouzraudzības pasākumi, lai stiprinātu kredītiestāžu noturību un palēninātu finanšu cikla augšupeju, tomēr līdzšinējie un jaunie pasākumi pilnībā neaptver ievainojamības pieauguma cēloņus. Vienlaikus mātes banku un to meitas banku Latvijā finanšu rādītāji saglabājas spēcīgi. Savukārt Latvijas meitas banku finansējumā būtiski sarukusi mātes banku finansējuma nozīme.

1. tabula. Svarīgākie sistēmiskie riski un potenciālā sistēmiskā ievainojamība

Sistēmiskais risks, tā pakāpe un virziens	
1. Ārējās makrofinansālās vides pasliktināšanās un augstas nenoteiktības ieilgšana, kas var negatīvi ietekmēt tautsaimniecības izaugsmi un kredītiestāžu peļņit spēju.	
2. Nekustamā īpašuma cenu būtiska korekcija Zviedrijā un Norvēģijā un/vai riska prēmijas pārvērtēšana, kas var negatīvi ietekmēt mātes banku aizņemšanās nosacījumus, finansiālo stāvokli un tautsaimniecības izaugsmi.	
Potenciālā sistēmiskā ievainojamība	
IT drošības risks finanšu institūcijām.	

Riska pakāpe apzīmēta ar krāsu.

Zema	Mazāka par vidēju	Vidēja	Lielāka par vidēju	Augsta
------	-------------------	--------	--------------------	--------

Kredītiestādēm arvien vairāk savā darbībā izmantojot IT, kā arī attīstot inovatīvus finanšu tehnoloģiju produktus, par potenciālu sistēmisku ievainojamību kļūst IT drošības risks finanšu iestādēm. Centrālās bankas un uzraudzības iestādes sāk pievērst pastiprinātu uzmanību šai jomai arī no finanšu stabilitātes aspekta, jo nevar neņemt vērā iespēju, ka vienlaikus varētu tikt apdraudēta vairāku finanšu iestāžu IT sistēmu darbība. Latvijā iestrādes IT drošības riska ierobežošanai ir labas, turklāt gaidāma ievērojami lielāka IT drošības riska jautājumu risināšanas saskaņošana gan VUM ietvaros, gan

ieviešot NIS paredzētos pasākumus. Lai izvērtētu, vai IT drošības risks potenciāli var kļūt par sistēmisku risku Latvijas finanšu sektoram, un lai akcentētu IT drošības nozīmi finanšu stabilitātei, šai tēmai veltīts pārskata 3. pielikums.

Finanšu sektora attīstības tendences un risku absorbētspēja

Finanšu ciklā parādās augšupejas pazīmes, bet cikliskie riski Latvijā saglabājas zemi. Iekšzemes kredītešana pakāpeniski sāk attīstīties ātrāk, nekustamā īpašuma tirgus aktivitātei un nekustamā īpašuma cenām ir tendence augt. Iekšzemes kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no tās ilgtermiņa tendences pakāpeniski sarūk, bet joprojām ir negatīva un liela.

Prognozētā ekonomiskās izaugsmes uzlabošanās Latvijā ir labvēlīga iekšzemes aizņēmēju maksātspējai, kredītešanas attīstībai un kredītiestāžu pelnītspējai. Vienlaikus pastāv neskaidrība par ES fondu apguves apjomu un laiku, kā arī būtiska ārējā nenoteiktība. Tādējādi iekšzemes kredītportfeļa pieaugums, visticamāk, būs mērens. Kredītu standarti saglabājas piesardzīgi. Aizņēmēju pieprasījums pēc kredītiem nedaudz palielinājies, bet kopumā joprojām ir zems. Iekšzemes aizņēmēju kredītrisks pakāpeniski mazinās, uzlabojoties to maksātspējai un kredītu kvalitātei.

Kredītiestāžu kopējā noguldījumu atlikumā būtiski sarucis ārvalstu klientu noguldījumu īpatsvars. Iekšzemes mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumu atlikums turpina noturīgi palielināties un jau gandrīz sasniedzis iekšzemes kredītu atlikumu. Savukārt ārvalstu klientu noguldījumi kopš 2015. gada beigām nozīmīgi sarukuši. Tas skaidrojams ar stingrāku NILLTF novēršanas prasību ieviešanu un uzraudzību gan Latvijā, gan ārvalstīs, ar ASV dolāru korespondentkontu ASV slēgšanu, kā arī ekonomisko situāciju ārvalstu klientu mītneszemēs. **Stingrāku NILLTF prasību ieviešana un uzraudzība, kā arī kredītiestāžu ieguldījumi stingrākā klientu pārbaudē vērtējami kā būtisks solis Latvijas finanšu sektora ilgtspējīgas attīstības sekmēšanā,** kas vienlaikus mazina kredītiestāžu un valsts reputācijas risku.

Neraugoties uz ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma nozīmīgo samazinājumu, kā arī aktīvāku iekšzemes kredītešanu, **kredītiestāžu likviditātes risks nav palielinājies un ir ierobežots, jo abu grupu kredītiestādes uztur samērā augstu likvīdo aktīvu apjomu** un ar uzviju izpilda gan LSK, gan FKTK likviditātes prasību. Latvijas Bankas veiktie kredītiestāžu likviditātes stresa testi liecina, ka kredītiestāžu spēja izturēt potenciālos finansējuma aizplūdes šokus saglabājas augstā līmenī.

Ņemot vērā joprojām samērā augstos atdeves rādītājus abās kredītiestāžu grupās, pelnītspējas risks sistēmiskā līmenī kopumā ir zemāks par vidēju, taču pelnītspējas tendences abās kredītiestāžu grupās būtiski atšķiras. 2. grupas kredītiestādēm sarūk darbības apjoms un ienākumi un vienlaikus lielāki resursi nepieciešami NILLTF novēršanas prasību izpildei. Tas nozīmē to, ka šīm kredītiestādēm nepieciešams pārskatīt savus darbības modeļus. Savukārt 1. grupā peļņa kopumā pieaug. To sekmē kredītešanas kāpums, augstā procentu likmju starpība un stabilie komisijas ienākumi. Vienlaikus peļņas palielināšanas iespējas ierobežo zemu procentu likmju vide, nepilnības uzņēmējdarbības vidē un samērā nelielā iekšzemes klientu bāze, kā arī sarūkošās iespējas turpināt uzlabot darbības efektivitāti un palielināt neprocentu ienākumus. Turklāt kredītiestādēm arvien vairāk jārēķinās ar nebanku finanšu sektora augošo konkurenci vairākās finanšu pakalpojumu jomās.

Kredītiestāžu maksātspējas risks sistēmiskā līmenī ir zems, jo kredītiestāžu kapitāla pietiekamības rādītāji kopumā ir augstā līmenī. Turklāt Latvijas kredītiestāžu kopējā kapitāla struktūrā dominē augstākās kvalitātes kapitāls. Latvijas Bankas makroekonomiskā stresa testa un jutīguma analīzes rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja absorbēt šokus pieaug un kopumā ir laba. Būtiska kredītriska palielinājuma gadījumā visas kredītiestādes spētu izpildīt minimālo kopējā kapitāla prasību un kapitāla saglabāšanas rezerves prasību.

Lai palielinātu C-SNI spēju absorbēt potenciālos zaudējumus un tādējādi mazinātu iespējamās finanšu sistēmas sistēmiskos riskus un izmaksas tautsaimniecībai, **sākot ar 2017. gada 30. jūniju, sešām par C-SNI atzītām kredītiestādēm¹ jāsāk pildīt C-SNI kapitāla rezerves prasības** daļējā apmērā, bet, sākot ar 2018. gada 30. jūniju, – pilnā apmērā. C-SNI kapitāla rezerves prasības noteiktas 1.5–2% apmērā no RSA.

FKTK grozījusi normatīvos noteikumus, nosakot, ka, sākot ar 2016. gada decembri, kredītiestādēm 2. pīlāra kapitāla prasību izpilde jānodrošina ar pirmā līmeņa pamata kapitālu vismaz 56% apmērā un ar pirmā līmeņa kapitālu vismaz 75% apmērā. Savukārt ieteicamās kapitāla rezerves (*capital guidance*) prasības izpilde jānodrošina ar pirmā līmeņa pamata kapitālu. Šie noteikumi palīdzēs stiprināt kredītiestāžu kapitāla kvalitāti.

Kredītiestāžu kapitāla prasības un kapitāla līmeni nākotnē ietekmēs gaidāmie ES normatīvo aktu grozījumi – CRD IV/CRR, BRRD un SRMR pārskatīšana. T.s. riskus mazinošo pasākumu pakotnes ietvaros EK priekšlikumā paredzēta virkne pārmaiņu, kas ietekmēs kredītiestāžu kapitalizācijas novērtējumu un kapitāla prasības (piemēram, 9. starptautiskā finanšu pārskatu standarta ieviešanas pārejas noteikumi, uzraudzības pārskatīšanas un novērtēšanas procesa (2. pīlāra) reformēšana, tirgus riska un procentu likmju riska seguma pārskatīšana, minimālās pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasības pārskatīšana, sviras rādītāja prasības ieviešana).

NFS turpina strauji attīstīties, taču NFS aktīvu īpatsvars Latvijas finanšu sektorā joprojām nav liels un NFS nerada sistēmiskus riskus finanšu sistēmai. 2016. gadā NFS pieaugumu galvenokārt noteica lielāki mājsaimniecību uzkrājumi nākotnes pensijai valsts fondēto pensiju shēmā un privātajos pensiju plānos, kā arī nebanku izsniegto aizdevumu (īpaši mājsaimniecībām un riska kapitāla fondu aizdevumu nefinanšu sabiedrībām) atlikuma pieaugums.

Latvijas Bankas 2016. gadā veiktā sistēmiski nozīmīgo finanšu tirgus infrastruktūru risku novērtējuma rezultāti liecina, ka **TARGET2-Latvija un DENOS saglabājās zema likviditātes un operacionālā riska iespējamība. Šis infrastruktūras nodrošina to dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksājumu un norēķinu vidi, un to raita darbība veicina finanšu stabilitāti.**

Ieteikumi finanšu stabilitātes veicināšanai

Sistēmiskie riski Latvijas finanšu stabilitātei kopumā ir ierobežoti, un Latvijas kredītiestāžu spēja absorbēt potenciālo sistēmisko risku pieaugumu kopumā ir laba, tomēr vairāki pasākumi veicinātu finanšu sistēmas stabilitāti.

1) Ar 2018. gadu spēkā stāsies 100% LSK prasība un tiks atcelta FKTK likviditātes rādītāja prasība. Līdz šim kredītiestādēm, kuru finansējumā ir būtisks ārvalstu klientu noguldījumu īpatsvars, 2. pīlāra ietvaros tika individuāli noteiktas paaugstinātas FKTK likviditātes rādītāja prasības. Līdz ar šā rādītāja atcelšanu nepieciešams izstrādāt uz LSK balstītas 2. pīlāra ietvaros nosakāmas individuālas papildu prasības kredītiestādēm, kuru darbības modelis prasa nodrošināt lielākas likviditātes rezerves.

2) Stiprinot Latvijas finanšu stabilitāti, svarīgi nodrošināt augstus NILLTF novēršanas standartus. Atbalstāma stingrāku prasību ieviešana NILLTF novēršanas jomā un uzsāktie pasākumi uzraudzības iestāžu kapacitātes stiprināšanai, ko savukārt veicinātu tirgus dalībnieku gada iemaksu FKTK palielināšana proporcionāli NILLTF risku avotam (aktivitātei jomās, kas rada lielākus NILLTF riskus).

3) Lai mazinātu potenciālos IT drošības riskus, svarīgi FKTK turpināt aktīvu sadarbību IT drošības risku novēršanas jomā ar kredītiestādēm, nostiprinot koordinēšanas ietvaru IT drošības risku ierobežošanai un negatīvo seku mazināšanai.

¹ "Swedbank" AS, AS "SEB banka", ABLV Bank, AS, AS "Rietumu Banka", AS "Citadele banka" un AS DNB banka.

1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE

1.1. Ārējā makrofinansiālā vide

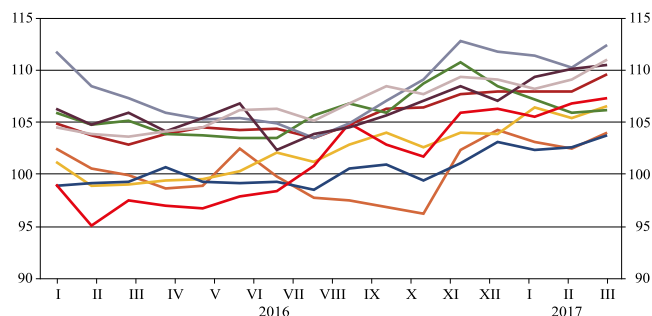
Galvenie riski Latvijas finanšu stabilitātei sakņojas ārējā vidē, ņemot vērā tautsaimniecības nelielo apjomu un augsto atvērtības pakāpi. Ārējās makrofinansiālās vides potenciālā pasliktināšanās un augstas nenoteiktības ieilgšana var negatīvi ietekmēt tautsaimniecības izaugsmi, aizņēmēju maksātspēju un kredītiestāžu pelnītspēju. Finanšu stabilitāti var mazināt gan globāli šoki (vāja pasaules tautsaimniecības attīstība, finanšu tirgus noskaņojuma maiņa un vispārējā riska prēmiju pārvērtēšana, ģeopolitiski satricinājumi), gan reģionāla finansiālā ievainojamība (piemēram, nekustamā īpašuma tirgus risku īstenošanās Ziemeļvalstīs). Šoki var mijiedarboties, palielinot finanšu nestabilitātes apjomu un izplatību.

Sasprings politiskais fons² liek saglabāt ārējās vides riska vērtējumu augstāku par vidēju. Vairāki negaidīti pavērsieni pasaules politiskajā arēnā 2016. gadā palielinājuši bažas, ka politiskie notikumi var negatīvi ietekmēt tautsaimniecību un finanšu stabilitāti³. Kā pierādījušas vēlēšanas ASV un Apvienotās Karalistes referendums, šo notikumu iznākumu ir grūti prognozēt, taču spekulāciju apjoms un to tālejošā ietekme var būt nozīmīga, īpaši laikā, kad ES un eiro zonā svarīgi stiprināt dalībvalstu dziļāku integrāciju un ilgtspējīgu attīstību.

Neraugoties uz nelabvēlīgo politisko fonu, ārējā makroekonomiskajā attīstībā vērojams neliels uzlabojums. Ekonomisko aptauju dati (ENR, iepirkumu vadītāju indekss) norāda uz straujāku izaugsmi Latvijas galvenajos preču eksporta tirgos 2016. gada nogalē un 2017. gada sākumā (sk. 1.1.1. att.) un ļauj cerēt uz Latvijas ārējā pieprasījuma straujāku pieaugumu, tādējādi arī labākām tautsaimniecības izaugsmes izredzēm, kas mazinātu finanšu stabilitātes riskus.

1.1.1. attēls

ENR LATVIJAS GALVENAJOS PREČU EKSPORTA TIRGOS (IZŅEMOT KRIEVIJU)

Stresa līmenis finanšu tirgos ir sarucis, taču saglabājas vērā ņemams krasu korekciju risks. ECB saliktā sistēmiskā stresa rādītāja dinamika (sk. 1.1.2. att.) un citu svārstīguma rādītāju⁴ sarukums kopumā liecina par stresa līmeņa samazināšanos 2016. gada beigās un 2017. gada sākumā. Vienlaikus pēdējo divu gadu laikā vērojamās stresa pastiprināšanās epizodes finanšu tirgos liecina par optimisma traušlumu un krasu korekciju iespējamību. Investoru noskaņojums attiecībā uz eiro zonas banku sektoru nedaudz uzlabojies – par to liecina eiro zonas banku akciju cenu dinamika (1.1.3. att.) un investoru pieprasījums pēc banku parāda instrumentiem.

Tomēr Eiropas banku sektors joprojām ir ievainojams. Augstais sliktu kredītu īpatsvars atsevišķu eiro zonas valstu banku bilancēs, vāja banku pelnītspēja, darbības modeļu pielāgošanas, restrukturizācijas un valsts atbalsta nepieciešamība joprojām ir viena no galvenajām ievainojamībām, kas var veicināt strauju noskaņojuma maiņu

² Apvienotās Karalistes sāktais izstāšanās process no ES, vēlēšanas vairākās eiro zonas valstīs un nenoteiktība saistībā ar ASV politiku.

³ Piemēram, bažas par vēlēšanu iznākumu veicināja Francijas valdības ilgtermiņa obligāciju riska prēmiju pieaugumu līdz vairāku gadu augstākajam līmenim. Saskaņā ar ECB "Finanšu Stabilitātes Pārskatā" ietvertu vērtējumu strauja riska prēmiju pārvērtēšana un valsts parāda krīzes atjaunošanās ir galvenie sistēmiskie riski eiro zonā.

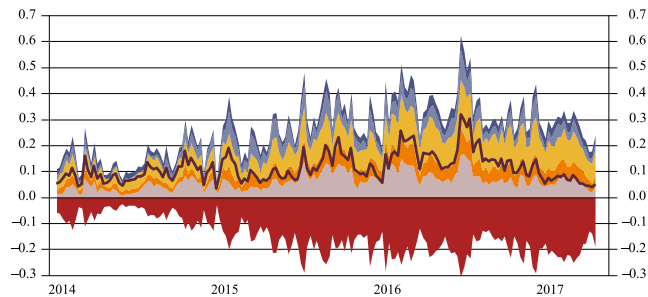
⁴ Piemēram, *Euro Stoxx 50* stresa rādītājs.

finanšu tirgos. Taču kopumā investoru noskaņojuma uzlabošanās attiecībā uz Eiropas banku sektoru pozitīvi vērtējama arī Latvijas finanšu sektora kontekstā, jo, pieaugot ieguldījumiem banku sektora finanšu instrumentos, mazinās arī mātes banku finansējuma risks.

1.1.2. attēls

ECB SALIKTAIS SISTĒMISKĀ STRESA RĀDĪTĀJS

— Akciju tirgus
— Obligāciju tirgus
— Finanšu sektors
— Valūtas tirgus
— Naudas tirgus
— Korelācija
— ECB saliktais sistēmiskā stresa rādītājs

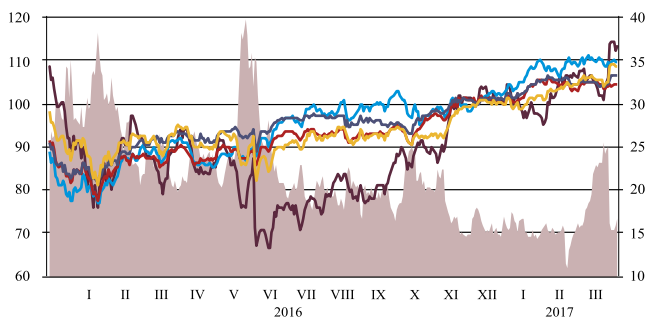

1.1.3. attēls

AKCIJU CENU UN STRESA RĀDĪTĀJA DINAMIKA

(31.12.2016. = 100; eiro)

— Euro zonas banku sektors (SX7E)
— Euro zona (SXXE)
— Attīstības tirgi (MXEF)
— Pasaule (MXWD)
— ASV (SPX; ASV dolāros)
— Euro Stoxx 50 stresa rādītājs (V2X; labā ass)

Globālo finanšu tirgus un uzņēmējdarbības noskaņojuma rādītāju attīstība pēc ASV prezidenta vēlēšanām bijusi pozitīva. Akciju tirgus aug⁵, balstoties uz ekspansīvas fiskālās politikas un regulējuma mazināšanas solījumiem un attiecīgi potenciāli augstāku FRS mērķa procentu likmi kā atbildes reakciju uz straujāku ASV tautsaimniecības izaugsmi apvienojumā ar augstākas inflācijas gaidām, kas savukārt palielina etalonobligāciju ienesīgumu. Pagaidām gan trūkst informācijas par fiskālo stimulu īstenošanas laiku, saturu un apjomu; turklāt to iedarbību varētu mazināt ierobežojoša monetārā politika⁶. Īstermiņā ASV tautsaimniecību stimulējošās fiskālās politikas īstenošana, visticamāk, veicinās finanšu tirgu augšupvērstu dinamiku, kā arī uzņēmējdarbības konfidenci. Savukārt protekcioisma politika ilgtermiņā varētu kaitēt pasaules tautsaimniecības izaugsmei.

Inflācijas gaidu pieaugums Eiropā, ko veicinājusi naftas cenas dinamika un monetārās un fiskālās politikas pasākumu gaidas ASV, **ir atspoguļojies etalonobligāciju procentu likmju kāpumā, neraugoties uz atbalstošo monetārās politikas pasākumu turpināšanos eiro zonā. Mērens procentu likmju pieaugums uzlabotu Eiropas banku peļņas iespējas** (ar nosacījumu, ka tas notiek pakāpeniski un neveicina apjomīgus finanšu sektora zaudējumus īstermiņā no aktīvu vērtības pārmaiņām portfeļos, kuri tiek atspoguļoti tirgus cenā). Pagaidām finanšu tirgus turpina pielāgoties samērā mierīgi, taču svarīgi, lai procentu likmju kāpuma dinamika būtiski nepaātrinātos un neveicinātu vispārējo riska prēmiju pārskatīšanu, ko vairākas ES valstis identificējušas kā sistēmisku risku finanšu stabilitātei.

Riski saistībā ar Krievijas makrofinansiālās situācijas pasliktināšanos mazinājušies līdz ar tās tautsaimniecībai labvēlīgāku naftas cenas līmeni un dinamiku (sk. 1.1.4. att.). Krievijas rubļa kurss stabilizējies, un inflācija būtiski sarukusi. Tiek prognozēts, ka

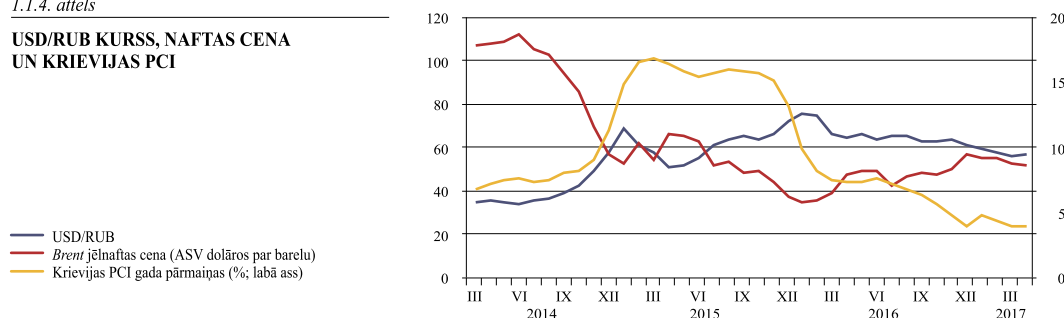
⁵ 01.03.2017. ASV akciju tirgus indekss DJIA sasniedza rekordaugstu līmeni.

⁶ Ilgākā termiņā stimulējošās fiskālās politikas īstenošanu varētu ierobežot ASV valdības parāda līmenis un nepieciešamība saglabāt augstāko (AAA) kredītreitingu.

Krievijas IKP 2017. gadā pieaugs⁷ pretēji kritumam iepriekšējos gados, uzlabojot Latvijas eksportētāju izredzes šajā tirgū⁸. Ienākumus nenesošo kredītu īpatsvara stabilizēšanās Krievijas banku sektora kredītportfelī liecina, ka rimusi Krievijas aizņēmēju maksāspējas pasliktināšanās tendence.

1.1.4. attēls

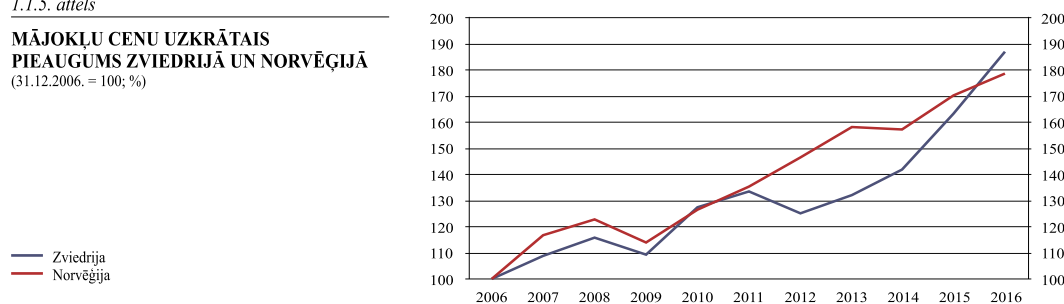
USD/RUB KURSS, NAFTAS CENA UN KRIEVIJAS PCI

Riski saistībā ar strauju nekustamā īpašuma tirgus cenu kāpumu un augošu mājsaimniecību parāda slogu mātes banku mītneszemēs turpina uzkrāties. Zviedrijā un Norvēģijā joprojām vērojams straujš mājokļu cenu pieaugums – 2017. gada februārī to gada kāpums bija attiecīgi 8.6% un 13.0% (sk. 1.1.5. att.). Abās valstīs spēcīgi aug mājsaimniecību kreditēšana, palielinot to parāda slogu un ievainojamību. Strauja nekustamā īpašuma cenu lejupvērsta korekcija Ziemeļvalstīs un ar to saistītais konfidences efekts var izraisīt sistēmisku krīzi reģionā. Ciešās tirdzniecības un finanšu saites reģionā var paātrināt šoku izplatību.

1.1.5. attēls

MĀJOKĻU CENU UZKRĀTAIS PIEAUGUMS ZVIEDRIJĀ UN NORVĒGIJĀ (31.12.2006. = 100; %)

Lai mazinātu banku sektora un mājsaimniecību ievainojamību, Zviedrijā un Norvēģijā paplašināts makrouzraudzības pasākumu klāsts, papildinot citus, iepriekš pieņemtos makrouzraudzības pasākumus. Piemēram, abās valstīs palielināta pretcikliskās kapitāla rezerves prasība (līdz 2%). Zviedrijā pieņemtas stingrākas hipotēku kredītu amortizācijas prasības. Arī Norvēģijā noteiktas stingrākas hipotēku kredītu amortizācijas prasības un pieņemta virkne citu pasākumu, lai stiprinātu banku šoku absorbētspēju un noteiktu stingrākus kredītu standartus mājsaimniecībām (aizņēmuma apjoma un aizņēmēja ienākumu attiecība nedrīkst pārsniegt piecas reizes, darījumiem Oslo otrreizējā nekustamā īpašuma tirgū kredīta apjoma un nodrošinājuma vērtības attiecība nedrīkst pārsniegt 60% u.c.).

Taču līdzšinējie pasākumi nav bijuši pietiekami, lai ietekmētu ievainojamības pieauguma pamatcēloņus, t.sk. strukturālos cēloņus (piemēram, nodokļu politikas stimulus, mājokļu tirgus piedāvājumu). Atbilstoši un pietiekami makrouzraudzības politikas u.c. ekonomiskās politikas pasākumi⁹ jau minēto risku mazināšanai ir būtiski finanšu stabilitātei visā Ziemeļvalstu un Baltijas reģionā.

⁷ Saskaņā ar EK 2017. gada pavasara tautsaimniecības prognozi Krievijas IKP pieaugums 2017. gadā varētu sasniegt 1.2%.

⁸ 2017. gada februārī Krievijas īpatsvars Latvijas preču eksportā bija 8.1%.

⁹ Sk. ESRK 2016. gada 22. septembrī izteikto brīdinājumu Zviedrijai par vidēja termiņa nekustamā īpašuma tirgus ievainojamību.

Ziemeļvalstu mātes banku grupu¹⁰ finansiālā situācija saglabājas laba (sk. 1.1.1. tabulu). 2016. gadā to peļņa bija labāka, nekā gaidīts. Ienākumu kāpums tika gūts no pamatdarbības (īpaši komisijas maksu) ienākumiem. Visās bankās uzlabojās kapitalizācija.

1.1.1. tabula

ZIEMEĻVALSTU BANKU GRUPU KONSOLIDĒTIE RĀDĪTĀJI 2016. GADA 4. CETURKSNI

(iekavās ietverti dati par 2016. gada 3. ceturksni)

Rādītāji	Swedbank grupa	SEB grupa	Nordea grupa	DNB grupa
Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs (%)	25.0 (23.8)	18.8 (18.6)	18.4 (17.9)	16.0 (15.7)
ROE (%)	13.1 (15.8)	11.8 (11.8)	13.9 (11.6)	10.9 (8.5)
Standard & Poor's ilgtermiņa kredītreitings	AA- (AA-)	A+ (A+)	AA- (AA-)	A+ (A+)
Moody's Investors Service ilgtermiņa kredītreitings	Aa3 (Aa3)	Aa3 (Aa3)	Aa3 (Aa3)	Aa2 (Aa2)

1.2. Iekšzemes makrofinansiālā vide

2016. gadā iekšzemes makrofinansiālās vides norises raksturoja tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās¹¹ un investīciju kritums. Tas galvenokārt bija saistīts ar ES fondu līdzekļu apguves kavēšanos un attiecīgi ar nozīmīgu būvniecības izlaides sarukumu (galvenokārt inženierbūvju būvniecībā). Arī transporta nozarē bija vērojams kravu apjoma kritums ostās un dzelzceļa pārvadājumos. To noteica sarūkošs pieprasījums pēc naftas produktu un ogļu pārvadājumu pakalpojumiem, ko savukārt ietekmēja gan energoresursu zemās cenas, kas mazināja Krievijas attiecīgo preču grupu eksportu, gan Krievijas ilgtermiņa politika aktīvāk izmantot savas ostas. 2016. gada nogalē un 2017. gada sākumā darbības rezultāti ostās un dzelzceļa pārvadājumos gan nedaudz uzlabojās, tomēr, notiekot nozīmīgām globālās konjunktūras pārmaiņām attiecībā uz energoresursu pieprasījumu un cenām, nav gaidāms, ka uzlabojums būs noturīgs. Būvniecībai un transporta nozarei izsniegto kredītu atlikums kredītiestāžu kopējā portfelī neveido nozīmīgu daļu (2017. gada februārī – attiecīgi 1.6% un 4.0%), tomēr šo nozaru darbības turpmāka lejupslīde varētu netieši negatīvi ietekmēt izaugsmi un kredītportfeļa kvalitāti.

2017. un 2018. gadā prognozēta iekšzemes tautsaimniecības izaugsmes paātrināšanās. To veicinās gan ārējā pieprasījuma, gan investīciju pieaugums, tādējādi uzlabojot aizņēmēju maksātspēju un mazinot riskus finanšu sistēmai. Ņemot vērā to, ka ES fondu līdzekļu apguvei nepieciešamie normatīvie akti ir pieņemti, gaidāms, ka 2017. gadā šo līdzekļu apgūšana paātrināsies un būvniecības aktivitāte pieaugs. 2017. gadā tiek prognozēts 3.4% liels IKP kāpums.

Tautsaimniecības attīstības izredžu uzlabošanās atspoguļojusies ENR dinamikā. Pēc būtiskā krituma būvuzņēmēju noskaņojumā 2016. gada 1. pusgadā tas nozīmīgi uzlabojies (sk. 1.2.1. att.). Arī Latvijas rūpnieku noskaņojuma rādītājs aug, uzlabojoties rūpnieku redzējumam par izlaides apjomu nākamajos mēnešos. Patērētāju noskaņojuma rādītājs pēc būtiskā krituma iepriekšējā gada 2. pusgadā 2017. gadā sācis palielināties.

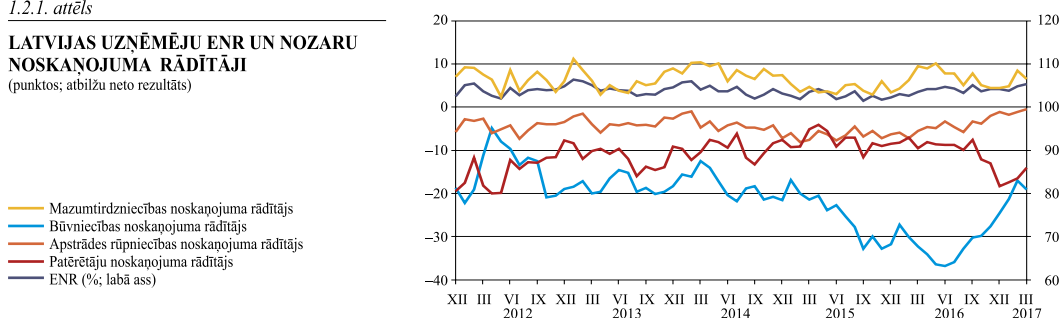
¹⁰ Swedbank grupa, SEB grupa, Nordea grupa un DNB grupa.

¹¹ 2016. gadā IKP saskaņā ar sezonāli un ar kalendāro dienu skaitu neizlīdzinātiem datiem pieauga par 2.0%.

1.2.1. attēls

LATVIJAS UZŅĒMĒJU ENR UN NOZARU NOSKAŅĀJUMA RĀDĪTĀJI

(punktos; atbilstu neto rezultāts)

Ārējā pieprasījuma uzlabošanās ir labvēlīga eksportējošo nozaru attīstībai, un tiek prognozēts, ka eksports šogad varētu augt straujāk nekā 2016. gadā, jo gaidāms gan reālā eksporta straujāks kāpums, gan eksporta cenu pieaugums, kas veicinās nozaru ienākumu kāpumu. Tomēr atsevišķu iepriekšējo gadu nelabvēlīgo ārējās vides faktoru ietekme vēl jūtama. Piemēram, nozares, kuras skāra Krievijas sankcijas un Krievijas makrofinansialās vides pasliktināšanās, pakāpeniski atrod jaunus noieta tirgus, tomēr atsevišķi pārtikas apstrādes, elektrisko iekārtu ražošanas, farmācijas produktu un tekstila ražošanas uzņēmumi vēl nav spējuši pilnībā aizstāt iepriekš izmantotās noieta iespējas Krievijas tirgū. Lielbritānijas sterliņu mārciņas vērtības kritums bija nelabvēlīgs uz Apvienoto Karalisti eksportējošajiem uzņēmumiem (galvenokārt kokapstrādes nozarē). Tomēr preču eksports uz Apvienoto Karalisti turpina noturīgi augt, t.sk. arī koksnes un koksnes izstrādājumu eksports, liecinot par labu konkurētspēju šajā tirgū. Apvienotās Karalistes sāktā izstāšanās procesa no ES ietekme uz Latvijas tautsaimniecību būs atkarīga no izstāšanās nosacījumiem.

Iekšzemes patēriņa pieaugumu turpinās stimulēt darba samaksas kāpums. To veicinās arī 2017. gada valsts budžeta izdevumu pieaugums, kas paredz atalgojuma palielināšanu vairākām sabiedriskajā sektorā nodarbināto grupām. Tomēr inflācijas pieauguma dēļ reālās pirktspējas kāpums būs mērenāks.

Tiesiskās vides un tādējādi arī finanšu stabilitātes riskus mazina pakāpeniski maksātspējas regulējuma uzlabojumi. 2016. gada decembrī veiktie grozījumi Maksātspējas likumā (galvenokārt attiecībā uz maksātspējas administratoru atbildību un kvalifikāciju¹², kā arī kreditoru lomas palielināšanu tiesiskās aizsardzības procesā) un maksātspējas jomas attīstības politikas pamatnostādnes izstrāde, kā arī citi uzlabojumi, piemēram, patiesā labuma guvēju reģistra uzlabojumi un sasaiste ar kontu reģistru.

1.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība

Nekustamā īpašuma tirgū vērojams aktivitātes pieaugums. 2016. gadā Valsts vienotajā datorizētājā zemesgrāmatā reģistrēto nekustamā īpašuma pirkuma darījumu skaits salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 16.3% (sk. 1.3.1. att.). Reģistrēto nekustamā īpašuma pirkuma darījumu skaits palielinājās ne tikai Rīgā un Rīgas rajonā (par 16.1%), bet arī pārējā Latvijas teritorijā. Tomēr šeit jāņem vērā zemās bāzes efekts – 2015. gadā reģistrēto nekustamā īpašuma pirkuma darījumu skaits Latvijā saruka par 1.0% (t.sk. Rīgā – par 6.9%). 2017. gada 1. ceturksnī darījumu skaita gada pieauguma temps bija mērens – 5.1% Latvijā un 2.2% Rīgā. Salīdzinājumā ar Latvijas kaimiņvalstu galvaspilsētām Viļņu un Tallinu Rīgā mājokļu pirkuma darījumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem nav liels (2016. gadā Rīgā – 146 darījumi, Viļņā – 220 darījumu un Tallinā – 303 darījumi)¹³.

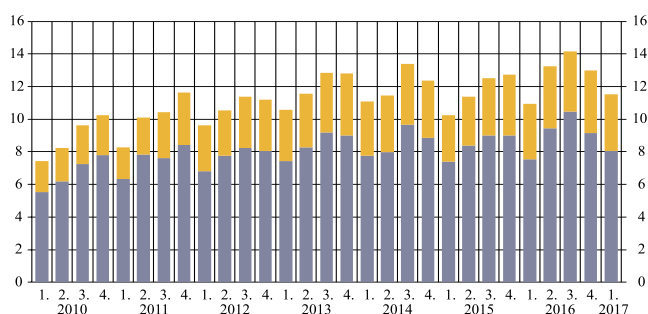
¹² Pastiprināta maksātspējas administratora disciplinārā atbildība, paredzētas stingrākas prasības maksātspējas administratoru kvalifikācijai, reputācijai un profesionalitātei, ieviesta arī regulāra maksātspējas administratoru eksaminācija un kreditoriem ir tiesības pieprasīt maksātspējas administratora darbības revīziju.

¹³ Valsts zemes dienests, CSP, Statistikaamet un Lietuvas statistikas departaments.

1.3.1. attēls

ZEMESGRĀMATĀ REĢISTRĒTO PIRKUMA LĪGUMU SKAITS LATVIJĀ
(tūkst.)

— Pirkuma līgumu skaits Rīgā
— Pirkuma līgumu skaits ārpus Rīgas

Aktivitātes pieaugumu un cenu līmeni nekustamā īpašuma tirgū nosaka iekšzemes pircēju pieprasījuma kāpums, bet ārvalstu pircēju aktivitāte nekustamā īpašuma tirgū saglabājas zema – 2016. gadā ārvalstu pircēju veikto darījumu skaita īpatsvars kopējā darījumu skaitā nepārsniedza 5%.

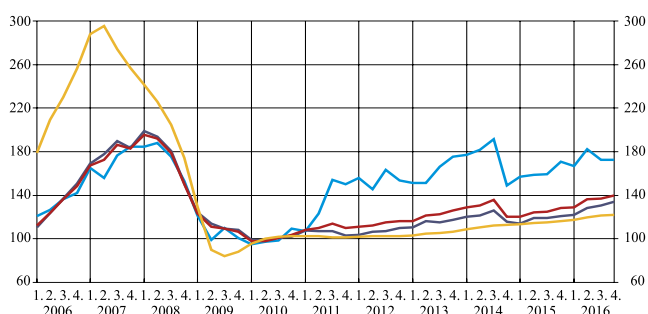
Iedzīvotāju interesi iegādāties nekustamo īpašumu veicina pakāpenisks maksātspējas pieaugums, zemās procentu likmes, kā arī valsts galvojumu programma pirmā mājokļa iegādei, kas savukārt veicina no jauna izsniegto hipotēku kredītu apjoma kāpumu. 2016. gadā ar valsts galvojumu programmu finansēto nekustamā īpašumu darījumu skaits kopējos nekustamā īpašuma pirkuma darījumos ar dzīvojamo fondu sasniedza 13.2% {6.7%}¹⁴. Programmas ietvaros finansēto darījumu skaita īpatsvars ir stabilizējies un vairs neaug tik strauji.

Nekustamā īpašuma cenu gada pieauguma temps kopumā ir palielinājies. 2016. gada 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu CSP kopējais mājokļa cenu indekss pieauga par 9.0%, t.sk. lietoto mājokļu cenu indekss – par 10.8%, bet jauno mājokļu cenu indekss – par 1.0% (sk. 1.3.2. att.). Vienlaikus nekustamā īpašuma sabiedrības ziņo par mērenāku cenu kāpumu. Saskaņā ar nekustamā īpašuma sabiedrību apkopotajiem datiem sērijveida dzīvokļu vidējās cenas Rīgā 2016. gada beigās bija par 6.5% augstākas nekā iepriekšējā gadā¹⁵, savukārt mājokļu cenas jaunajos projektos – par 2.9% augstākas Rīgas mikrorajonos un par 0.7% zemākas Rīgas rajona jaunajos projektos (Latvijas Nekustamo īpašumu darījumu asociācijas dati).

1.3.2. attēls

CSP MĀJOKĻU CENU INDEKSI UN NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA SABIEDRĪBU APKOPOTĀS VIDĒJĀS CENAS SĒRIJVEIDA DZĪVOKĻIEM RĪGĀ INDEKSS
(2010. g. = 100)

— Mājokļu cenu indekss kopā (CSP)
— Jauno mājokļu cenu indekss (CSP)
— Lietoto mājokļu cenu indekss (CSP)
— Sērijveida dzīvokļu vidējās cenas indekss Rīgā

Cenu pieaugumu lietoto un cenas ziņā pieejamāko mājokļu segmentā veicina ierobežotais piedāvājums un pieprasījuma kāpums. Savukārt jauno mājokļu segmentā piedāvājums aug, un tas stabilizē cenu kāpumu. Attīstītāji cenšas pielāgoties vietējo mājsaimniecību pirktspējai un pieprasījumam, arvien vairāk piedāvājot ekonomiskās klases mājokļus ar mazāku platību¹⁶.

Pagaidām cenu pieauguma temps nav vērtējams kā pārmērīgs, ņemot vērā tā svārstīgumu, kopumā mēreno kopējo kāpumu pēdējo gadu laikā, kā arī pieejamības

¹⁴ Latvijas Bankas aprēķins, izmantojot Valsts zemes dienesta un AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" datus.

¹⁵ CSP lietoto mājokļu un nekustamo īpašumu sabiedrību dati par lietoto mājokļu cenu izaugsmes tempu atšķiras, jo atšķiras arī abu indeksu skaidrojums un ģeogrāfiskais tvērums. CSP aprēķinā iekļauti visi mājokļi Latvijā, kas nodoti ekspluatācijā vairāk nekā trīs gadiem vai nonāk otrreizējā tirgū.

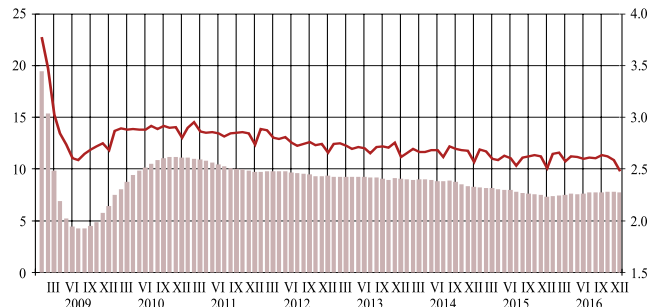
¹⁶ 2016. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nenozīmīgi (par 1.9%) samazinājās jaunuzbūvēto dzīvokļu skaits, bet to platības saruka par 16.1%.

rādītāju būtisku nepasliktināšanos. Pēdējos trijos gados CSP kopējais mājokļa cenu indekss pieauga vidēji par 3.6% gadā. Nekustamā īpašuma cenām palielinoties straujāk nekā atalgojumam, mājokļu pieejamība Latvijā nedaudz pasliktinājās, bet Rīgā sērijevīda dzīvokļu pieejamība gandrīz nav mainījies, mazliet augot laikam, kas nepieciešams pirmās iemaksas sakrāšanai, bet samazinoties kredīta mēneša maksājuma un vidējās divu strādājošo darba samaksas attiecībai (sk. 1.3.3. att.). Mājokļu pieejamības rādītāju pasliktināšanās pagaidām nav liela un nav ilgstoša.

1.3.3. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU SĒRIJEVIDA DZĪVOKĻA PIRKTPĒJA PĒC PIRMĀS IEMAKSAS SAKRĀŠANAI NEPIECIEŠAMĀ GADU SKAITA UN KREDĪTA MĒNEŠĀ MAKSĀJUMA UN VIDĒJĀS DIVU STRĀDĀJOŠO DARBA SAMAKSAS ATTIECĪBAS

- Sērijevīda dzīvokļa iegādes pirmās iemaksas sakrāšanai nepieciešamais gadu skaits, ja divi strādājošie uzkrāj 25% no 12 mēnešu vidējās darba samaksas (labā ass)
- Kredīta mēneša maksājuma un vidējās divu strādājošo darba samaksas attiecība (%)

Īres tirgū vērojama augsta aktivitāte, tomēr saskaņā ar SIA "Latio" datiem¹⁷ īres mēneša maksa sērijevīda dzīvokļiem saglabājās 5.0 EUR/m² līmenī.

Pieejami tikai nozares sabiedrību dati par komercplatību tirgu. Saskaņā ar to vērtējumiem par komercplatību nomas maksu un neaizpildīto telpu īpatsvaru **Latvijas komercplatību tirgū nav vērojamas būtiskas pārmaiņas.**

¹⁷ SIA "Latio" "Mājokļu tirgus pārskats, Rīga un reģioni, 2016. gada 4. ceturksnis".

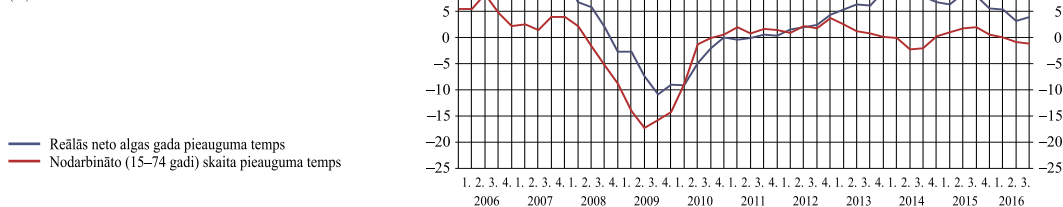
2. AIZŅĒMĒJU FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA

2.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība

Aizņēmēju finansiālā ievainojamība kopumā turpina mazināties. Par mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanu liecina ienākumu kāpums, zems parāda slogs, kā arī labā maksājumu disciplīna. Mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanās temps kļuvis mērenāks. Tas galvenokārt skaidrojams ar lēnāku reālās neto algas kāpumu. 2016. gada 4. ceturksnī reālās neto algas gada pieaugums bija 4.0% {8.0%} (sk. 2.1.1. att.). 2017. gadā tas, visticamāk, būs lēnāks, jo bruto nominālās algas pieauguma ietekmi mazinās augstāka inflācija. Savukārt darba tirgus attīstības tendencēs būtisku pārmaiņu nav – nodarbināto skaita gada pārmaiņu temps svārstās ap nulli, bet bezdarba līmenis turpina lēni mazināties.

2.1.1. attēls

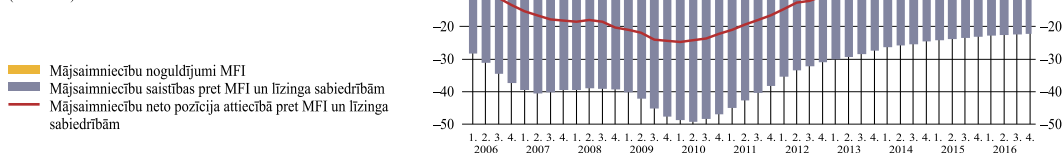
NODARBINĀTO (15–74 GADI) SKAITA UN REĀLĀS NETO ALGAS GADA PIEAUGUMA TEMPS (%)

Latvijas mājsaimniecību parāda līmenis joprojām ir samērā neliels, un to iesaiste kredītu tirgū kopumā ir zemāka nekā eiro zonā (sk. 1. ielikumu). 2016. gada beigās mājsaimniecību saistību pret MFI un līzingsabiedrībām attiecība pret IKP un mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem bija attiecīgi 22.1% un 36.5% {23.0% un 37.7%}. Augot no jauna izsniegto kredītu apjomam, mājsaimniecību parāds 2017. gadā varētu sākt lēnām palielināties. Vienlaikus mājsaimniecību noguldījumu atlikums MFI turpina noturīgi augt, un mājsaimniecību pozitīvā noguldījumu MFI un saistību pret MFI un līzingsabiedrībām neto pozīcija 2016. gada beigās sasniedza 2.9% {0.6%} no IKP (sk. 2.1.2. att.).

2.1.2. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU NOGULDĪJUMI MFI, SAISTĪBAS PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM UN NETO POZĪCIJA ATTIECĪBĀ PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM (% no IKP)

Saglabājoties zemām procentu likmēm un zēmam mājsaimniecību parādam, arī mājsaimniecību procentu maksājumu slogs joprojām ir zēms, mazinot mājsaimniecību kredītrisku. 2016. gada 4. ceturksnī mājsaimniecību procentu maksājumu attiecība pret IKP trešo ceturksni pēc kārtas bija 0.8%, savukārt pret mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem – 1.3%. Atzīto un aprēķināto procentu maksājumu starpība attiecībā pret IKP nedaudz pazeminājusies (līdz 0.5 procentu punktiem), liecinot par mājsaimniecību maksātspējas un maksājumu disciplīnas uzlabojuma turpināšanos.

Privātpersonu ierosināto maksātspējas lietu skaits 2016. gadā samazinājās par 5.0%, kas daļēji skaidrojams ar bāzes efektu (2015. gadā, stājoties spēkā grozījumiem Maksātspējas likumā, privātpersonu ierosināto maksātspējas lietu skaits būtiski pieauga).

1. ielikums

ECB organizētās mājsaimniecību finanšu un patēriņa aptaujas rezultāti Latvijā

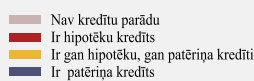
2016. gada decembrī tika publicēti ECB organizētās Mājsaimniecību finanšu un patēriņa aptaujas¹⁸ rezultāti par 2014. gadu. Latvijā šī aptauja tika veikta pirmo reizi, un nākamā aptauja tiks veikta 2017. gada rudenī. Mājsaimniecību finanšu un patēriņa aptauja ir reprezentatīva mājsaimniecību aptauja, kurā tiek apkopoti dati par mājsaimniecību bilances dažādiem aspektiem (aktīviem, saistībām, ienākumiem, patēriņu), kā arī mājsaimniecību sociodemogrāfiskiem raksturojumiem. Latvijā tika apkopoti dati par 1 202 mājsaimniecībām. Aptauja ir vērtīgs datu avots par mājsaimniecību iesaisti kredītu tirgū, parāda līmeni un mājsaimniecību spēju atmaksāt parākus¹⁹.

Latvijas mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū kopumā ir zemāka nekā eiro zonā. Saskaņā ar aptaujas datiem 2014. gadā tikai 34% Latvijas mājsaimniecību bija kredītsaistības (visā eiro zonā kopā kredītsaistības bija 42% mājsaimniecību). Kredītsaistību lielāko daļu (82%) veido hipotēku kredīti (eiro zonā kopā – 86%; sk. 2.1.3. un 2.1.4. att.).

2.1.3. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU IESAISTE KREDĪTU TIRGŪ

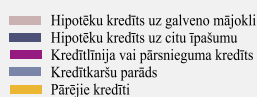
(% no kopējā mājsaimniecību skaita)

2.1.4. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTSAISTĪBU STRUKTŪRA

(%)

Mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū lielā mērā atkarīga no to ienākumu līmeņa. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem kredītu tirgū galvenokārt iesaistītas mājsaimniecības no augstāko ienākumu kvintiles – tām izsniegts 61% no mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma. Augstāko ienākumu kvintilē 63% mājsaimniecību ir kredītu saistības (sk. 2.1.5. un 2.1.6. att.). Savukārt divās zemāko ienākumu kvintilēs mājsaimniecību iesaiste kredītu tirgū ir visai neliela – 1. kvintilē kredītu saistības ir tikai 13% mājsaimniecību un 2. kvintilē – 17%, kas skaidrojams ar diezgan zemo ienākumu līmeni (2014. gadā

¹⁸ *Household Finance and Consumption Survey* (HFCS). Šī aptauja tika veikta visās eiro zonas valstīs pēc vienotas metodoloģijas. Pirmās aptaujas vilnis noritēja 2010.–2011. gadā (<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp2.en.pdf>), bet otrais – 2013.–2014. gadā. Latvija (arī Igaunija un Īrija) pirmoreiz piedalījās aptaujas otrajā vilnī (*The Household Finance and Consumption Survey: results from the second wave. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2016.*; sk. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp18.en.pdf>). Otrajā vilnī aptauju veica arī divās valstīs, kuras neietilpst eiro zonā, – Ungārijā un Polijā.

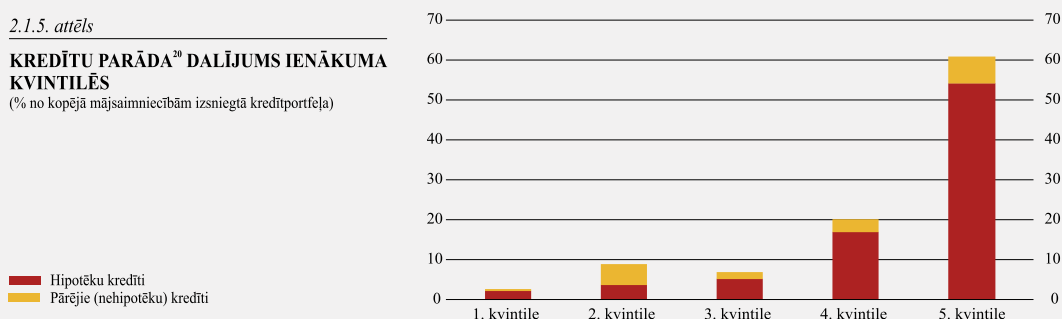
¹⁹ Latvijas Banka regulāri veic mājsaimniecību kredītņēmēju aptauju, kurā tiek apkopota informācija par mājsaimniecību kredītu saistībām, ienākumiem un patēriņu, taču tajā tiek aptaujātas tikai mājsaimniecības ar kredītu mājokļa iegādei, un tā neļauj veikt secinājumus par populācijas iesaisti kredītu tirgū.

bruto mēneša ienākumi 1. kvintiles mājsaimniecībās bija vidēji 208 eiro, bet 2. kvintiles mājsaimniecībās – 392 eiro).

2.1.5. attēls

KREDĪTU PARĀDA²⁰ DALĪJUMS IENĀKUMA KVINTILĒS

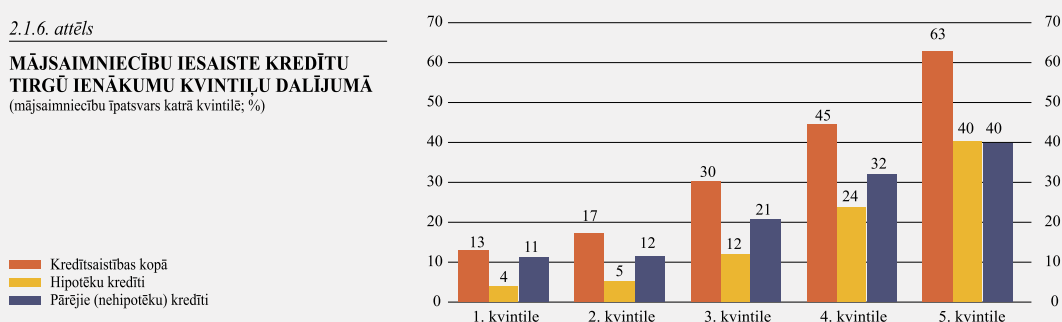
(% no kopējā mājsaimniecībām izsniegtā kredītporfeļa)

2.1.6. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU IESAISTE KREDĪTU TIRGŪ IENĀKUMU KVINTIĻU DALĪJUMĀ

(mājsaimniecību īpatsvars katrā kvintilē; %)

Latvijas mājsaimniecību ienākumu līmenis kopumā ir zems, un tas nosaka samērā augstus finansiālās ievainojamības rādītājus zemāko ienākumu kvintilēs, savukārt augstāko ienākumu kvintilē mājsaimniecību maksātspējas rādītāji ir samērā labi.

DTA (*debt to assets ratio*; parāds pret aktīviem) tiek rēķināts mājsaimniecībai kredītņēmējai saskaņā ar formulu:

$$DTA_i = \frac{D_i}{W_i},$$

kur D_i ir mājsaimniecības kopējais parāds, bet W_i – mājsaimniecības bagātība. Šī attiecība rāda, cik lielā mērā mājsaimniecība būs spējīga atmaksāt parādu no saviem kopējiem aktīviem.

DSTI (*debt-service-to income*; parāda apkalpošanas izdevumi pret ienākumiem) tiek definēts mājsaimniecībai kredītņēmējai (neietverot tās, kurām ir tikai kredītkaršu parāds) kā

$$DSTI_i = \frac{DS_i}{I_i},$$

kur DS_i ir mājsaimniecības mēneša kredītu maksājumi un I_i – mājsaimniecības mēneša kopējie bruto ienākumi. DSTI ir plaši atzīts mājsaimniecību parāda sloga rādītājs, kas atspoguļo arī procentu likmju līmeni un kredītu termiņu. Tiek uzskatīts, ka mājsaimniecībām, kuru DSTI pārsniedz 40%, negaidīta ienākumu šoka gadījumā var rasties problēmas ar kredītu atmaksu, tāpēc tās tiek klasificētas kā finansiāli ievainojamas. Lai gan DSTI mediāna Latvijā ir samērā zema – 11.4% (visā eiro zonā kopā – 13.5%) –, tomēr zemākajā ienākuma kvintilē šis rādītājs ir augsts (73.5²¹⁰%) un 55% šīs kvintiles mājsaimniecību DSTI pārsniedz 40%.

²⁰ Kredītiestādēm un NFS.

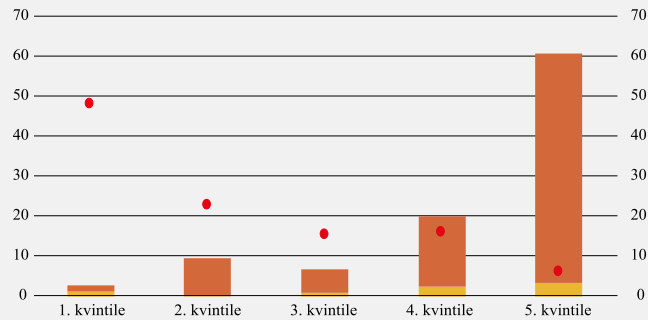
²¹ Daļēji šāds augsts rādītājs veidojas īstermiņa kredītu dēļ, bet daļēji to nosaka pirms krīzes izsniegtie kredīti mājokļa iegādei – daļai aizņēmēju ienākumi krīzes laikā būtiski kritās un nav atkal sasnieguši to līmeni, kāš bija pirms krīzes.

Saskaņā ar mājsaimniecību finansiālās ievainojamības pašvērtējumu²² 15.2% Latvijas mājsaimniecību kredītņēmēju ir finansiāli ievainojamas. Augstākais ievainojamo mājsaimniecību īpatsvars ir zemāko ienākumu kvintilē (48%), bet kvintilē ar visaugstākajiem ienākumiem šādu mājsaimniecību īpatsvars ir 6% (sk. 2.1.7. att.).

2.1.7. attēls

IEVAINOJAMO UN MAKSĀTSPĒJĪGO MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTU ATLIKUMA ĪPATSVARŠ KOPEJĀ MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTPORTFELĪ UN IEVAINOJAMO MĀJSAIMNIECĪBU ĪPATSVARŠ KATRĀ KVINTILĒ (%)

- Maksātspējīgo mājsaimniecību kredītu atlikuma īpatsvars
- Ievainojamo mājsaimniecību kredītu atlikuma īpatsvars
- Ievainojamo mājsaimniecību īpatsvars

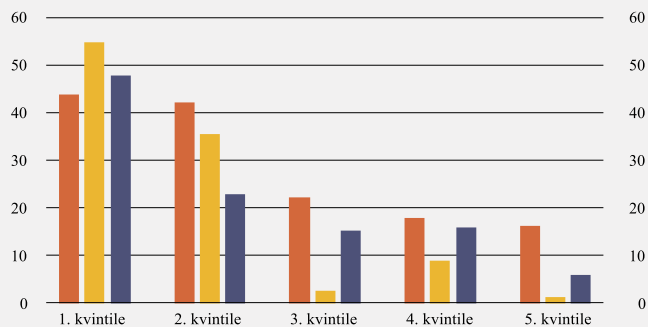

Neraugoties uz augstajiem ievainojamības rādītājiem zemāko ienākumu kvintilē (sk. 2.1.8. att.), kredītiestāžu risks makroekonomisko šoku gadījumā ir ierobežots, jo mājsaimniecībām no zemāko ienākumu kvintiles izsniegto kredītu apjoms ir neliels (tikai 2.8% no kopējā mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma). Visām ievainojamām mājsaimniecībām izsniegto kredītu īpatsvars kopējā mājsaimniecību kredītportfelī veido 8.7%.

2.1.8. attēls

KREDĪTŅĒMĒJU IEVAINOJAMĪBAS RĀDĪTĀJI (mājsaimniecību īpatsvars katrā kvintilē; %)

- Parāda attiecība pret aktīviem $\geq 75\%$
- Parāda apkalpošanas izdevumu attiecība pret ienākumiem $\geq 40\%$
- Ievainojamības pašvērtējums (izdevumi pārsniedz ienākumus)

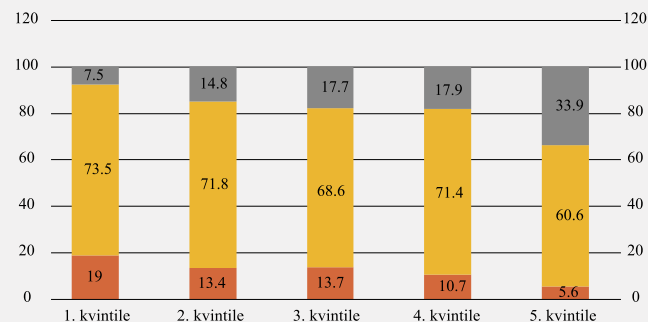

Dati par visu mājsaimniecību (ne tikai kredītņēmēju) izdevumu un ienākumu samēru liecina, ka **Latvijas mājsaimniecību iespējas veidot uzkrājumus ir ierobežotas**. 2014. gadā zemāko ienākumu kvintilē tikai 7.5% mājsaimniecību ienākumi pārsniedza izdevumus, savukārt augstāko ienākumu kvintilē – 34% mājsaimniecību (sk. 2.1.9. att.). Aptaujas rezultāti apstiprina, ka finansiālu grūtību gadījumā tikai 17% Latvijas ievainojamo mājsaimniecību tērē uzkrājumus. Ievainojamās mājsaimniecības lielākoties paļaujas uz draugu vai radu palīdzību (43%) vai nesamaksā daļu no rēķiniem (36%; sk. 2.1.10. att.). Savukārt mājsaimniecības no augstāko ienākumu kvintiles samērā bieži izmanto jaunu kredītu iepriekšējo parādu atmaksai.

2.1.9. attēls

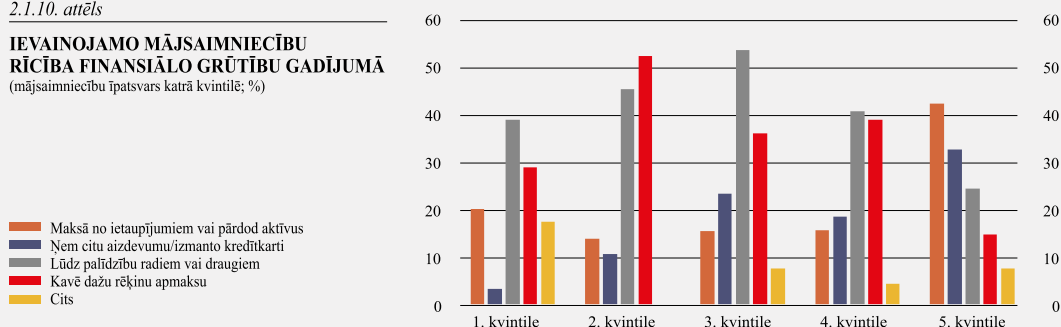
UZKRĀJUMU VEIDOŠANAS IESPĒJAS PĒDĒJĀ GADA LAIKĀ (mājsaimniecību īpatsvars katrā kvintilē; %)

- Izdevumi pārsniedza ienākumus
- Izdevumi aptuveni vienādi ar ienākumiem
- Izdevumi mazāki nekā ienākumi

²² Ievainojamas mājsaimniecības definētas kā mājsaimniecības, kas uz jautājumu "Vai Jūsu mājsaimniecības regulārie izdevumi 2013. gadā salīdzinājumā ar ienākumiem bija lielāki, gandrīz vienādi vai mazāki?" atbildējušas "Izdevumi pārsniedza ienākumus".

2.1.10. attēls

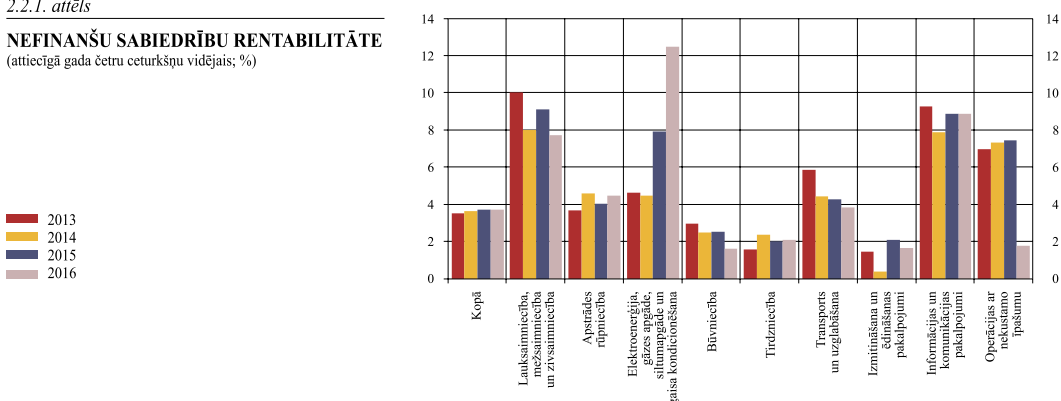
IEVAINOJAMO MĀJSAIMNIECĪBU RĪCĪBA FINANSIĀLO GRŪTĪBU GADĪJUMĀ
(mājsaimniecību īpatsvars katrā kvintilē; %)

2.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība

Nefinanšu sabiedrību maksātpēja kopumā nav būtiski mainījusies. 2016. gadā nefinanšu sabiedrību apgrozījums gan nedaudz samazinājās (par 0.4%), jo to ietekmēja tautsaimniecības izaugsmes tempa palēnināšanās gada vidū (t.sk. būtiskais apjoma kritums būvniecībā saistībā ar ES fondu līdzekļu apguves kavēšanos un valsts lielo pasūtījumu apsīkumu). Turklāt nominālajā izteiksmē apgrozījuma kritumu 2016. gadā daļēji ietekmēja arī deflācija. Vienlaikus nefinanšu sabiedrību rentabilitāte kopumā nav mainījusies – jau trešo gadu pēc kārtas tā saglabājās stabila (3.7%).

Nozaru dalījumā finanšu rādītāju attīstība nav viendabīga – apgrozījums un rentabilitāte kritās lauksaimniecības, transporta un uzglabāšanas, operāciju ar nekustamo īpašumu un būvniecības nozarē, bet pārējās nozarēs pieauga (sk. 2.2.1. att.). Tautsaimniecības attīstības 2017. gada 1. ceturkšņa rādītāji, kā arī augstākas IKP un inflācijas prognozes liecina, ka 2017. gadā nefinanšu sabiedrību finanšu rezultāti varētu uzlaboties.

2.2.1. attēls

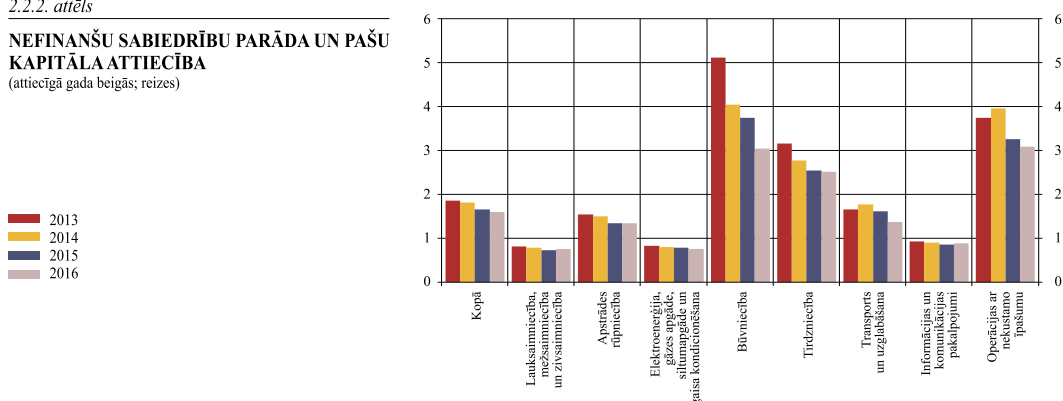
NEFINANŠU SABIEDRĪBU RENTABILITĀTE
(attiecīgā gada četru ceturkšņu vidējais; %)

Kopējam investīciju apjomam sarūkot un kreditēšanas pieaugumam vēl esot nelielam, nefinanšu sabiedrību kopējais parāds turpina lēnām sarukt. Tādējādi arī to parāda apkalpošanas rādītāji turpina uzlaboties un kopumā ir samērā labi. Nefinanšu sabiedrību kopējā parāda attiecība pret IKP 2016. gada beigās bija 73.0% {77.6%}. Parāda attiecība pret pašu kapitālu 2016. gadā nedaudz uzlabojās (saruka no 1.7 reizēm līdz 1.6 reizēm; sk. 2.2.2. att.), bet nefinanšu sabiedrību procentu maksājumu seguma rādītājs – no 6.2 reizēm līdz 6.7 reizēm. Lai gan vidējā parāda un pašu kapitāla attiecība pakāpeniski uzlabojas, tomēr lielai daļai nefinanšu sabiedrību tā joprojām ir augsta. Saskaņā ar Latvijas Bankas veikto MVU apsekojumu un kredītiestāžu aptauju par šķēršļiem MVU kreditēšanā (sk. 2. pielikumu) kredītiestāžu skatījumā mazāk nekā pusei (42%) aptaujāto MVU finanšu rādītāji atbilst kredītiestāžu aizdevumu izsniegšanas prasībām (t.sk. maksimālajai parāda sloga kapitāla attiecībai atkarībā no nozares veida un citiem nosacījumiem).

2.2.2. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU PARĀDA UN PAŠU KAPITĀLA ATTIECĪBA

(attiecīgā gada beigās; reizes)

Par nefinanšu sabiedrību parāda apkalpošanas uzlabojumu liecina arī kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām apjoma un īpatsvara kredītportfeļi sarukums. 2016. gadā šie rādītāji uzlabojās visās nozarēs, izņemot transporta un uzglabāšanas nozari, kas saskan ar apgrozījuma un rentabilitātes sarukumu, kā arī apstrādes rūpniecības nozari. Vienlaikus būvniecībā un operāciju ar nekustamo īpašumu nozarē ilgstoši kavēto kredītu īpatsvars turpināja kristies, neraugoties uz būtisko gada apgrozījuma samazināšanos (attiecīgi par 23.1% un 4.7%) un citu finanšu rādītāju pavājināšanos.

Juridisko personu maksātnespējas lietu skaits turpina sarukt (2016. gadā tas kritās par 9.1%). 2016. gada decembrī pieņemtie grozījumi Maksātnespējas likumā turpmāk mazinās negodprātīgu maksātnespējas lietu skaitu un uzlabos uzņēmējdarbības vidi (sk. 1.2. sadaļu). Vienlaikus likvidēto uzņēmumu skaits joprojām aug (2016. gadā tas palielinājās par 21%), turpinoties uzņēmējdarbības vides sakārtošanai, t.i., svītrojot no reģistriem uzņēmumus, kas ilgstoši neveic saimniecisko darbību. Ņemot vērā joprojām augsto t.s. čaulas nefinanšu sabiedrību lielo skaitu, likvidēto uzņēmumu skaits turpmākajos gados saglabāsies augsts²³.

²³ Saskaņā ar LURSOFT datiem nefinanšu sabiedrību ar nulles apgrozījumu īpatsvars kopējā nefinanšu sabiedrību skaitā samazinājās no 26.4% 2013. gadā līdz 22.9% 2015. gadā.

3. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI

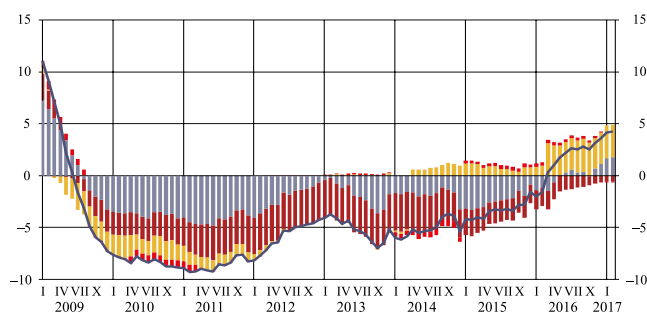
3.1. Kredīšanas dinamika un kredītrisks

Kredīšanas attīstība pakāpeniski kļūst aktīvāka. Augot no jauna izsniegto kredītu apjomam, iekšzemes kredītportfelis sācis palielināties, un tā gada pārmaiņas 2016. gadā pēc septiņu gadu pārtraukuma kļuva pozitīvas. 2016. gada decembrī kāpums sasniedza 3.1% un 2017. gada februārī – 3.7% (izslēdzot licenču kredītiestādes darbībai anulēšanas efektu – 4.3%; sk. 3.1.1. att.). Kopējā iekšzemes kredītportfeļa kāpumu būtiski veicināja kredītiestāžu izsniegtie aizdevumi nebanku finanšu iestādēm, un tas galvenokārt skaidrojams ar vienas kredītiestādes meitas līzinga sabiedrības finansējuma modeļa maiņu²⁴. Taču arī iekšzemes nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņas kopš 2016. gada beigām ir pozitīvas, un 2017. februārī kāpums sasniedza 0.9% (izslēdzot licenču kredītiestādes darbībai anulēšanas efektu – 1.3%).

3.1.1. attēls

IEKŠZEMES KREDĪTU ATLIKUMA GADA PĀRMAIŅU TEMPS UN TĀ KOMONENTI SEKTORU DALĪJUMĀ
(procentu punktos)

■ Valdība
■ Finanšu iestādes
■ Mājsaimniecības
■ Nefinanšu sabiedrības
— Kredītu atlikuma gada pārmaiņu temps (%)

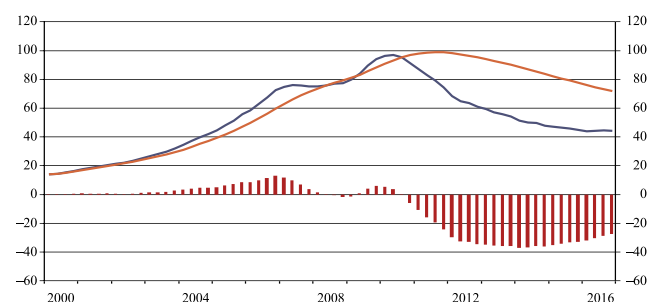

Iekšzemes kredīšanas attīstība joprojām būtiski atpaliek no tās ilgtermiņa tendences, taču kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no ilgtermiņa tendences pakāpeniski sarūk. Ņemot vērā to, ka pašreizējā mērenā kredīšanas izaugsme notiek pēc būtiska kredītportfeļa sarukuma²⁵, kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no tās ilgtermiņa tendences saglabājas negatīva – 2016. gada decembrī tā bija –27 procentu punkti {–33 procentu punkti} (sk. 3.1.2. att.). 2016. gada beigās iekšzemes privātajam nefinanšu sektoram izsniegto kredītu atlikuma un IKP attiecība bija 45%.

3.1.2. attēls

PRIVĀTĀ NEFINANŠU SEKTORA KOPĒJO SAISTĪBU UN IKP ATTIECĪBAS NOVIRZE NO ILGTERMIŅĀ TENDENCES
(procentu punktos; %)

■ Novirze no tendences
— Kredītu un IKP attiecības tendence
— Kredītu un IKP attiecība

Neraugoties uz investīciju sarukumu un ES fondu apguves kavēšanos, nefinanšu sabiedrību kredīšanas pakāpeniski aug. 2017. gada februārī iekšzemes nefinanšu sabiedrību kredītportfeļa gada pieaugums bija 2.8% (izslēdzot licenču kredītiestādes darbībai anulēšanas efektu – 3.4%). 2016. gada martā–2017. gada februārī nefinanšu sabiedrībām no jauna izsniegto kredītu apjoms bija par trešdaļu lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Kredītportfeļa pieaugumu noteica ne tikai aktīvāka investīciju un apgrozāmo līdzekļu finansēšana, bet arī uzņēmumu apvienošanās/pārpirkšanas darījumu finansēšana, kā arī esošo aizdevumu pārfinansēšana (t.sk. to aizdevumu pārfinansēšana, kurus iepriekš bija izsniegušas ārvalstu kredītiestādes). Tiek prognozēts, ka 2017. gada 2. pusgadā nefinanšu sabiedrību kredītportfelis varētu augt nedaudz ātrāk.

²⁴ Līzinga sabiedrības SIA "Nordea Finance Latvia" finansējums no Somijas *Nordea Finance Finland* 2016. gadā aizstāts ar *Nordea Bank AB* Latvijas filiāles aizdevumu.

²⁵ 2017. gada februārī iekšzemes klientiem izsniegto kredītu atlikums bija par 39% mazāks nekā 2008. gada decembrī.

To veicinās aktīvāka ES fondu līdzekļu apguve (t.sk. Eiropas Stratēģisko investīciju fonda programmas finansējuma piesaiste) un Latvijas tautsaimniecības izaugsmes uzlabošanās.

Mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms strauji palielinās, taču kredītportfeļa gada pārmaiņu temps vēl ir negatīvs – 2017. gada februārī tas bija –1.4% (izslēdzot licenču kredītiestādes darbībai anulēšanas efektu – –1.2%). Mājsaimniecību kredītportfeļa sarakumu joprojām būtiski ietekmē pirmskrīzes periodā izsniegto ilgtermiņa kredītu mājokļa iegādei nozīmīgā atmaksa. Savukārt mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms 2016. gada martā–2017. gada februārī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu bija par 30% lielāks. Mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoma pieaugumu lielā mērā veicina mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanās, lielāka aktivitāte nekustamā īpašuma tirgū, kā arī pirmā mājokļa būvniecības vai iegādes kredīta valsts galvojuma programma²⁶. 2016. gadā aptuveni 37% no jauna izsniegto kredītu mājokļa iegādei apjoma tika izsniegti šīs programmas ietvaros.

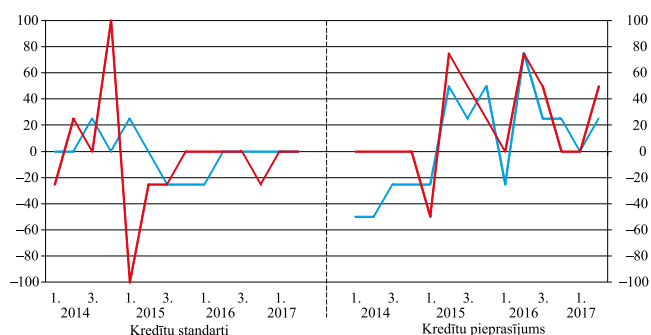
Saskaņā ar ECB organizētās banku veiktās kredītēšanas aptaujas rezultātiem aizņēmēju pieprasījums pēc kredītiem kopumā aug, tomēr pieprasījuma pārmaiņu dinamika ir nevienmērīga un pieprasījums – joprojām neliels. Piemēram, Latvijas Bankas veiktajā kredītiestāžu aptaujā un MVU apsekojumā (sk. 2. pielikumu) nevēlēšanās aizņemties ir visbiežāk minētais nefinanšu sabiedrību kredītēšanu ierobežojošais faktors.

3.1.3. attēls

KREDĪTU STANDARTU UN KREDĪTU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par stingrāku kredītu standartu piemērošanu vai kredītu pieprasījuma palielināšanos ziņojušo neto kredītiestāžu īpatsvars)

— Mājsaimniecības (kredīti mājokļa iegādei)
— Nefinanšu sabiedrības

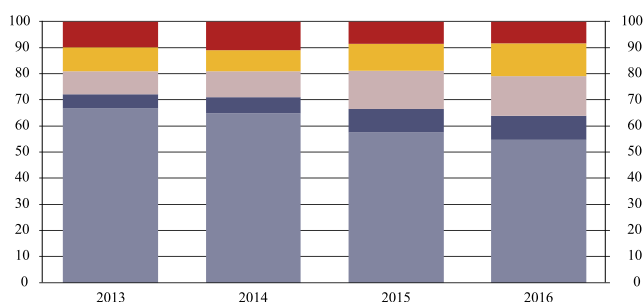

ECB organizētajā banku veiktās kredītēšanas aptaujā kredītiestādes ziņojušas, ka kredītu standarti kopumā nav būtiski mainījušies. Vienlaikus Latvijas Bankas Kredītu reģistra dati liecina, ka 2016. gadā mājsaimniecībām no jauna izsniegtajos mājokļa kredītos aizdevuma un tā hipotekārā nodrošinājuma vērtības attiecība ir nedaudz pieaugusi (sk. 3.1.4. att.). Lielā mērā tas varētu būt skaidrojams ar pirmā mājokļa būvniecības vai iegādes kredīta valsts galvojuma programmu, kas veicinājusi kredītu mājokļa iegādei pieejamību mājsaimniecībām. Tomēr kopumā kredītiestāžu kredītu standarti saglabājas piesardzīgi – 2016. gadā tikai 8% no jauna izsniegto kredītu mājokļa iegādei aizdevuma un tā hipotekārā nodrošinājuma vērtības attiecība pārsniedza 85%. Tāpat kredītiestādes neizsniedz kredītus mājokļa iegādei ar ļoti ilgu atmaksas termiņu – 2016. gadā tikai 1% no jauna izsniegto kredītu mājokļa iegādei bija ar termiņu ilgāku par 30 gadiem.

²⁶ 2015. gadā uzsāktās programmas ietvaros valsts sniedz galvojumu ģimenēm ar bērniem izsniegtajiem kredītiestāžu aizdevumiem mājokļa iegādei vai būvniecībai. Galvojums sedz 10–20% no aizdevuma apjoma atkarībā no nepilngadīgo bērnu skaita ģimenē. Valsts galvojuma programmas dalībniekiem tiek piemērota mazāk stingra kredīta un finansējamā objekta vērtības attiecības (*loan-to-value*) maksimālā sliekšņa (95%) prasība, tādējādi ļaujot attiecīgi samazināt pirmo iemaksu. Pārējos gadījumos hipotēku kredītiem, kuru apjoms pārsniedz 100 minimālo mēnesalgu, kredīta un finansējamā objekta vērtības attiecības maksimālais sliekšnis ir 90%. Turklāt valsts galvojuma programmas dalībniekiem tiek piemērota atlaide nodevai par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā. Programmas dalībniekiem nodeva noteikta 0.5% apmērā no īpašuma vērtības, bet pārējos gadījumos tā ir 2.0%.

3.1.4. attēls

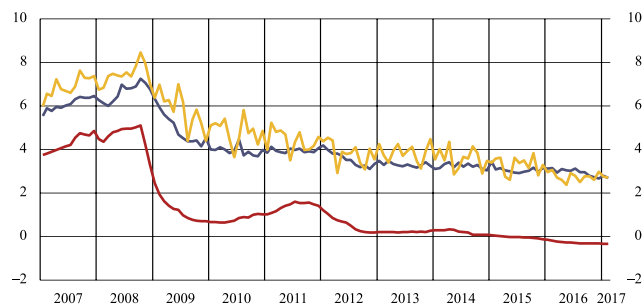
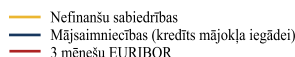
AIZDEVUMA UN TĀ HIPOTĒKAS NODROŠINĀJUMA VĒRTĪBAS ATTIECĪBA IEKŠZEMES KLIENTIEM NO JAUNA IZSNIETAJĀM KREDĪTIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI (%)

Stimulējošā monetārā politika ir papildu faktors, kas veicina kredītešanu. Naudas tirgus indeksi samazinoties līdz vēsturiski zemākajam līmenim, arī kredītiestāžu procentu likmēm ir tendence pakāpeniski sarukt (sk. 3.1.5. att.). Tomēr procentu likmju uzcelojums joprojām ir samērā augsts, un procentu likmes no jauna izsniegtajiem kredītiem Latvijā ir augstākas salīdzinājumā ar citām eiro zonas valstīm.

3.1.5. attēls

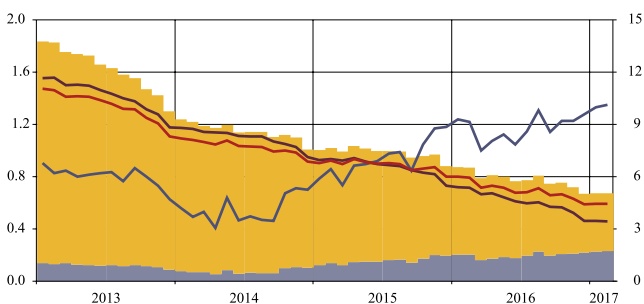
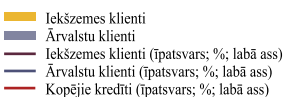
IEKŠZEMES KLIENTU JAUNAJIEM DARĪJUMIEM PIEMĒROJAMĀS PROCENTU LIKMES UN NAUDAS TIRGUS INDEKSS (%)

Kreditrisks pakāpeniski mazinās. Kredītiestāžu kopējā kredītportfeļa kvalitāte turpina uzlaboties. Saskaņā ar stresa testu rezultātiem arī kredītiestāžu spēja absorbēt potenciālos šokus ir samērā laba un turpina palielināties (sk. 3.6. sadaļu). 2017. gada februārī kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītiestāžu kopējā kredītportfelī saruka līdz 4.5% {6.0%} (t.sk. iekšzemes kredītportfelī – līdz 3.1% {5.4%}; sk. 3.1.6. att.). Uzlabojoties kredītportfeļa kvalitātei, arī kredītiestāžu uzkrājumu apjoms kopējiem kredītiem turpina sarukt, 2017. gada februārī veidojot 3.9% {4.8%} no kopējā kredītportfeļa. Līdz ar prognozēto tautsaimniecības izaugsmes paātrināšanos, zemu procentu likmju saglabāšanos un aizņēmēju maksātspējas pieaugumu iekšzemes klientu spēja segt savas parādsaistības turpinās uzlaboties un kredītu ar ilgstoši kavētiem maksājumiem īpatsvars iekšzemes kredītportfelī turpinās sarukt.

3.1.6. attēls

IEKŠZEMES UN ĀRVALSTU KLIENTIEM IZSNIEGTIE KREDĪTI AR MAKSĀJUMU KAVĒJUMU ILGĀKU PAR 90 DIENĀM UN TO ĪPATSVARS ATTIECĪGĀS KREDĪTU GRUPAS KOPĒJĀ KREDĪTPORTFELĪ (mljrd. eiro)

Vienlaikus riski saistībā ar ārvalstu kredītportfeli saglabājas augsti. Pārstrukturēto kredītu kvalitātei turpinot pasliktināties, kredītu ar ilgstoši kavētiem maksājumiem atlikuma pieaugums ārvalstu kredītportfelī varētu vēl palielināties. Vienlaikus jaunākās prognozes liecina, ka makrofinansiālā situācija Krievijā, kur koncentrēta būtiska ārvalstu kredītportfeļa daļa, pakāpeniski uzlabojas, un tas ļauj cerēt, ka ārvalstu kredītportfeļa kvalitāte vairs nepasliktināsies tik strauji kā iepriekšējos divos gados. Ārvalstu klientiem

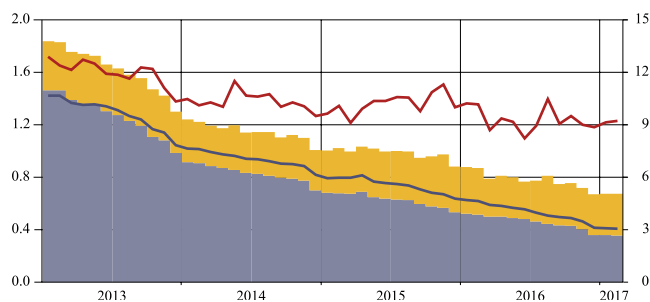
izsniegto kredītu atlikums stabilizējies (2017. gada februārī ārvalstu kredītportfeļa gada pieaugums bija 2.5%, un to galvenokārt noteica valūtas kursa ietekme). Ārvalstu klientiem izsniegto kredītu atlikums veido 15% no kredītiestāžu kopējā kredītportfeļa.

Kredītiestāžu grupu dalījumā kredītportfeļa kvalitātes tendences atšķiras. 1. grupā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars noturīgi sarūk, 2017. gada februārī sasniedzot 3.1% {4.6%}. Savukārt 2. grupai tas ir svārstīgs, 2017. gada februārī veidojot 9.2% {10.2%} (sk. 3.1.7. att.). Stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiestādēm kopumā ir laba noturība pret potenciālo kredītriska palielināšanos ar Krieviju un pārējām NVS valstīm saistīto šoku nozīmīga pieauguma gadījumā (sk. 3.6. sadaļu). Šo risku mazina arī FKTK noteiktās individuālās kapitāla pietiekamības papildu prasības ārvalstu klientus apkalpojošajām kredītiestādēm uzraudzības pārskatīšanas un novērtēšanas procesa (2. pīlāra) ietvaros.

3.1.7. attēls

KREDĪTI AR MAKSĀJUMU KAVĒJUMU ILGĀKU PAR 90 DIENĀM UN TO ĪPATSVARS KREDĪTOS KREDĪTIESTĀŽU 1. UN 2. GRUPĀ
(mljrd. eiro)

— Kredītu atlikums 1. grupā
— Kredītu atlikums 2. grupā
— Īpatsvars 1. grupā (%; labā ass)
— Īpatsvars 2. grupā (%; labā ass)

3.2. Finansējuma un likviditātes risks

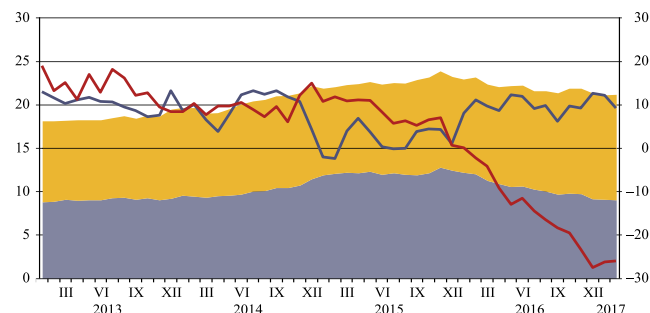
Latvijas kredītiestāžu finansējumu joprojām galvenokārt veido nebanku noguldījumi – 2017. gada februārī to īpatsvars kredītiestāžu piesaistītajā finansējumā bija 85%. Iekšzemes mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumu atlikums stabili aug – 2017. gada februārī tā gada kāpums bija attiecīgi 8.5% un 7.5%. Vienlaikus ārvalstu klientu noguldījumu atlikums kopš 2015. gada beigām nozīmīgi sarūk. 2017. gada februārī salīdzinājumā ar 2015. gada beigām tas bija par 3.4 mljrd. eiro jeb 27.2% mazāks (sk. 3.2.1. att.). Tādējādi **kredītiestāžu noguldījumu atlikuma struktūrā notikušas būtiskas pārmaiņas – ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma īpatsvars tajā sarucis attiecīgi no 53.4% 2015. gada beigās līdz 42.7% 2017. gada februārī.**

Iekšzemes noguldījumu atlikuma pieauguma tempam ilgstoši pārsniedzot iekšzemes kredītu atlikuma izaugsmes tempu, iekšzemes kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība sarūk un ir tuvu līdzsvaram (2017. gada februāra beigās – 105.6% {111.3%}). Tā kā kredītiestādes lielāko daļu kreditēšanai nepieciešamo līdzekļu spēj finansēt ar iekšzemes noguldījumiem un kredītu atlikuma pieaugums ir mērens, mātes banku neto finansējums to Latvijas meitas bankās pēdējos gados nav būtiski mainījies (2017. gada februārī – 3.3% no kredītiestāžu kopējā piesaistītā finansējuma).

3.2.1. attēls

NE-MFI NOGULDĪJUMU ATLIKUMU PĀRMAIŅAS UN PIEAUGUMA TEMPS SALĪDZINĀJUMĀ AR IEPRIEKŠĒJĀ GADA ATBILSTOŠO PERIODU
(mljrd. eiro)

— Iekšzemes klientu noguldījumu atlikums
— Ārvalstu klientu noguldījumu atlikums
— Iekšzemes klientu noguldījumu gada pārmaiņas (%; labā ass)
— Ārvalstu klientu noguldījumu gada pārmaiņas (%; labā ass)

Latvijas kredītiestāžu finansējumam kopumā raksturīgs īss termiņš un attiecīgi samērā augsta termiņstruktūras nesabalansētība, jo lielākā daļa (97.1%) noguldījumu ir pieprasījuma noguldījumi vai noguldījumi ar atlikušo termiņu līdz 1 gadam un

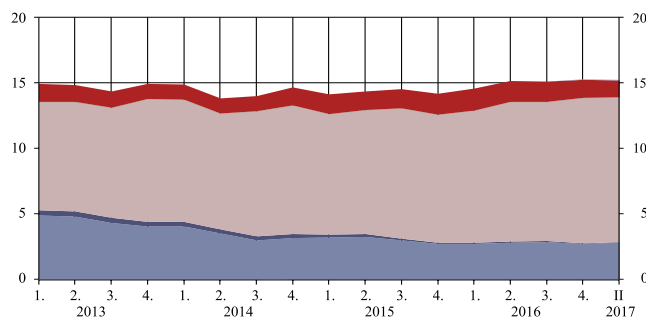
mātes banku finansējumā turpina sarukt ilgtermiņa finansējuma īpatsvars (2017. gada februārī – tikai 19.9% {24.5%}). Tomēr šo risku mazina lielais likvīdo aktīvu²⁷ īpatsvars kredītiestāžu kopējos aktīvos (34.1%) un pieejamais atbalsts no Ziemeļvalstu mātes bankām to meitas bankām.

1. grupas finansējumā turpina augt iekšzemes noguldījumu īpatsvars. 2017. gada februāra beigās tie veidoja 72% {70%} no kopējā piesaistītā finansējuma (sk. 3.2.2. att.). Iekšzemes kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība šajā grupā sarukusi līdz 102.1% {106.6%}. Mātes banku finansējuma apjoms nav būtiski mainījies, un, iekšzemes kredītēšanas dinamikai saglabājoties mērenai, nav gaidāmas nozīmīgas pārmaiņas mātes banku ieguldījumos meitas bankās Latvijā.

3.2.2. attēls

1. GRUPAS FINANSĒJUMA SADALĪJUMS (mljrd. eiro)

- Ārvalstu klientu noguldījumi
- Iekšzemes klientu noguldījumi
- Saistības pret citām kredītiestādēm
- Saistības pret radniecīgajām kredītiestādēm
- Saistības pret Latvijas Banku

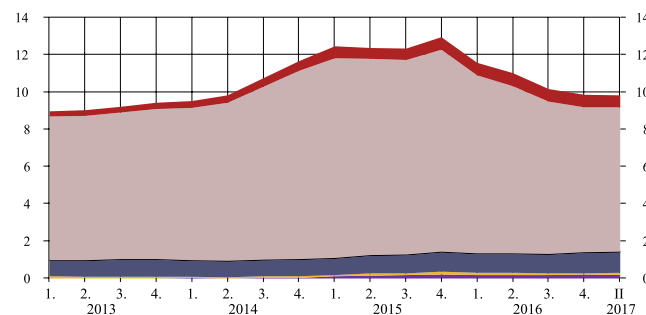

2. grupas finansējumu joprojām gandrīz pilnībā veido ārvalstu klientu noguldījumi. Taču kopš 2015. gada beigām ārvalstu klientu noguldījumu atlikums nozīmīgi sarūk (sk. 3.2.3. att.). Tas galvenokārt skaidrojams ar būtiski stingrāku NILLTF novēršanas prasību ieviešanu un uzraudzību, ar ASV dolāru korespondentkontu ASV slēgšanu vairākām 2. grupas kredītiestādēm²⁸, kā arī ekonomisko situāciju ārvalstu klientu mītneszemēs.

3.2.3. attēls

2. GRUPAS FINANSĒJUMA SADALĪJUMS (mljrd. eiro)

- Emitētie parāda vērtspapīri
- Ārvalstu klientu noguldījumi
- Iekšzemes klientu noguldījumi
- Saistības pret kredītiestādēm
- Saistības pret Latvijas Banku

Stingrākas NILLTF novēršanas prasības un ASV dolāru korespondentkontu ASV slēgšana vairākām 2. grupas kredītiestādēm noteica ārvalstu klientu pārskaitījumu (īpaši ASV dolāros) apjoma nozīmīgu kritumu (sk. 3.2.4. att.). 2016. gada martā–2017. gada februārī vidējais mēnesī veikto ārvalstu klientu pārskaitījumu apjoms, izmantojot korespondentbanku tīklu, 2. grupas kredītiestādēs bija par 33% mazāks nekā 2015. gadā (t.sk. ASV dolāros – par 39% mazāks). Ārvalstu klientu pārskaitījumu apjoma un noguldījumu atlikuma sarukums noteica 2. grupas kredītiestāžu peļņas samazināšanos.

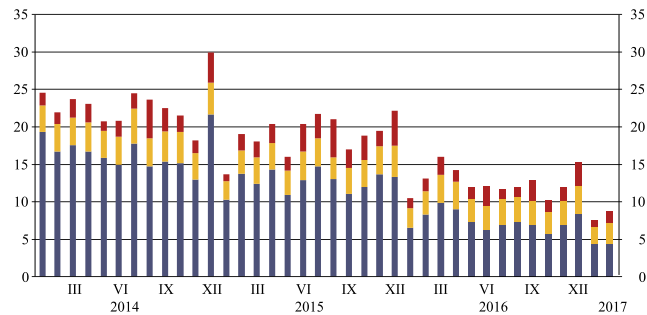
²⁷ Likvīdie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

²⁸ 2016. gada augustā *Deutsche Bank* meitas banka ASV *Deutsche Bank Trust Company Americas* pieņēma lēmumu pārtraukt korespondentattiecības ASV dolāros ar vairākām 2. grupas kredītiestādēm.

3.2.4. attēls

2. GRUPAS KREDĪTIESTĀŽU ĀRVALSTU KLIENTU SAŅEMTO UN NOSŪTĪTO PĀRSKAITĪJUMU MĒNEŠA APJOMS, IZMANTOJOT KORESPONDENTBANKU TĪKLU
(mljrd. eiro)

■ Citas valūtas
■ EUR
■ USD

Stingrāku NILLTF novēšanas prasību ieviešana un uzraudzība un kredītiestāžu veiktie ieguldījumi stingrākā klientu pārbaudē vērtējami kā būtisks solis Latvijas finanšu sektora ilgtspējīgas attīstības veicināšanā, kas vienlaikus arī mazina kredītiestāžu un valsts reputācijas riskus (sk. 2. ielikumu). Sarūkot ārvalstu klientu noguldījumu nozīmei Latvijas finanšu sektorā (ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma attiecība pret IKP samazinājās no 51% 2015. gada beigās līdz 37% 2016. gada beigās), mazinās arī potenciālie finansējuma un likviditātes riski.

2. ielikums

Stingrāku NILLTF novēšanas prasību ieviešana Latvijā

2016. gadā turpinājās nozīmīgi pasākumi, lai uzlabotu finanšu sektora spēju efektīvi cīnīties ar NILLTF. 2016. gada novembrī noslēdzās ASV konsultāciju uzņēmumu veiktās neatkarīgās pārbaudes 12 kredītiestādēs par to atbilstību ASV NILLTF novēšanas prasībām. Kredītiestādes jau sākušas īstenot pārbaudēs paustos ieteikumus, un to ieviešanu plānots pabeigt līdz 2017. gada beigām. FKTK noteikumi paredz, ka neatkarīgo konsultantu pārbaudes kredītiestādēs būs jāveic ne retāk kā reizi 18 mēnešos, turklāt Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumā noteikts, kādos apstākļos FKTK ir tiesības uzdot kredītiestādei iesniegt neatkarīga pārbaudes veicēja atzinumu par darbības atbilstību regulējošo normatīvo aktu prasībām.

2016. gadā veikti vairāki grozījumi likumos ar mērķi stiprināt NILLTF novēšanas ietvaru. Pilnveidota atbilstība 40 Finanšu darījumu darba grupas (FATF) ieteikumiem (vairākums šo noteikumu Latvijā ieviests), un turpinājās darbs, lai transponētu 4. NILLTF novēšanas direktīvu²⁹. Piemēram, tika paplašināts politiski nozīmīgu personu un ar to saistīto personu loks, ietverot pašvaldību amatpersonas, viņu ģimenes locekļus un citas ar amatpersonām cieši saistītas personas, paredzot kredītiestāžu pienākumu veikt padziļinātu šādu personu un viņu darījumu izpēti. Kredītiestāžu likumā tika noteikts būtiski augstākais maksimālais soda naudas apmērs par NILLTF novēšanas prasību pārkāpumiem, paredzot soda naudu līdz 10% no pēdējos kredītiestādes vadības struktūras apstiprinātajos pārskatos norādītā kopējā gada apgrozījuma vai, ja 10% no kopējā gada apgrozījuma ir mazāk par 5 milj. eiro, līdz 5 milj. eiro.

FKTK apstiprinājusi jaunus noteikumus kredītiestādēm un licencētām maksājumu un elektroniskās naudas iestādēm par klientu padziļinātu izpēti. Tie ietver arī prasību izveidot automatizētas klientu riska sistēmas, balstoties uz NILLTF riska faktoriem. FKTK apstiprināja arī NILLTF riska pārvaldīšanas noteikumus, kredītiestādēm nosakot minimālās prasības NILLTF novēšanas stratēģijas izstrādei un NILLTF ekspozīciju raksturojošo pamatrādītāju kopu.

FKTK apstiprinājusi arī jaunus NILLTF riska pārvaldības personālrեսursu un personāla apmācības nodrošināšanas noteikumus, nosakot kredītiestādēm vienotas personālrեսursu

²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīva (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK.

nodrošinājuma prasības efektīvākai NILLTF riska pārvaldībai. Jaunie noteikumi precīzāk nosaka darbinieku skaita, noslodzes un kvalifikācijas vērtēšanas kritērijus un prasības izstrādāt darbinieku apmācības plānu, ņemot vērā ar katras kredītiestādes darbību saistītos riskus un darbinieka amata pienākumiem nepieciešamās zināšanas un kvalifikāciju. Tāpat kredītiestādēm jānodrošina atbilstošas IT sistēmas.

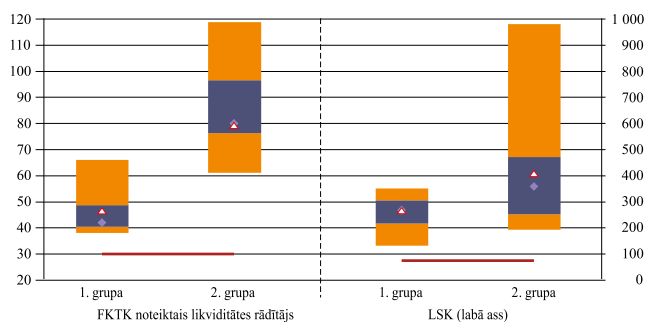
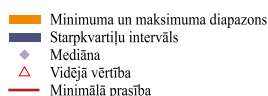
Stingrākas NILLTF novēršanas prasības palielina kredītiestāžu izmaksas (nepieciešamas papildu investīcijas personālrесursos un IT sistēmās) un rada spiedienu kredītiestādēm atteikties no augsta NILLTF riska klientiem, kuru izpētei nepieciešams ieguldīt būtiskus papildu resursus un daļai finanšu tirgus dalībnieku mainīt darbības stratēģiju. Vienlaikus augstu NILLTF novēršanas standartu ieviešana un izpilde veicina Latvijas finanšu sistēmas ilgtspējīgu attīstību un mazina finanšu sistēmas reputācijas riskus, kas savukārt var negatīvi ietekmēt valsts investīciju vidi un radīt papildu izmaksas gan netiešā veidā citām nozarēm, gan valstij kopumā.

FKTK būtiski palielināja par NILLTF novēršanu atbildīgās struktūrvienības kapacitāti, gan palielinot darbinieku skaitu, gan veicinot darbinieku attīstību NILLTF novēršanas jomā. Latvijas Banka atbalsta uzraudzības iestāžu kapacitātes stiprināšanu un aicina ņemt vērā katra tirgus dalībnieka NILLTF risku līmeni, pārskatot tirgus dalībnieku gada iemaksas FKTK darbības finansēšanai. Šāds princips nozīmētu, ka lielākas iemaksas ir tiem tirgus dalībniekiem, kuriem ir lielāks NILLTF riska līmenis un attiecīgi uzraudzības izmaksas.

Neraugoties uz ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma nozīmīgo samazinājumu un aktīvāku iekšzemes klientu kredīvēšanu, kredītiestāžu likviditātes risks nav palielinājies un saglabājas ierobežots, jo abu grupu kredītiestādes uztur pietiekamu likvīdo aktīvu apjomu, lai pildītu saistības tādā apjomā, kā nosaka gan FKTK likviditātes prasība³⁰, gan LSK³¹ (sk. 3.2.5. att.). Arī 2017. gada februārī Latvijas Bankas veiktie kredītiestāžu likviditātes stresa testi liecina, ka kredītiestāžu spēja izturēt potenciālos finansējuma aizplūdes šokus saglabājas augstā līmenī (sk. 3. ielikumu).

3.2.5. attēls

FKTK NOTEIKTAIS LIKVIDITĀTES RĀDĪTAJS UN LSK KREDĪTIESTĀŽU GRUPU DALĪJUMĀ (28.02.2017.; %)

1. grupas kredītiestāžu LSK un FKTK noteiktais likviditātes rādītājs pārsniedz noteikto minimālo prasību. 2017. gada februārī šie rādītāji bija attiecīgi 270% un 46.7%. 2016. gadā šo kredītiestāžu likviditātes rādītāji nedaudz samazinājās, un tas skaidrojams ar iekšzemes klientu kredīvēšanas pakāpenisku atjaunošanos, kredītiestāžu vēlmi neturēt pārlietu daudz mazāk ienesīgu likvīdo aktīvu, kā arī ar likviditātes pārvaldīšanu attiecīgās kredītiestāžu grupas līmenī.

2. grupas kredītiestādes līdz šim spējušas veiksmīgi pārvarēt ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma samazinājumu, jo tām ir augsts likvīdo aktīvu līmenis. Sarūkot ārvalstu klientu noguldījumu atlikumam, šīs kredītiestādes galvenokārt samazināja likvīdo vērtspapīru apjomu un prasības pret ārvalstu MFI. Tādējādi to FKTK noteiktais likviditātes rādītājs nav būtiski mainījies un 2017. gada februāra beigās bija 79.4%, bet LSK – 411.0%.

³⁰ FKTK likviditātes rādītājs būs spēkā vēl līdz 2017. gada beigām, kad to pilnībā aizstās ar CRD IV/CRR definītie likviditātes rādītāji.

³¹ LSK minimālā prasība ar 2017. gada 1. janvāri ir 80%, bet ar 2018. gada 1. janvāri tā būs 100%.

Ar 2018. gadu kredītiestāžu likviditātes prasību jomā gaidāmas pārmaiņas. Pašlaik kredītiestāžu minimālo likvīdo aktīvu rezervi regulē divas īstermiņa likviditātes rādītāju prasības: LSK 80% prasība un FKTK noteiktā likviditātes rādītāja 30% prasība. Uzraudzības pārskatīšanas un novērtēšanas procesa (2. pīlāra) ietvaros kredītiestādēm ar lielu ārvalstu klientu noguldījumu īpatsvaru FKTK individuāli noteikusi paaugstinātu likviditātes prasību, kas var sasniegt pat 60%. 2018. gadā, kad LSK prasība būs stājusies spēkā 100% apmērā, līdzšinējā FKTK noteiktā likviditātes prasība tiks atcelta. Tas mazinās kredītiestāžu pārskatu sniegšanas slogu, jo abu rādītāju likvīdo aktīvu definīcijas atšķiras, un novērsīs uzraudzības instrumentu dublēšanos, jo abi likviditātes rādītāji fokusējas uz īstermiņa likviditātes risku mazināšanu. Tomēr atteikšanās no FKTK noteiktā likviditātes rādītāja nozīmē, ka nepieciešams jauns risinājums, kā 2. pīlāra ietvaros noteikt papildu likviditātes prasības kredītiestādēm, kuru darbības modelis nosaka nepieciešamību uzturēt augstākas likviditātes rezerves. Lai gan pašlaik 2. grupas kredītiestādes nozīmīgi pārpilda minimālās likviditātes prasības, nepieciešams noteikt to darbības modelim atbilstošu likviditātes drošības rezervi. Jaunās papildu prasības izstrādi un noteikšanu apgrūtinā nenoteiktība saistībā ar gaidāmajiem mikroprudenciālā ietvara un makroprudenciālā ietvara grozījumiem CRD IV/CRR regulējumā.

3. ielikums

Kredītiestāžu likviditātes stresa testi

Likviditātes stresa testi novērtē finansējuma aizplūdes iespējamo seku nozīmīgumu. Stresa testu rezultāti rāda, cik lielu ārvalstu ne-MFI noguldījumu, iekšzemes ne-MFI noguldījumu un kopējā finansējuma (MFI un ne-MFI) ar atlikušo atmaksas termiņu līdz 3 mēnešiem aizplūdi kredītiestādes varētu izturēt, līdz to likviditātes rādītājs³² sasniegtu 0, pieņemot, ka kredītiestādēm nav pieejami papildu resursi finansējuma aizplūdes kompensēšanai.

Saskaņā ar stresa testa rezultātiem 2017. gada februāra beigās visas kredītiestādes varētu izturēt vairāk nekā 40% iekšzemes noguldījumu aizplūdi (t.sk. aizplūstot 10% iekšzemes klientu noguldījumu, visas kredītiestādes izpildītu FKTK noteiktās likviditātes prasības) un vairāk nekā 60% ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi. Kredītiestāžu spēju absorbēt finansējuma aizplūdes šoku nodrošina kredītiestāžu lielais likvīdo aktīvu³³ īpatsvars aktīvos.

2. grupai stresa testi tika papildināti ar diviem īpaši nelabvēlīgiem scenārijiem. Pirmā scenārija pieņēmumi paredz, ka nav iespējams ieķīlāt vai pārdot vērtspapīru portfeli, izņemot Latvijas valdības vērtspapīrus un citu valdību vērtspapīrus, kuriem vismaz viens no trim starptautisko kredītreitingu aģentūru³⁴ noteiktajiem ilgtermiņa kredītreitingiem ir AAA. Attiecībā uz Latvijas valdības vērtspapīriem tika pieņemts, ka pirmā scenārija ietvaros tie zaudē 30% no vērtības un tos var izmantot, Eirosistēmas monetārās politikas operācijās piemērojot 3.0% diskontu. Otrajā scenārijā papildus pirmā scenārija pieņēmumiem noteikts, ka nevienai kredītiestādei nav pieejamas prasības pret MFI no valsts, pret kuras MFI konkrētajai kredītiestādei ir vislielākais prasību apjoms.

Pirmā scenārija piemērošana būtiski nepasliktināja pamata stresa testu rezultātus. 2. grupa varētu izturēt ne mazāk kā 40% {50%} ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi (sk. 3.2.6. att.). Otrā scenārija piemērošana samazinātu spēju izturēt ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi līdz 30% {30%}.

³² FKTK noteiktās likviditātes prasības.

³³ FKTK likviditātes rādītāja aprēķinā ietvertie likvīdie aktīvi.

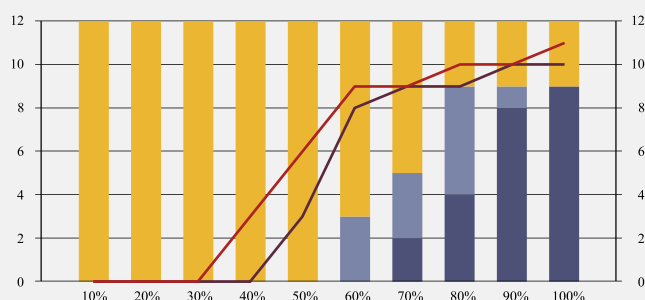
³⁴ Standard & Poor's, Moody's Investors Service un Fitch Ratings.

3.2.6. attēls

2. GRUPAS LIKVIDITĀTES STRESA TESTU REZULTĀTI, JA AIZPLŪST NEREZIDENTU NOGULDĪJUMI

(28.02.2017.; kredītiestāžu skaits)

- Kredītiestādes ar pietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs lielāks par 30%)
- Maksāspējīgas kredītiestādes ar nepietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs mazāks par 30%)
- Nelikvidas kredītiestādes (negatīvs likviditātes rādītājs)
- Nelikvidas kredītiestādes; 1. scenārijs (negatīvs likviditātes rādītājs)
- Nelikvidas kredītiestādes; 2. scenārijs (negatīvs likviditātes rādītājs)

3.3. Tirgus risks

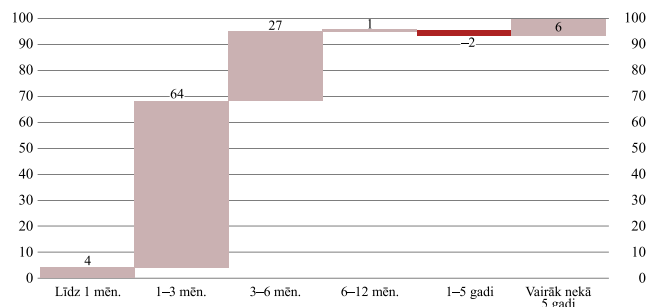
Finanšu tirgu svārstīgums, zemās procentu likmes, kā arī politiskā nenoteiktība liecina, ka riska prēmijas pēkšņas korekcijas risks joprojām ir augsts. Eiropas finanšu tirgos saglabājas zemas procentu likmes. Vienlaikus ASV tās augušas, radot ASV obligāciju cenu kritumu. Kopš 2016. gada sākuma Eiropas valstu valdības AAA kredītreitīngā īstermiņa obligāciju peļņas likmes turpināja kristies, bet valdības 10 gadu obligācijām tās nedaudz pieauga. Šādas procentu likmju termiņstruktūras pārmaiņas var saistīt gan ar tirgus dalībnieku gaidām par nākotnes inflāciju un izaugsmi ES, gan ar ilgtermiņa obligāciju papildu piedāvājumu, valdībām vēloties aizņemties par zemām procentu likmēm ilgtermiņā, gan ar lielāku īstermiņa obligāciju pieprasījumu, piemēram, tirgus dalībniekiem dodot priekšroku mazākam īstermiņa ienesīgumam, nevis fiksētam zemam ienesīgumam ilgtermiņā.

2016. gadā Latvijas kredītiestāžu kopējais vērtspapīru portfelis būtiski saruka (par 14%, t.sk. 2. grupā – par 25%). Tas galvenokārt saistīts ar ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma sarukumu 2. grupā, jo vairākas kredītiestādes pārdeva daļu pārdošanai pieejamo vērtspapīru, lai segtu ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi. 2016. gada beigās vērtspapīru portfelis veidoja aptuveni 22% {23%} no kredītiestāžu aktīviem, t.sk. līdz termiņa beigām turēti vērtspapīri, kas grāmatvedības uzskaitē nav pakļauti tirgus svārstībām, veidoja 6%, pārdošanai pieejamie vērtspapīri – 11%, patiesā vērtībā vērtētie vērtspapīri ar atspoguļojumu peļņas vai zaudējumu aprēķinā – 2% un tirdzniecības nolūkā turētie vērtspapīri – 3% no aktīviem.

Kopumā procentu likmju risks kredītiestāžu vērtspapīru portfeli ir neliels, jo portfelis veidots no samērā īsa termiņa obligācijām, kas ļautu kredītiestādēm ātri pielāgoties, ja vispārējās procentu likmes augtu. Vairāk nekā 90% kredītiestāžu vērtspapīru portfeļa veido obligācijas ar zemu vidējo svērto modificētā procentu riska indeksu (modified duration). 2017. gada februārī šis indekss bija 1.5, un tas liecina, ka portfeļa vērtība pakļauta samērā īsa termiņa procentu likmju pārmaiņām un ka kopumā procentu likmju risks portfeli ir neliels. Īsie obligāciju dzēšanas termiņi liecina, ka kredītiestādes nav fiksējušas zemu ilgtermiņa ienesīgumu un varētu samērā viegli pielāgot portfeļus, ja vispārējās procentu likmes palielinātos. Ilgstoši šāda stratēģija rada spiedienu uz ienesīgumu, jo īstermiņa vērtspapīri ir ar ļoti mazu ienesīgumu, t.sk. salīdzinājumā ar vēsturisko līmeni.

Latvijas kredītiestādes sabalansējušas PJA un PJS, lai pārvaldītu procentu likmju risku kopējā bilancē jeb ierobežotu tīro procentu ienākumu un ekonomiskās vērtības jutīgumu pret procentu likmju pārmaiņām. 2016. gada beigās PJA un PJS attiecība bija 1.26, tādējādi veidojot pozitīvu GAP, un tas nozīmē, ka īstermiņa procentu likmju pieaugums pozitīvi ietekmētu kopējos kredītiestāžu tīros procentu ienākumus. Latvijas kredītiestādes ir visjutīgākās pret 1–6 mēnešu termiņa procentu likmju pārmaiņām, jo šā termiņa PJA un PJS GAP veido gandrīz 95% no kopējās starpības (sk. 3.3.1. att.). Tas skaidrojams ar to, ka lielākajai daļai kredītu ir mainīga procentu likme, kas tiek pārceļota reizi trijos mēnešos.

3.3.1. attēls

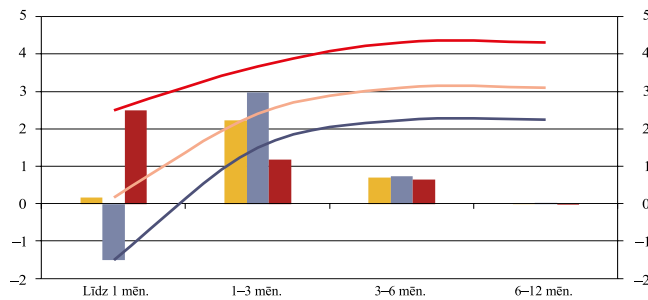
**GAP SADALĪJUMS PĀRCENOŠANAS
TERMIŅU DALĪJUMĀ**
(% no kopējā GAP)

Īstermiņa jutīguma analīzes³⁵ rezultāti liecina, ka vispārējais procentu likmju pieaugums palielinātu tīros procentu ienākumus 75% Latvijas kredītiestāžu un vidējais ar kapitālu svērtais tīro procentu ienākumu kāpums veidotu 3.1% no kredītiestāžu pirmā līmeņa kapitāla (sk. 3.3.2. att.). Savukārt turpmāks īstermiņa procentu likmju samazinājums radītu tīro procentu ienākumu zaudējumus, īpaši ja kredītlīgumos nav noteikts mainīgas procentu likmes minimālais līmenis.

3.3.2. attēls

**PROCENTU LIKMJU PALIECINĀJUMA PAR
200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME UN
KUMULATĪVĀ IETEKME UZ
KREDĪTIESTĀŽU TĪRAJEM GADA
PROCENTU IENĀKUMIEM TERMIŅU UN
KREDĪTIESTĀŽU GRUPU DALĪJUMĀ**
(% no pirmā līmeņa kapitāla)

Ietekme
 Visas kredītiestādes
 1. grupas kredītiestādes
 2. grupas kredītiestādes
 Kumulatīvā ietekme
 Visas kredītiestādes
 1. grupas kredītiestādes
 2. grupas kredītiestādes

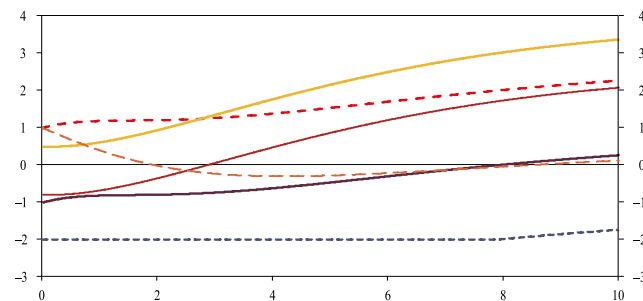

Ilgtermiņa jutīguma analīzē³⁶ aprēķināts kredītiestāžu ekonomiskās vērtības jutīgums dažādos procentu likmju termiņstruktūras attīstības scenārijos: līknes paralēla pozitīva pārbīde par 200 bāzes punktiem, atgriešanās 2010. gada decembra līmenī (līmenis, kas bija pirms Eiropas valstu valdības parāda krīzes), līknes paralēla negatīva pārbīde par 200 bāzes punktiem (piemērojot zemāko sliekšni -2%), līknes straujš kāpums ilgākiem termiņiem, izlīdzināšanās jeb īstermiņa procentu likmju pieaugums un ilgtermiņa procentu likmju samazinājums (sk. 3.3.3. att.).

3.3.3. attēls

**PROCENTU LIKMJU STRESA SCENĀRIJI
ILGTERMIŅA JUTĪGUMA ANALĪZEI**
(termiņš gados; %)

Bāze
 + 200 bāzes punktu
 2010. g. dec.
 - 200 bāzes punktu
 Izvirzīšanās
 Izlīdzināšanās

Ilgtermiņa jutīguma analīzes rezultāti rāda, ka kredītiestāžu naudas plūsmas dažādos termiņos ir sabalansētas un ekonomiskās vērtības pārmaiņas lielākoties ir daudz

³⁵ Ietekme uz tīrajiem gada procentu ienākumiem katrā termiņu intervālā tiek aprēķināta, reizinot šā intervāla GAP ar procentu likmju pārmaiņas lielumu un konkrētā termiņu intervāla koeficientu, kas raksturo gada daļu, kad šā intervāla GAP būs aktīva. Koeficienta aprēķinā pieņemts, ka pārcenošana notiks intervāla vidū. Piemēram, 3-6 mēnešu intervāla koeficientu aprēķina šādi: $(12 - 0.5 \times (3 + 6)) : 12 = 0.625$. Kopējā ietekme uz gada peļņu ir pirmo četrus termiņu intervālu ietekmju summa. Tā kā aprēķini balstās uz GAP metodi, netiek ņemta vērā procentu likmju ietekme uz kredītiestādes ekonomisko vērtību un aprēķinu pamats procentu ienākumiem ir kredītiestādes bilances struktūra katra gada beigās.

³⁶ Kredītiestādes ekonomiskā vērtība ir no kredītiestādes bilances un ārpusbilances prasībām un saistībām gaidāmās nākotnes tīrās naudas plūsmas diskontētā vērtība.

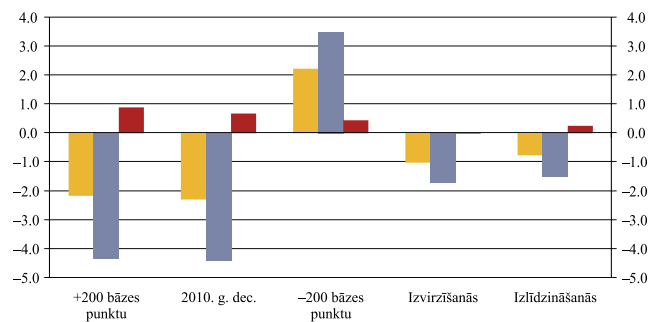
zemākas par paaugstinātu procentu likmju riska sliekšni jeb 15% no pirmā līmeņa kapitāla (sk. 3.3.4. att.). Lielākās ekonomiskās vērtības pārmaiņas būtu saistībā ar lieliem īstermiņa procentu likmju šokiem (pirmie trīs scenāriji), tāpēc ilgāka termiņa procentu likmju pieaugums neradītu būtisku ietekmi uz kredītiestāžu ekonomiskās vērtības un kapitāla attiecību.

3.3.4. attēls

ILGTERMIŅA PROCENTU LIKMJU PĀRMAIŅU IETEKME UZ KREDĪTIESTĀŽU EKONOMISKO VĒRTĪBU

(% no pirmā līmeņa kapitāla)

— Visas kredītiestādes
— 1. grupas kredītiestādes
— 2. grupas kredītiestādes

Latvijas kredītiestāžu aktīvu un saistību valūtas ir labi sabalansētas un valūtas risks joprojām ir zems. Lielākā atklātās ārvalstu valūtas pozīcija ir ASV dolāros – 2016. gada decembrī vidējā svērtā atklātā pozīcija bija 1.3% no kredītiestāžu pašu kapitāla. Tā kā lielākoties kredītiestādēm ir garā pozīcija ASV dolāros, palielinoties ASV dolāra kursam attiecībā pret eiro, kredītiestāžu aktīvu vērtība nedaudz pieaugtu.

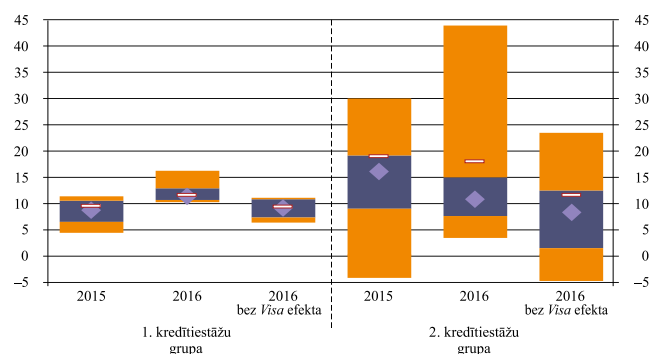
3.4. Pelnītspēja

Kopumā Latvijas kredītiestāžu pelnītspēja vērtējama kā laba. 2016. gadā vidējais svērtais ROE kredītiestāžu sektorā bija 14.3% {12.5%} (izslēdzot vienreizējo *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas efektu³⁷ – 10.4%), būtiski pārsniedzot ES vidējo rādītāju³⁸. Labi atdeves rādītāji saglabājās abās kredītiestāžu grupās – 11.7% 1. grupā (izslēdzot vienreizējo *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas efektu – 9.4%) un 18.0% 2. grupā (izslēdzot vienreizējo *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas efektu – 11.7%; sk. 3.4.1. att.). Arī 2017. gada pirmajos divos mēnešos atdeves rādītāji abās kredītiestāžu grupās saglabājās samērā augsti – attiecīgi 9.9% un 11.8%.

3.4.1. attēls

KREDĪTIESTĀŽU ROE (%)

— Mīnimuma un maksimuma diapazons
— Starpkvartīļu intervāls
— Mediāna
— Vidējais svērtais

2016. gadā kredītiestāžu kopējo peļņu būtiski ietekmēja *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas darījums. Kredītiestāžu kopējā (neto) peļņa 2016. gadā pieauga par 7%, bet, izslēdzot šā darījuma efektu, tā nozīmīgi (par 20%³⁹) saruka, un to galvenokārt noteica peļņas kritums 2. grupā. Tā kā *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas darījums bija vienreizējs un tā ietekme vairs nav gaidāma, turpmāk analīze veikta, izslēdzot šo

³⁷ Kredītiestādēm, kuras apkalpo *Visa* kredītkartes, vēsturiski bija pienākums iegādāties un turēt konkrētu daļu *Visa Europe Ltd.* akciju. 2016. gada sākumā pēc *Visa* grupas struktūras pārmaiņām (*Visa Europe Ltd.* tika pievienota *Visa Inc.* un *Visa Europe Ltd.* akciju turētāji kļuva par *Visa Inc.* akciju turētājiem) pienākums kredītiestādēm turēt *Visa* akcijas tika atcelts. Akcijas pārdodot, kredītiestādes ienākumus atzīst peļņas un zaudējumu aprēķina postenī "Tirdzniecība ar vērtspapīriem".

³⁸ Saskaņā ar EBI datiem ES kredītiestāžu vidējais svērtais ROE 2016. gada 4. ceturksnī bija 3.3%.

³⁹ Datu salīdzināmības nolūkā no 2015. gada datiem izslēgti AS "TRASTA KOMERC BANKA" dati.

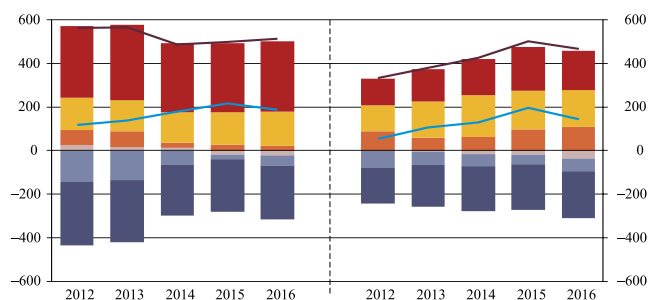
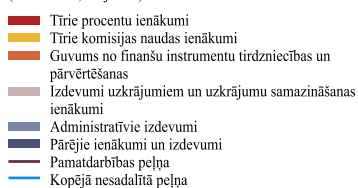
akciju pārdošanas rezultātā gūto vienreizējo peļņu. 2017. gada pirmajos divos mēnešos kredītiestāžu kopējā peļņa turpināja nedaudz samazināties (gada kritums – 4%). Savukārt kredītiestāžu kopējā finansiālās darbības peļņa gan 2016. gadā, gan 2017. gada pirmajos divos mēnešos būtiski nemainījās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

Pelnītspējas tendences un galvenie peļņas avoti abās kredītiestāžu grupās būtiski atšķiras, tāpēc tālāk pelnītspējas analīze veikta katrai kredītiestāžu grupai atsevišķi.

3.4.2. attēls

KREDĪTIESTĀŽU IENĀKUMU UN IZDEVUMU SADALĪJUMS UN DARBĪBAS REZULTĀTS*

(solo līmenī; milj. eiro)

* Neietverot vienreizējo Visa Europe Ltd. akciju pārdošanas peļņu.

1. grupa

1. grupas galvenais peļņas avots ir iekšzemes klientu kreditēšana un apkalpošana. Tādējādi **iekšzemes kredītportfeļa pakāpenisks pieaugums, iekšzemes klientu maksātspējas uzlabošanās, kā arī labākas tautsaimniecības izaugsmes izredzes ir labvēlīgas šo kredītiestāžu pelnītspējai.**

2016. gadā lielākajai daļai šīs grupas kredītiestāžu kopējā peļņa pieauga, tomēr kopumā grupas kopējā peļņa samazinājās par 13%. Tas skaidrojams ar uzkrājumu samazināšanas ienākumu kritumu dažās kredītiestādēs, kas neietekmē kredītiestāžu faktisko naudas plūsmu. 2017. gada pirmajos divos mēnešos 1. grupas kopējās peļņas gada pieaugums bija 11%. Finansiālās darbības peļņa palielinās mēreni – 2016. gadā grupā kopumā tā pieauga par 3% un 2017. gada pirmajos divos mēnešos – par 4% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

Neraugoties uz zemu procentu likmju vidi, procentu likmju starpība saglabājas samērā liela gan darījumu atlikumiem (3.0 procentu punkti), gan jaunajiem darījumiem (2.9 procentu punkti), un tas palīdz saglabāt stabilus tīros procentu ienākumus. 2016. gadā tīrie procentu ienākumi saglabājās iepriekšējā gada līmenī. No jauna izsniegto kredītu apjoma pieaugums veicinās procentu ienākumu turpmāku mērenu palielināšanos.

Zemu procentu likmju apstākļos 1. grupas kredītiestādes cenšas palielināt neprocentu ienākumus, galvenokārt paaugstinot komisijas maksu un gūstot ienākumus no finanšu instrumentu tirdzniecības darījumiem. 2016. gadā 1. grupas kredītiestāžu neprocentu ienākumi auga par 8% un to īpatsvars finansiālās darbības peļņā sasniedza 35%.

Savukārt iespējas turpināt uzlabot darbības efektivitāti ir ierobežotas. Iepriekšējos gados kredītiestādes būtiski samazināja savus izdevumus un palielināja darbības efektivitāti, bet 2016. gadā kredītiestāžu administratīvie izdevumi mazliet pieauga (par 4%). Tādējādi kredītiestāžu darbības efektivitāte nedaudz samazinājās – 2016. gadā ienākumu un izdevumu attiecība 1. grupā mazliet palielinājās (līdz 49.8% {48.2%}). Tomēr tā vēl joprojām ir labāka nekā vidējā ienākumu un izdevumu attiecība ES kredītiestādēs (65.7%)⁴⁰.

Ņemot vērā tautsaimniecības attīstības prognozes, kreditēšanas atjaunošanos, kredītiestāžu spēju saglabāt samērā lielu procentu likmju starpību un palielināt neprocentu ienākumus, **1. grupā pelnītspējas risks kopumā ir zems, tomēr vairāki faktori var ierobežot peļņas palielināšanas iespējas.** Šie faktori ir: sarūkošās iespējas turpināt

⁴⁰ Saskaņā ar EBI datiem par ES kredītiestāžu vidējo svērto ienākumu un izdevumu attiecību 2016. gada 4. ceturksnī.

samazināt administratīvos izdevumus un palielināt ienākumus, paaugstinot komisiju maksu, nepilnības uzņēmējdarbības vidē un samērā nelielā iekšzemes klientu bāze, kā arī Latvijas tautsaimniecības pakļautība ārējai nenoteiktībai. Turklāt kredītiestādēm arvien vairāk jārēķinās ar augošo nebanku finanšu sektora konkurenci vairākās finanšu pakalpojumu jomās.

2. grupa

2. grupas iesaiste Latvijas tautsaimniecības kredītiestādē ir nebūtiska⁴¹, un kredītiestāžu ienākumi galvenokārt atkarīgi no ārvalstu klientu apkalpošanas.

Šo kredītiestāžu darbības modeli un peļņu būtiski ietekmējusi stingrāku NILLTF novēršanas prasību ieviešana gan Latvijā, gan ārvalstīs, ASV dolāru korespondentkontu ASV slēgšana daļai kredītiestāžu, kā arī vājā izaugsme ārvalstu klientu izcelsmes zemēs. 2016. gadā 2. grupas kopējā peļņa saruka gandrīz par trešdaļu (29%) un finansiālās darbības peļņa – par 4%. Arī 2017. gada pirmajos divos mēnešos kopējā peļņa un finansiālās darbības peļņa turpināja kristies (attiecīgi par 20% un 12% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu). 2016. gadā šajās kredītiestādēs nozīmīgi (par 29%⁴²) saruka ārvalstu klientu to maksājumu apjoms, kuri veikti, izmantojot korespondentbanku tīklu, un ārvalstu klientu noguldījumu atlikums. Sarūkot noguldījumu atlikumam, kredītiestādes samazināja arī savus iepriekš strauji augošos vērtspapīru portfeļus. Turklāt saskaņā ar jaunajām NILLTF novēršanas prasībām kredītiestādēm jāveic būtiski papildu ieguldījumi cilvēkresursos un IT sistēmās.

Darbības apjoma sarukums un izdevumu pieaugums atspoguļojās gandrīz visos galvenajos peļņu veidojošos segmentos (procentu un neprocentu ienākumi un to apakšposteņi, kā arī izdevumi uzkrājumiem un administratīvie izdevumi). Samazinoties procentu ienākumiem un pieaugot procentu izdevumiem, tīrie procentu ienākumi 2016. gadā kritās par 9%. Samazinoties vērtspapīru portfelim, iepriekš strauji augošie procentu ienākumi no ieguldījumiem parāda vērtspapīros šīm kredītiestādēm vairs neaug. Turklāt pasliktinājies arī ārvalstu klientiem izsniegto kredītu kvalitāte, un 2. grupas kredītiestādēm nākas palielināt savus uzkrājumus. Vienlaikus tīrie komisijas ienākumi sarūk. 2016. gadā gandrīz visām 2. grupas kredītiestādēm palielinājās komisijas maksas izdevumi. To ietekmēja korespondentattiecību izmaksu pieaugums (samazinoties tiešo ASV dolāru korespondentattiecību skaitam, kredītiestādes meklē netiešas un attiecīgi dārgākas korespondentattiecības). Savukārt, sarūkot transakciju apjomam un klientu bāzei, komisijas maksas ienākumi turpinās mazināties.

Krasais ienākumu sarukums radīja samērā strauju ienākumu un izmaksu attiecības palielināšanos – no 46.8% 2015. gadā līdz 50.5% 2016. gadā. **Vienlaikus šīs grupas kredītiestāžu (t.sk. tās lielāko kredītiestāžu) atdeves rādītāji joprojām ir augstā līmenī.** Tomēr tie ir nozīmīgi sarukuši salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, turklāt tiem ir samērā plaša izkliede starp kredītiestādēm, liecinot par kredītiestāžu atšķirīgajām spējām pielāgoties jaunajiem apstākļiem (sk. 3.4.1. att.).

Tiek prognozēts, ka 2. grupas kredītiestāžu darbības apjoms turpinās samazināties un vienlaikus kredītiestādēm būs jāvelta lielāki resursi augstu NILLTF novēršanas standartu un reputācijas nodrošināšanai. Būtiskais peļņitspējas kritums nozīmē, ka **2. grupas kredītiestādēm jāpārskata to darbības modeļi.** Svarīgi, lai peļņitspējas uzturēšanas nolūkā kredītiestādes nepievērstos riskantākiem peļņas avotiem. Lai gan 2. grupas kredītiestādes kopumā maz saistītas ar Latvijas tautsaimniecības attīstību, tomēr nelabvēlīgas attīstības tendences var negatīvi ietekmēt uzticēšanos Latvijas kredītiestāžu sektoram kopumā.

⁴¹ 2017. gada februārī 2. grupas kredītiestāžu iekšzemes klientiem izsniegtie aizdevumi veidoja 12.2% no kopējā kredītiestāžu iekšzemes klientiem izsniegto aizdevumu apjoma. Savukārt iekšzemes klientu noguldījumi 2. grupas kredītiestādēs veidoja tikai 9.2% no kopējā iekšzemes noguldījumu atlikuma.

⁴² FKTK sniegtā kredītiestāžu klientu veikto maksājumu, izmantojot korespondentbanku tīklu, apjoma statistika. Aprēķinā ietverti visi maksājumi (debeta un kredīta maksājumi) visās valūtās.

3.5. Kapitalizācija

Kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis kopumā ir augsts un nozīmīgi pārsniedz noteiktās minimālās kapitāla prasības un kredītiestāžu vidējo kapitalizācijas līmeni eiro zonā (sk. 3.5.1. tabulu un 3.5.1. att.). Arī kredītiestāžu vidējais sviras rādītājs ir augsts (2016. gada beigās – 9.5%) un būtiski pārsniedz Bāzeles III standartos ieteikto minimālo 3% līmeni. Latvijas Bankas veiktā stresa testa un kredītriska jutīguma analīzes rezultāti liecina, ka kopumā kredītiestāžu spēja absorbēt potenciālo ārējo un iekšējo šoku radīto kredītriska pieaugumu ir samērā augsta.

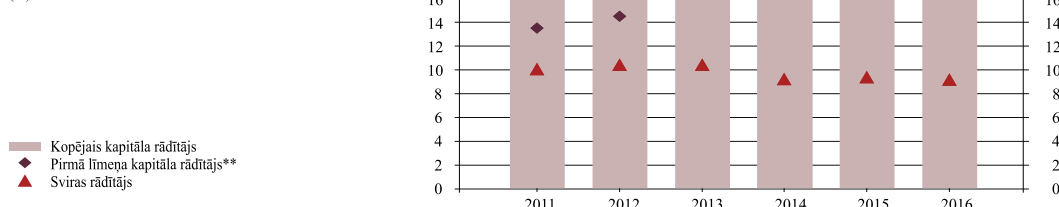
3.5.1. tabula

KAPITĀLA PRASĪBAS KREDĪTIESTĀDĒM LATVIJĀ⁴³ UN KAPITĀLA RĀDĪTĀJI KONSOLIDĀCIJAS GRUPAS LĪMENĪ 2016. GADA 4. CETURKŠŅA BEIGĀS (% NO RSA)

Kapitāla veids	Pirmā līmeņa pamata kapitāls	Pirmā līmeņa kapitāls (ietver pirmā līmeņa pamata kapitālu un pirmā līmeņa papildu kapitālu)	Pašu kapitāls (ietver pirmā līmeņa kapitālu un otrā līmeņa kapitālu)
Minimālās kapitāla prasības	4.5	6.0	8.0
Kapitāla saglabāšanas rezerve ⁴⁴		2.5	
Pretcikliskā kapitāla rezerve		0.0	
Vidējais rādītājs Latvijā ⁴⁵	17.1	17.1	20.1
Vidējais rādītājs eiro zonā ⁴⁶	14.1	14.8	17.3

3.5.1. attēls

KAPITĀLA RĀDĪTĀJU DINAMIKA GRUPAS LĪMENĪ*
(%)

* Ar 2014. gadu kapitāla pietiekamība, t.sk. sviras rādītājs, tiek rēķināta saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 575/2013 un nav tieši salīdzināma ar iepriekšējo periodu rādītājiem.

** Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs visām kredītiestādēm atbilst pirmā līmeņa kapitāla rādītājam.

2016. gada sākumā 1. grupā kapitāla rādītāji un to absolūtais pirmā līmeņa pamata kapitāla apjoms saruka, jo divas Ziemeļvalstu banku grupu meitas sabiedrības Latvijā ar ļoti augstu kapitalizācijas līmeni veica plānotu kapitāla samazināšanu, optimizējot kapitāla izmantošanu grupas ietvaros. Arī pēc kapitāla samazināšanas šīs kredītiestādes ar uzviju izpilda kapitāla prasības. Vienlaikus vairākas citas kredītiestādes palielināja kapitālu. 2016. gada beigās kopējais kapitāla rādītājs 1. grupas kredītiestādēm konsolidētā līmenī bija vidēji 19.8%, t.sk. pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs – 19.1%.

2. grupas kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis kopumā audzis, un 2016. gada beigās kopējais kapitāla rādītājs šīm kredītiestādēm konsolidētā līmenī bija vidēji 21.0%, t.sk.

⁴³ Kopš 2014. gada kredītiestāžu kapitāla rādītāji tiek aprēķināti saskaņā ar CRD IV/CRR normatīvo aktu paketi, kas nosaka gan obligātās minimālās kapitāla prasības, gan papildu kapitāla rezervju prasības.

⁴⁴ Kapitāla saglabāšanas rezerve 2.5% apmērā virs minimālajām kapitāla prasībām tiek noteikta, lai mazinātu iespējamību, ka kredītiestādes kapitāls sārūks līdz līmenim, kas mazāks par attiecīgo minimālo kapitāla prasību. Ja atbilstošais kapitāla rādītājs samazināsies zem kopējās kapitāla prasības (kas ietver 1. pīlāra un 2. pīlāra kapitāla prasības, kā arī kapitāla saglabāšanas rezervi), bet paliks virs minimālās kapitāla prasības, tas netiks uzskatīts par regulatīvo prasību neievērošanu, tomēr dividendu un prēmiju izmaksas tiks ierobežotas.

⁴⁵ Visu Latvijas kredītiestāžu vidējais rādītājs 2016. gada 4. ceturkšņa beigās.

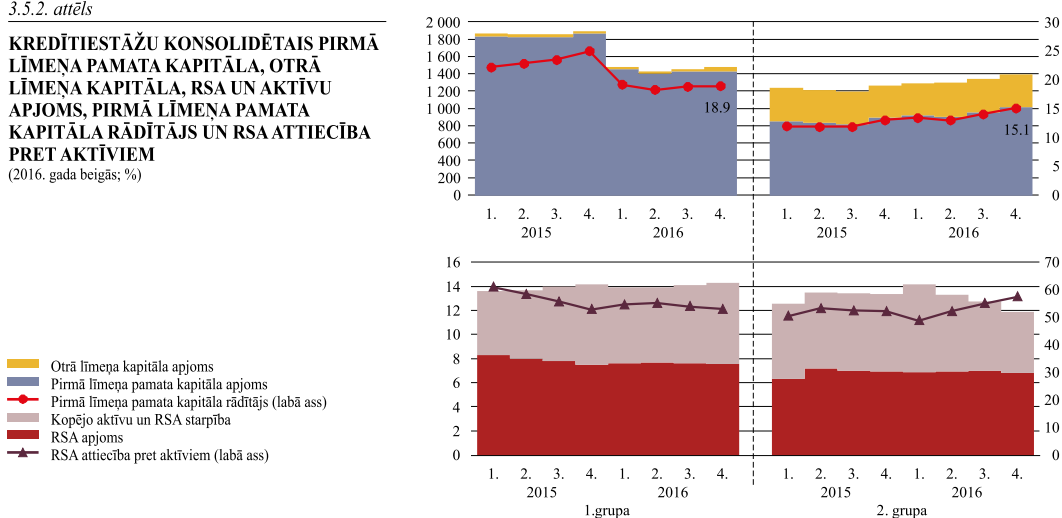
⁴⁶ Visu eiro zonas kredītiestāžu vidējais rādītājs 2016. gada 3. ceturkšņa beigās (ECB Consolidated banking data).

pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs – 15.2%. Kapitalizācijas līmeņa pieaugumu šīs grupas kredītiestādēm galvenokārt noteica iepriekšējos periodos gūtās peļņas novirzīšana kapitāla palielināšanai. Taču, pasliktinoties 2. grupas kredītiestāžu peļņitspējas izredzēm, vairākām (galvenokārt mazākajām) kredītiestādēm turpmāk palielinās kapitalizācijas līmeņa samazināšanās risks.

RSA abām kredītiestāžu grupām nav nozīmīgi mainījušies un nav devuši būtisku ieguldījumu kapitāla rādītāju dinamikā (sk. 3.5.2. att.). 2. grupas sarūkošais aktīvu apjoms apvienojumā ar gandrīz nemainīgiem RSA galvenokārt saistīts ar zemāka riska aktīvu (t.sk. īpaši prasību pret MFI, kas ietilpst 20% riska svaru klasē) kritumu. 2. grupas kredītiestāžu sarūkošais darbības apjoms un peļņa var potenciāli veicināt ieguldījumus riskantākos aktīvos.

3.5.2. attēls

KREDĪTIESTĀŽU KONSOLIDĒTAIS PIRMĀ LĪMEŅA PAMATA KAPITĀLA, OTRĀ LĪMEŅA KAPITĀLA, RSA UN AKTĪVU APJOMS, PIRMĀ LĪMEŅA PAMATA KAPITĀLA RĀDĪTĀJS UN RSA ATTIECĪBA PRET AKTĪVIEM (2016. gada beigās; %)

Peļņas iekļaušana kapitālā veicinājusi kredītiestāžu kapitāla kvalitātes uzlabošanos. Latvijas kredītiestāžu kopējā kapitālā dominē augstākās kvalitātes kapitāls. 2016. gada beigās pirmā līmeņa pamata kapitāla īpatsvars tajā veidoja 84.9%.

FKTK, ieviešot EBI Pamatnostādnes⁴⁷, grozījusi FKTK 2016. gada 29. novembra normatīvos noteikumus Nr. 199 "Kapitāla un likviditātes pietiekamības novērtēšanas procesa izveides normatīvie noteikumi"⁴⁸. FKTK noteikusi, ka ar 2016. gada 9. decembrī kredītiestādēm 2. pīlāra kapitāla prasību izpilde jānodrošina ar pirmā līmeņa pamata kapitālu vismaz 56% apmērā un ar pirmā līmeņa kapitālu vismaz 75% apmērā. Savukārt ieteicamās kapitāla rezerves (*capital guidance*) prasības izpilde jānodrošina ar pirmā līmeņa pamata kapitālu. Šie noteikumi palīdzēs stiprināt kredītiestāžu kapitāla kvalitāti. Taču, ņemot vērā, ka finansiālu grūtību gadījumā otrā līmeņa kapitāla instrumenti mazāk pilnvērtīgi pilda funkciju absorbēt radītos zaudējumus, atsevišķos gadījumos būtu ieteicams 2. pīlāra risku segšanai piemērot augstākas prasības pirmā līmeņa pamata kapitāla īpatsvaram kapitāla struktūrā.

2016. gada oktobrī FKTK Latvijā atkārtoti identificēja sešas C-SNI ("Swedbank" AS, AS "SEB banka", ABLV Bank, AS, AS "Rietumu Banka", AS "Citadele banka" un AS DNB banka), kā arī lēma par tām piemērojamo C-SNI kapitāla rezervi. C-SNI kapitāla rezerves prasības noteiktas 1.5–2% apmērā. Prasību daļēja izpilde jānodrošina ar 2017. gada 30. jūniju, bet to pilnīga izpilde – ar 2018. gada 30. jūniju (sk. 1. pielikumu).

Kredītiestāžu kapitāla prasības un kapitāla līmeni var ietekmēt gaidāmās ES tiesību aktu pārmaiņas – CRD IV/CRR, BRRD un SRMR pārskatīšana. T.s. riskus mazinošo pasākumu pakotnes ietvaros EK priekšlikumā paredzētas vairākas pārmaiņas,

⁴⁷ EBI/PN/2014/13.

⁴⁸ Noteikumi stājās spēkā 2016. gada 9. decembrī; sk. <https://likumi.lv/ta/id/287170-kapitala-un-likviditates-pietiekamibas-novertesanas-procesa-izveides-normativie-noteikumi>.

kas ietekmēs kredītiestāžu kapitalizācijas novērtējumu un kapitāla prasības (piemēram, pārejas noteikumi 9. starptautiskā finanšu pārskatu standarta ieviešanai, uzraudzības pārskatīšanas un novērtēšanas procesa (2. pīlāra) reformēšana, tirgus riska un procentu likmju riska seguma pārskatīšana, minimālās pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasības pārskatīšana, sviras rādītāja prasības ieviešana).

3.6. Kredītriska šoku absorbētspēja

Latvijas Banka regulāri veic kredītiestāžu jutīguma analīzi⁴⁹ un makroekonomiskos stresa testus⁵⁰. Aprēķinos izmantoti kredītiestāžu 2016. gada decembra beigu konsolidētie dati. Stresa testu pārvarēšanas kritēriji ir 8.0% kopējais kapitāla rādītājs, 6.0% pirmā līmeņa kapitāla rādītājs un 4.5% pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs⁵¹. Minimālās prasības neizpilde vismaz vienam no kapitāla veidiem automātiski nozīmē kapitāla prasību neizpildi. Novērtējuma periods ir 2017. gads. Kredītiem, kuru maksājumi kavēti ilgāk par 90 dienām, stresa testā noteikti uzkrājumi 60% apmērā, bet šaubīgajiem kredītiem (*unlikely to pay*) – 20% apmērā.

Jutīguma analīzes rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja absorbēt kredītriska iespējamo pieaugumu kopumā turpina uzlaboties. 2016. gada beigās konsolidētā līmenī kredītiestādes bez papildu ieguldījumiem kapitālā kopumā spētu absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu, kura rezultātā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars pieaugtu par 14.4 procentu punktiem (2015. gadā – par 11.8 procentu punktiem).

Arī makroekonomiskā stresa testa (tā metodoloģijas pārmaiņas sk. 4. ielikumā) rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja absorbēt iespējamo ārējo un iekšējo šoku radīto kredītriska pieaugumu turpina uzlaboties. To galvenokārt nosaka kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās un kredītiestāžu augstā kapitalizācija, ko veicinājis atsevišķu kredītiestāžu veiktā kapitāla palielināšana. Ārvalstu klientus apkalpojošo kredītiestāžu spēja absorbēt potenciālos zaudējumus Krievijas u.c. NVS valstu riska īstenošanās gadījumā ir pieaugusi, taču dažām kredītiestādēm joprojām būtu nepieciešams stiprināt pirmā līmeņa kapitālu.

4. ielikums

Makroekonomiskā stresa testa metodoloģijas pārmaiņas

Latvijas Banka turpina uzlabot makroekonomiskā stresa testa ietvaru:

- modelēta migrācija no šaubīgo kredītu kategorijas un uz to;
- pārskatīti bāzes modeļu elastības koeficienti, kas nosaka šoku ietekmi makroekonomiskajos scenārijos.

Pieņēmumi migrācijas no šaubīgo kredītu kategorijas un uz to modelēšanai

Uzraudzības pārskatu informācija par šaubīgajiem kredītiem ļauj precīzāk novērtēt kredītu kvalitāti. Līdz šim Latvijas Banka, veicot makroekonomisko stresa testu, ar kredītriska modeļa palīdzību prognozēja kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par

⁴⁹ Kredītriska jutīguma analīze rāda, cik lielu kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieaugumu kredītiestāde spētu izturēt tā, lai kredītiestādes kapitāla pietiekamības rādītāji nekļūtu mazāki par minimālajām kapitāla prasībām. Aprēķinos pieņemts, ka kredītiestādei jābūt izveidotiem uzkrājumiem vismaz 60% apmērā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām portfelim un papildus jāveido uzkrājumi 60% apmērā no kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieauguma apjoma; pārstrukturēto kredītu ar kavējumu mazāku par 90 dienām uzkrājumu normai jābūt vismaz 20% apmērā. Kredītiestāžu kapitāls un RSA tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu.

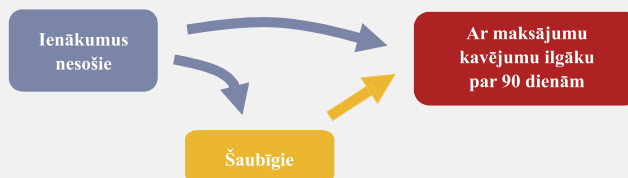
⁵⁰ Makroekonomiskajā stresa testā tiek izvērtēta Latvijas kredītiestāžu izturība pret negatīviem makroekonomiskajiem šokiem, kuru īstenošanās ir iespējama, bet ar mazu varbūtību. Kredītriska stresa testu rezultāti ļauj novērtēt, vai kredītiestāžu kapitāla apjoms ir pietiekams, lai bez papildu kapitāla piesaistes absorbētu zaudējumus, kas var rasties, augot kredītriska līmenim īpaši nelabvēlīgos un pat ārkārtējos makroekonomiskā stresa apstākļos.

⁵¹ Latvijas kredītiestāžu kapitāla struktūrai raksturīgi, ka pirmā līmeņa kapitāla prasība tiek pildīta ar pirmā līmeņa pamata kapitālu, tādējādi, kredītiestādēm izpildot pirmā līmeņa kapitāla prasību, vienlaikus tiek izpildīta pirmā līmeņa pamata kapitāla prasība. Rezultātā tiek piemērots diezgan augsts stresa testu pārvarēšanas kritērijs augstas kvalitātes kapitālam.

90 dienām īpatsvaru⁵². Lai ņemtu vērā visu pieejamo informāciju par kredītu kvalitāti un precīzāk novērtētu kredītiestāžu zaudējumus stresa scenāriju īstenošanās gadījumā, būtu nepieciešams novērtēt arī kredītu migrāciju no ienākumus nesošajiem (t.i., tiem, kuri nav šaubīgi vai ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām) uz šaubīgajiem un no šaubīgajiem uz kredītiem ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām (sk. 3.6.1. att.). Lai novērtētu kredītu migrāciju no ienākumus nesošajiem uz kredītiem ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām, izmantota no kredītriska modeļa implicētā SNV⁵³. Informācija par šaubīgajiem kredītiem pieejama tikai kopš 2014. gada 3. ceturkšņa. Īsā laikrinda ierobežo šo datu izmantošanu ekonometriskajā modelēšanā, tāpēc kredītu migrācijas modelēšanai uz šaubīgajiem kredītiem un no šaubīgajiem kredītiem uz kredītiem ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām izmantoti vēsturiskie dati par pārstrukturētajiem kredītiem, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām (tie veido lielāko daļu šaubīgo kredītu).

3.6.1. attēls

KREDĪTU MIGRĀCIJA

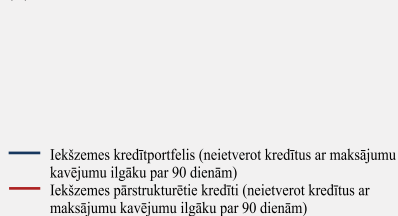

Saskaņā ar Kredītu reģistra datiem pārstrukturētajiem kredītiem, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām, ar kredītu atlikumu svērtā SNV ir vidēji četras reizes lielāka nekā kopējam iekšzemes kredītportfelim⁵⁴ (sk. 3.6.2. un 3.6.3. att.). Tāpēc stresa testā pieņemts, ka šaubīgajiem kredītiem SNV ir četras reizes lielāka nekā no kredītriska modeļa implicētā SNV.

3.6.2. attēls

AR ATLIKUMU SVĒRTA GADA SNV (%)

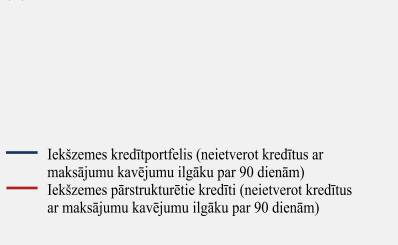
(%)

3.6.3. attēls

UZ KREDĪTU SKAITU BALSTĪTA GADA SNV (%)

(%)

Lai modelētu kredītu migrāciju no ienākumus nesošajiem kredītiem uz šaubīgajiem kredītiem, izmantoti Latvijas Bankas Kredītu reģistra dati, ar kuriem tika novērtēta

⁵² Maksājumu kavējums ilgāks par 90 dienām tiek tehniski pieņemts kā saistību neizpilde (*default*).

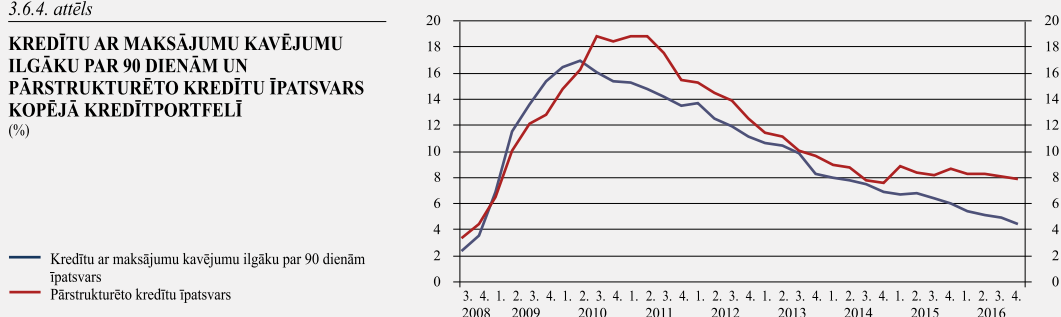
⁵³ Latvijas Bankas kredītriska modelī tiek modelēts kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars. No īpatsvara, kas prognozēts ar modeļa palīdzību, var atvasināt iekšzemes kredītportfeļa SNV (tālāk tekstā – implicētā SNV).

⁵⁴ SNV, kas balstīta uz kredītu skaitu, ir mazāk svārstīga, un pārstrukturētajiem kredītiem, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām, tā pārsniedz kopējā iekšzemes kredītportfeļa SNV piecas reizes (sk. 3.6.3. att.). Tomēr stresa testu aprēķiniem, kuros izmanto kopējos kredītu atlikumus katrā kategorijā, atbilstošāka ir ar kredītu atlikumu svērtā SNV.

varbūtība kredītam bez maksājumu kavējuma gada laikā kļūt par pārstrukturētu⁵⁵. Šīs migrācijas varbūtības novērtējumi 2012.–2016. gadā ir tuvi kopējā iekšzemes kredītportfeļa SNV novērtējumiem (SNV atspoguļo to kredītu daļu, kuri no ienākumus nesošajiem kredītiem var kļūt par kredītiem ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām). Taču Kredītu reģistra dati neļauj izsekot šīs varbūtības pārmaiņām krīzes sākumā. 2008.–2010. gadā kavēto kredītu un pārstrukturēto kredītu dinamika bija līdzīga (3.6.4. att.⁵⁶). Šie dati ļauj pieņemt, ka arī 2008.–2010. gadā ienākumus nesošo kredītu pārstrukturēšanas varbūtība varētu būt tuva varbūtībai, ka tie kļūs par kredītiem ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām (SNV). Tāpēc makroekonomiskajā stresa testā pieņemts, ka varbūtība, ka kredīts nonāk šaubīgo kredītu kategorijā, sakrīt ar kredītriska modeļa implicēto SNV.

3.6.4. attēls

KREDĪTU AR MAKSĀJUMU KAVĒJUMU ILGĀKU PAR 90 DIENĀM UN PĀRSTRUKTURĒTO KREDĪTU ĪPATSVARŠ KOPĒJĀ KREDĪTPORTFELĪ (%)

Bāzes modeļu elastības koeficientu pārskatīšana

Stresa testu scenāriju veidošanā Latvijas Banka izmanto t.s. bāzes modeļu elastības, kuru pamatā ir endogēno mainīgo impulsu reakcijas funkcijas uz eksogēniem šokiem, kur impulsu reakcijas funkcijas iegūtas no Latvijas Bankas makromodeļa. 2016. gadā bāzes modeļu elastību koeficienti tika pārskatīti, tāpēc ārējo un iekšējo šoku ietekme uz IKP stresa scenārijā ir nedaudz mazinājusies. Lai stresa testos iekļautu pietiekami liela IKP sarukuma ietekmi uz Latvijas kredītiestādēm un lai tie būtu labāk salīdzināmi ar iepriekš veiktajiem stresa testiem, piemēroto šoku apjomi tika palielināti. Scenāriju salīdzināmību vislabāk nosaka IKP pieauguma tempa novirze no bāzes scenārija un tā rezultātā iegūtais kredītu ar maksājumu kavējumu īpatsvara pieaugums.

Makroekonomiskais stresa tests veikts ar mērķi izvērtēt kredītiestāžu spēju absorbēt potenciālu kredītriska pieaugumu ārējās un iekšzemes makrofinansālās vides pasliktinājuma gadījumā. Stresa scenārijā svarīgākie riski ir ārējā pieprasījuma būtiska samazināšanās (t.sk. saistībā ar iespējamo risku īstenošanos Ziemeļvalstu mātes banku mītneszemju nekustamā īpašuma tirgū) un nenoteiktības pieaugums, kā arī ES fondu līdzekļu apguves kavēšanās, kas var negatīvi ietekmēt iekšzemes ekonomisko izaugsmi.

Krievijas makrofinansālās situācijas pasliktināšanās riski ir mazinājušies, un 2017. gadā Krievijā prognozēts neliels IKP pieaugums, kas atspoguļojas paredzamo zaudējumu normas mazināšanā bāzes scenārijā. Taču Krievijas tirgus augstā vēsturiskā svārstīguma dēļ stresa scenārija pieņēmumi attiecībā uz ieguldījumiem Krievijā un pārējās NVS valstīs saglabāti nemainīgi salīdzinājumā ar 2016. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" stresa testu. Stresa testa scenāriju parametri apkopoti 3.6.1. tabulā.

Bāzes scenārijs

Bāzes scenārijs balstīts uz Latvijas Bankas 2017. gada aprīlī veiktajām makroekonomiskajām prognozēm, kas paredz, ka, pakāpeniski uzlabojoties situācijai ārējā vidē un atjaunojoties ES fondu līdzekļu pieejamībai, Latvijas IKP pieauguma temps 2017. gadā nedaudz paātrināsies un sasniegs 3.4%. Attiecībā uz ārvalstu ieguldījumiem bāzes scenārijā izmantoti šādi pieņēmumi: 2017. gadā Krievijas un pārējo NVS valstu

⁵⁵ Abos gadījumos aplūkoti kredīti, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām.

⁵⁶ Neietverot AS "Parex banka".

klientiem izsniegto kredītu SNV ir 5% un SNZ – 75%, kā arī NVS valstīs emitētajiem vērtspapīriem un prasībām pret NVS valstu MFI SNV ir 5%⁵⁷, bet SNZ – 75%.

Stresa scenārijs

Stresa scenārijā ietverts potenciālais ES fondu līdzekļu neizmantošanas risks, kas līdztekus ilgstošai ārējai nenoteiktībai un vājai konfidencei palielinātu investīciju sarukumu (par 35%). Ārējā pieprasījuma šoks saglabāts 15% līmenī, bet privāta patēriņa šoks palielināts līdz 10%. Scenārijā pieņemts, ka minētie šoki skar Latvijas tautsaimniecību 2017. gada 2. ceturksnī. Stresa scenārijs ieguldījumiem Krievijā un pārējās NVS valstīs nav mainīts salīdzinājumā ar 2016. gada stresa testu. Kredītiestāžu ieguldījumiem NVS valstīs SNV joprojām ir 25% un SNZ – 75%.

Latvijas reālā IKP pārmaiņas stresa scenārijā novērtētas, izmantojot Latvijas Bankas makroekonomisko modeli.

Stresa scenārijā ietekme uz iekšzemes klientiem izsniegto kredītu kvalitāti tika novērtēta ar Latvijas Bankas kredītriska modeļa palīdzību un izmantojot minētos pieņēmumus par migrāciju no šaubīgo kredītu kategorijas un uz to.

Stresa testā pieņemts, ka kredītrisks Lietuvas un Igaunijas aizņēmējiem izsniegtajiem kredītiem pieaug tāpat kā iekšzemes kredītportfelim⁵⁸. Zaudējumi no ārvalstu klientiem izsniegtajiem kredītiem, NVS valstu vērtspapīriem un prasībām pret MFI aprēķināti saskaņā ar scenārijos pieņemtajiem parametriem. Lai precīzāk atspoguļotu iespējamus zaudējumus no ieguldījumiem NVS valstīs, tajās veikto ieguldījumu apjoms precizēts pēc valsts risku pārskatu datiem.

3.6.1. tabula

MAKROEKONOMISKĀ STRESA TESTA PARAMETRI

(%: procentu punktos)

Kredītriska parametri un makroekonomiskie šoki	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs
Latvija		
Ārējā pieprasījuma krituma šoks	0	15
Investoru konfidences (investīciju) krituma šoks	0	35
Patērētāju konfidences (privātā patēriņa) kritums šoks	0	10
Latvijas IKP gada pārmaiņas 2017. gadā	3.4	-6.4
3 mēnešu EURIBOR ⁵⁹	-0.328	-0.328
Implicitā ⁶⁰ varbūtība kredītam, kas ir bez maksājumu kavējuma vai ar maksājumu kavējumu mazāku par 90 dienām, gada laikā kļūst par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	-	7
Varbūtība šaubīgajam kredītam gada laikā kļūst par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	-	28
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvara pieaugums iekšzemes klientu kredītportfelī 2017. gada 4. ceturksnī ⁶¹	-0.4	8.1
Krievija un pārējās NVS valstīs		
Prasības pret MFI, vērtspapīri		
SNV	5	25
SNZ	75	75
Paredzamo zaudējumu norma (<i>loss rate</i>)	3.75	18.75
Kredīti		
SNV	5	25
SNZ	75	75
Paredzamo zaudējumu norma (<i>loss rate</i>)	3.75	18.75

⁵⁷ Bāzes scenārijā NVS emitēto vērtspapīru SNV aprēķināta no reitingu migrācijas tabulām kā vidējais svērtais (pret vērtspapīra ekspozīciju kopējā portfelī) Krievijas valdības un korporatīvo vērtspapīru SNV 2016. gada decembra beigās.

⁵⁸ Nemodelējot tiem pārmaiņas šaubīgo kredītu kategorijā.

⁵⁹ 3 mēnešu EURIBOR nākotnes darījumu procentu likmju gada vidējais; avots: *Bloomberg*, 23.03.2017.

⁶⁰ Šī varbūtība aprēķināta no kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieauguma (6.8%), kas iegūts no Latvijas Bankas kredītriska modeļa ar 3.6.1. tabulā norādītajiem pieņēmumiem.

⁶¹ Saskaitot kopā kredītus, kas migrējuši no kategorijas "bez maksājumu kavējuma vai ar maksājumu kavējumu mazāku par 90 dienām" un no kategorijas "šaubīgie kredīti".

Saskaņā ar bāzes scenārija pieņēmumiem tiek prognozēts, ka 2017. gadā kredītiestāžu iekšzemes kredītportfeļa kvalitāte turpinās lēnām uzlaboties. Savukārt ārvalstu klientiem izsniegto kredītu kvalitāte varētu nedaudz pasliktināties. Bāzes scenārijā novērtētie zaudējumi no ieguldījumiem NVS valstīs varētu sasniegt 57 milj. eiro jeb 0.2% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Nevienai kredītiestādei nerastos grūtības izpildīt minimālo kapitāla prasību. Stresa scenārijā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars iekšzemes kredītportfelī līdz 2017. gada beigām pieaugtu par 8.1 procentu punktu (līdz 11.6%). Stresa testa rezultāti apkopoti 3.6.2. tabulā.

3.6.2. tabula

MAKROEKONOMISKĀ STRESA TESTA REZULTĀTI STRESA SCENĀRIJA GADĪJUMĀ

Rādītājs	Stresa testa rezultāts
Novērtētie zaudējumi (milj. eiro)	710.6
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem)	2.7
Kopējais kapitāla rādītājs	
To kredītiestāžu skaits, kuru kopējais kapitāla rādītājs ir mazāks par 8%	–
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	–
Pirmā līmeņa kapitāla rādītājs	
To kredītiestāžu skaits, kuru pirmā līmeņa kapitāla rādītājs ir mazāks par 6%	2
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	6.5
To kredītiestāžu aktīvi, kuru pirmā līmeņa kapitāla rādītājs ir mazāks par 6% (% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem)	19.1
Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs	
To kredītiestāžu skaits, kuru pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs ir mazāks par 4.5%	–
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	–

Stresa scenārija īstenošanās gadījumā novērtētie zaudējumi varētu sasniegt 710.6 milj. eiro jeb 2.7% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Šoka ietekmē divām kredītiestādēm rastos problēmas ar minimālās kapitāla prasības izpildi pirmā līmeņa kapitālam. Trīs kredītiestādes šoka ietekmē nepildītu kapitāla saglabāšanas rezerves prasību. Nevienai kredītiestādei kapitāls nekļūtu negatīvs.

Kopumā var secināt, ka kredītiestāžu spēja absorbēt būtiskus makrofinansialās vides pasliktinājuma izraisītus šokus vērtējama kā laba un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir uzlabojusies. Tā noteica kredītiestāžu pirmā līmeņa pamata kapitāla palielināšana, ieguldījumu Krievijas un pārējo NVS valstu vērtspapīros samazināšanās, kā arī kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās. Neraugoties uz metodoloģijas pārmaiņām, kas pastiprināja scenārija ietekmi, papildus nepieciešamais kapitāls ir mazāks nekā Latvijas Bankas 2016. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" stresa testā. Taču dažām ārvalstu klientus apkalpojošām kredītiestādēm joprojām būtu nepieciešams stiprināt pirmā līmeņa kapitālu.

4. NFS ATTĪSTĪBA UN RISKI

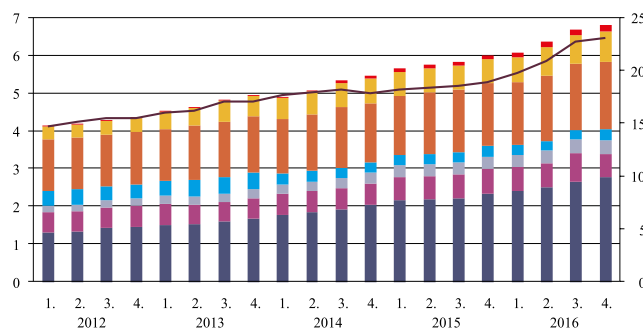
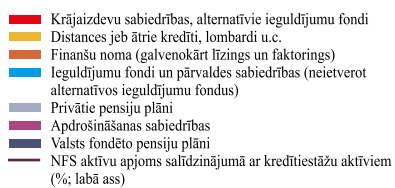
4.1. NFS attīstība

2016. gadā NFS izaugsme bija strauja – NFS aktīvi pieauga par 12.7%, gada beigās sasniedzot 6.8 mljrd. eiro {6.0 mljrd. eiro}. Pieaugumu galvenokārt noteica lielāki mājsaimniecību uzkrājumi nākotnes pensijai valsts fondēto pensiju shēmā un privātajos pensiju plānos, kā arī nebanku izsniegto aizdevumu (īpaši mājsaimniecībām un riska kapitāla fondu aizdevumu nefinanšu sabiedrībām) atlikuma pieaugums.

NFS aktīvu īpatsvars Latvijas finanšu sektorā joprojām ir neliels. 2016. gada beigās NFS aktīvu īpatsvars Latvijas finanšu sektora kopējos aktīvos sasniedza 12.4% {11.6%}⁶². NFS aktīvu attiecība pret kredītiestāžu aktīviem 2016. gada beigās pieauga līdz 23.1% {18.5%} (sk. 4.1.1. att.). Salīdzinājumā ar finanšu sektoru eiro zonā Latvijā NFS nozīme finanšu sektorā un tautsaimniecībā ir daudz mazāka, un to galvenokārt nosaka zemais Latvijas iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumu līmenis, kas citviet eiro zonā veidojies ilgākā laikposmā. 2016. gada 3. ceturkšņa beigās Latvijā NFS un citu finanšu starpnieku aktīvu attiecība pret IKP bija 41.8% (t.sk. Latvijas NFS aktīvu attiecība pret IKP – 27.3%), bet eiro zonā šis rādītājs bija vidēji 367%⁶³ (sk. 4.1.2. att.).

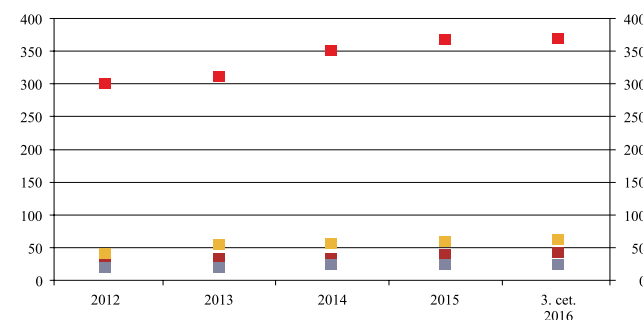
4.1.1. attēls

NFS AKTĪVI APAKŠSEKTORU DALĪJUMĀ
(mljrd. eiro)

4.1.2. attēls

NFS UN CITU FINANŠU STARPNIĒKU AKTĪVU ATTIECĪBA PRET IKP
(%)

NFS dalībnieku saites ar kredītiestādēm (kredītiestāžu ieguldījumi NFS dalībnieku pamatkapitālā, savstarpējā aktīvu izvietošana) salīdzinājumā ar kredītiestāžu aktīvu apjomu joprojām ir nelielas. 2016. gada beigās gan kredītiestāžu aktīvi NFS (aizdevumi, ieguldījumi un citi aktīvi), gan NFS noguldījumu atlikums kredītiestādēs nepārsniedza 5% no kredītiestāžu aktīvu kopapjoma. Lai gan 2016. gadā pieauga kredītiestāžu aizdevumi NFS (galvenokārt saistībā ar vienas līzinga sabiedrības finansējuma modeļa maiņu⁶⁴), tomēr joprojām nevienas kredītiestādes aizdevumu NFS atlikums nepārsniedza 10% no aktīviem. Lai gan to finanšu līzinga un apdrošināšanas sabiedrību, kuras ir kredītiestāžu

⁶² Tādi nebanku finanšu starpnieki kā holdingkompānijas nav ieskaitīti šīs sadaļas ietvaros analizētajā NFS, bet atsevišķā grupā "citi finanšu starpnieki", jo tie nav tieši iesaistīti Latvijas finanšu sistēmas darbības nodrošināšanā. Holdingkompānijās galvenokārt izvietotas Latvijas finanšu un nefinanšu sabiedrību akcionāru akcijas, un tās nerada papildu risku Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei. Citu finanšu starpnieku, t.sk. holdingkompāniju, aktīvi 2016. gada beigās sasniedza 3.8 mljrd. eiro {2.8 mljrd. eiro} (par 37.4% vairāk nekā 2015. gadā). 2016. gada beigās citu finanšu starpnieku īpatsvars Latvijas kopējā finanšu sektorā veidoja 6.9%.

⁶³ Saskaņā ar Eurostat datiem.

⁶⁴ Līzinga sabiedrības SIA "Nordea Finance Latvia" finansējums no Somijas Nordea Finance Finland 2016. gadā aizstāts ar Nordea Bank AB Latvijas filiāles aizdevumu.

meitas sabiedrības, tiešās saites ar kredītiestādēm ir ciešas, kredītiestāžu ieguldījumi NFS pamatkapitālā 2016. gada beigās veidoja tikai 1.3% no kredītiestāžu aktīviem. Ieguldījumi NFS ļauj kredītiestādēm nedaudz diversificēt peļņas avotus, uzlabojot to konsolidētos peļņas rādītājus.

NFS pakalpojumu pieejamības nepārtrauktība ir augsta, jo samērā zemās tirgus koncentrācijas⁶⁵ dēļ kāda dalībnieka izstāšanās gadījumā tā sniegtos pakalpojumus Latvijas finanšu sistēmas darbības nodrošināšanā var aizstāt citi tirgus dalībnieki.

Lai gan vērojama strauja NFS izaugsme, joprojām samērā nelielais NFS aktīvu apjoms un to īpatsvars Latvijas finanšu sektorā, kā arī nelielās saites ar kredītiestādēm un augstā NFS pakalpojumu pieejamības nepārtrauktība liecina, ka NFS nerada sistēmiskus riskus finanšu sistēmai.

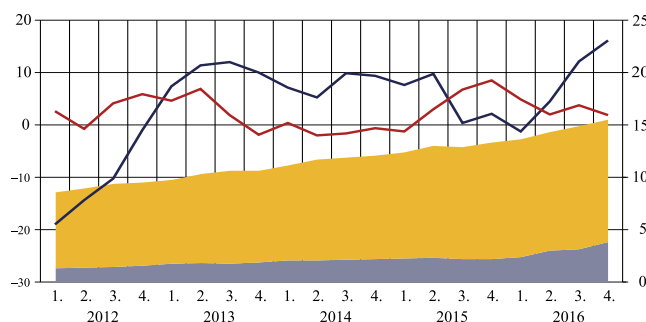
4.2. Mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību finansēšana

2016. gadā NFS kreditēšanas izaugsmi noteica mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu pieaugums un alternatīvo ieguldījumu fondu darbības paplašināšanās. Savukārt finanšu līzings aizdevumu pieaugumu ierobežoja ES fondu līdzekļu izmantošanas kavēšanās un tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās gada vidū (sk. 4.2.1. att.). NFS izsniegto aizdevumu apjoma pieaugumu noteica arī nozīmīgs NFS kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja darījums savas grupas ietvaros, palielinot kopējo izsniegto aizdevumu apjomu iekšzemes nefinanšu sabiedrībām. 2016. gadā NFS kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju⁶⁶ iekšzemes klientiem izsniegto aizdevumu apjoms pieauga par 13.1%, gada beigās sasniedzot 1.9 mljrd. eiro. NFS iekšzemes mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikuma attiecība pret kredītiestāžu iekšzemes mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikumu palielinās, bet joprojām ir samērā neliela (2016. gada beigās – 15.6% {13.4%}).

4.2.1. attēls

NFS IEKŠZEMES AIZDEVUMU MĀJSAIMNIECĪBĀM UN NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS UN ATTIECĪBA PRET KREDĪTIESTĀŽU IZSNIEGTO ATTIECĪGO AIZDEVUMU ATLIKUMU (%)

— Līzings (attiecība pret kredītiestāžu kredītportfeli mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām; labā ass)
 — Pārējie (attiecība pret kredītiestāžu kredītportfeli mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām; labā ass)
 — Nefinanšu sabiedrībām (tikai finanšu līzings un alternatīvie ieguldījumu fondi)
 — Mājsaimniecībām

Nebanku mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikums turpina augt straujāk nekā kredītiestāžu izsniegto aizdevumu atlikums, taču normatīvo aktu grozījumi veicinājuši sabalansētāku NFS kreditēšanas attīstību (sk. 5. ielikumu). NFS aizdevumu iekšzemes mājsaimniecībām atlikums 2016. gadā palielinājās par 16.2% {2.1%} un gada beigās sasniedza 497.0 milj. eiro (t.sk. 46.5% – finanšu līzings, 48.2% – distances jeb ātrie kredīti, patēriņa kredīti, u.c. kreditētāju izsniegtie aizdevumi un 5.3% – citi (krājaizdevu sabiedrību aizdevumi, lombarda aizdevumi, cita finanšu noma u.c.)). NFS aizdevumu mājsaimniecībām atlikuma kāpumu galvenokārt noteica līzings auto iegādei, kā arī aizdevumi patēriņa preču iegādei. NFS izsniegto īstermiņa (līdz 1 gadam) aizdevumu iekšzemes mājsaimniecībām atlikums pieauga par 11.9%.

⁶⁵ Uz Herfindāla–Hiršmana metodi balstītie aprēķini liecina, ka visaugstākā tirgus koncentrācija ir ieguldījumu fondu ieguldījumu pārvaldes sabiedrībām un privātajiem pensiju fondiem, savukārt viszemākā – apdrošināšanas sabiedrībām. Kreditēšanas pakalpojumu segmentā visaugstākā tirgus koncentrācija ir līzings sabiedrībām, bet viszemākā – patēriņtāju īstermiņa kreditēšanā.

⁶⁶ 199 komersanti {178}: 20 finanšu līzings pakalpojumu sniedzēju, 117 distances jeb ātro kredītu, patēriņa kredītu u.c. kredītu sniedzēju (t.sk. 52 PTAC licencētas sabiedrības), 16 alternatīvo ieguldījumu fondu, ko pārvalda 12 alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldnieku, un 34 kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības.

2016. gadā finanšu līzings aizdevumu nefinanšu sabiedrībām atlikums pieauga pavisam nedaudz (par 0.8% {7.9%}), sasniedzot 939.2 milj. eiro. Finanšu līzings portfeļa izaugsmi ierobežoja lēnā transporta nozares attīstība un ievērojamais izlaides kritums būvniecības nozarē, ko savukārt noteica ES fondu līdzekļu izmantošanas kavēšanās. Uzlabojoties ES fondu līdzekļu pieejamībai un būvniecības nozares attīstībai, turpmāk gaidāma aktīvāka finanšu līzings izaugsme. Galvenais risks līzings sabiedrību pelnītspējai ir nefinanšu sabiedrību maksāspējas potenciālā pasliktināšanās būtisku ārējo šoku gadījumā, kas ierobežotu arī jaunu investīciju veikšanu.

Latvijas nefinanšu sabiedrības, īpaši t.s. jaunuzņēmumi, arvien biežāk izmanto riska kapitālu kā alternatīvu finansējuma avotu kredītiestāžu vai līzings sabiedrību finansējumam. Alternatīvo ieguldījumu fondu aktīvu apjoms gada laikā pieauga par 61.9%, sasniedzot 143.3 milj. eiro. Lielāko daļu (55.4%) no tā veido riska kapitāla fondi, kas finansē jaunuzņēmumus, bet atlikušo daļu veido riska kapitāla fondi, kas iegulda nekustamajā īpašumā.

5. ielikums

Nebanku aizdevumi mājāsaimniecībām – kas mainījies pēc procentu likmju u.c. ierobežojumu ieviešanas?

Lai veicinātu atbildīgu kredītiestāžu, 2016. gada 1. janvārī stājās spēkā stingrākas prasības patērētāju kredītiestāžu regulējumā. Jaunās prasības nosaka, ka kopējās ar kredīta atmaksu saistītās izmaksas nedrīkst pārsniegt 100% no sākotnēji izsniegtās kredīta summas, kā arī ierobežo kredītiem piemērojamo procentu likmi⁶⁷.

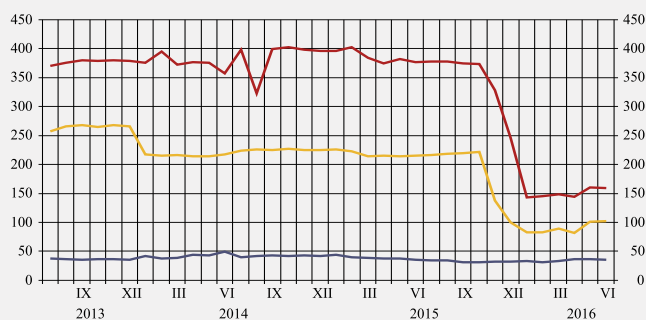
Pārmaiņas regulējumā ir saistošas visiem finanšu sektora dalībniekiem, tomēr tās visvairāk ietekmē NFS kredītiestāžu pakalpojumu sniedzējus, jo to piedāvātajiem finanšu produktiem raksturīgi salīdzinoši īsi atmaksas termiņi un salīdzinoši augstas procenta likmes, kā arī mazākas prasības klientu maksāspējas izvērtēšanā.

Jaunās prasības veicinājušas procentu likmju mazināšanos NFS īstermiņa aizdevumiem mājāsaimniecībām. Saskaņā ar PTAC datiem NFS izsniegto patērētāju kredītu procentu likmes īstermiņa kredītiem ar atmaksu vienā maksājumā 2016. gada 1. pusgada beigās bija par 57.8% zemākas nekā 2015. gada 1. pusgada beigās (sk. 4.2.2. att.). Vienlaikus ilgāka termiņa patērētāju kredītiem ar atmaksas grafiku procentu likmes attiecīgajā periodā nav būtiski mainījušās (-1.5%).

4.2.2. attēls

PATĒRĒTĀJU KREDĪTU VIDĒJĀS SVĒRTĀS PROCENTU LIKMES JAUNIEM DARĪJUMIEM
(gadā, %)

— Kredītligumi ar atmaksu vienā maksājumā un termiņu līdz 14 dienām
— Kredītligumi ar atmaksu vienā maksājumā un termiņu ilgāku par 14 dienām
— Kredītligumi ar aizdevuma atmaksas grafiku

NFS kredītiestāžu pakalpojumu sniedzēji pielāgojuši savu darbības modeli jaunajam patērētāju kredītiestāžu regulējumam, un aizdevumu atlikums atkal strauji pieaug. 2015. gadā jauno normatīvo prasību gaidās NFS mājāsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma kāpums palēninājās līdz 2.1%. Taču 2016. gadā, pielāgojot darbības modeli, NFS mājāsaimniecību kredītiestāžu atkal paātrinājās. Lai gan vairs netiek piedāvāti aizdevumi ar termiņu līdz 7 dienām, tiek piedāvāti ilgāka termiņa aizdevumi ar aizdevumu atmaksas grafiku. Savukārt īstermiņa aizdevumu segmentā joprojām populāri ir aizdevumi ar

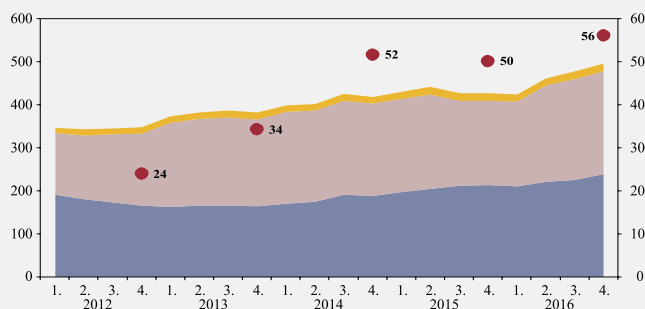
⁶⁷ Kopējās izmaksas patērētājam nedrīkst pārsniegt 0.55%, 0.25% vai 0.2% dienā no kredīta summas attiecīgi no pirmās līdz septītajai kredīta izmantošanas dienai, no astotās līdz 14. kredīta izmantošanas dienai un no 15. kredīta izmantošanas dienas. Līgumos, saskaņā ar kuriem kredīts atmaksājams pēc pieprasījuma vai kuros kredīta izmantošanas termiņš pārsniedz 30 dienu, kopējās izmaksas patērētājam nedrīkst pārsniegt 0.25% dienā no kredīta summas.

termiņu līdz 30 dienām ar atmaksu vienā maksājumā. Tādējādi NFS īpatsvars kopējā (t.sk. kredītiestāžu) mājsaimniecībām izsniegto īstermiņa patēriņa aizdevumu atlikumā turpināja palielināties, 2016. gada beigās sasniedzot 56.2% {50.3%} (sk. 4.2.3. att.).

4.2.3. attēls

NEBANKU ĪSTERMIŅĀ (LĪDZ 1 GADAM) KREDĪTU ATLIKUMS, T.SK. ĪSTERMIŅĀ PATĒRIŅĀ KREDĪTU ĪPATSVARS KOPĒJĀ FINANŠU SEKTORA ĪSTERMIŅĀ PATĒRIŅĀ KREDĪTU ATLIKUMĀ
(%; milj. eiro)

— Krājaizdevu sabiedrības
— Distances jeb ātrie kredīti, patēriņa kredīti u.c.
— Finanšu līzings
● Īpatsvars kopējā finanšu sektora (t.sk. kredītiestāžu) īstermiņa patēriņa kredītu atlikumā (labā ass)

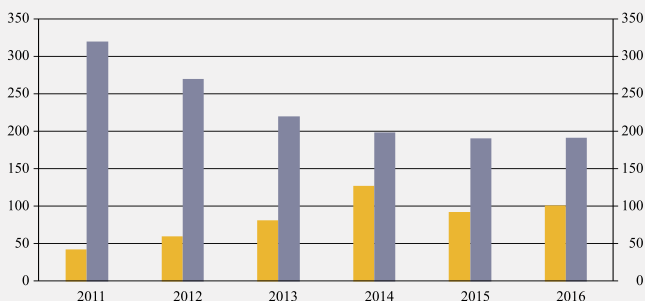

Regulējuma pārmaiņas veicinājušas mājsaimniecību izdevumu par nebanku kreditēšanas pakalpojumiem samazināšanos un stabilizēšanos. Lai gan NFS mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikums ir mazāks nekā kredītiestāžu mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikums, mājsaimniecību izdevumi par nebanku aizņēmumiem ir samērā augsti (sk. 4.2.4. att.). Nesamērīgi augsti maksājumi var palielināt mājsaimniecību parādu slogu, tā veicinot ēnu ekonomiku, kā arī sabojāt to kredītvēsturi mājsaimniecību maksātspējas krituma gadījumā, ierobežojot daļas mājsaimniecību pieeju hipotekārās kreditēšanas tirgum. Jauno normatīvo prasību gaidās 2015. gadā mājsaimniecību izdevumi par nebanku aizņēmumiem mazinājās. Savukārt 2016. gadā, neraugoties uz straujo kredītportfeļa pieaugumu, tie pieauga mēreni. Vienlaikus jāatzīst, ka procentu izdevumu stabilizēšanos veicināja arī citi faktori – nozares pašregulācija, augstā nebanku kreditēšanas tirgus piesātinātība, kā arī zemu procentu likmju vide.

4.2.4. attēls

IEKŠZEMES MĀJSAIMNIECĪBU PROCENTU IZDEVUMI PAR AIZŅĒMUMIEM
(milj. eiro)

— Izdevumi par aizņēmumiem no nebanku kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem (izņemot līzingu)
— Izdevumi par aizņēmumiem no kredītiestādēm

Secināms, ka jaunās normatīvās prasības veicinājušas atbildīgāku kreditēšanu, īpaši īstermiņa aizdevumu segmentā, mazinot un stabilizējot mājsaimniecību izdevumus par nebanku kreditēšanas pakalpojumiem, un nav negatīvi ietekmējušas nebanku kreditēšanas tirgus attīstību ilgtermiņā.

4.3. Pārējie finanšu pakalpojumi

NFS sniegtie pārējie finanšu pakalpojumi galvenokārt saistīti ar mājsaimniecību uzkrājumu izvietojšanu (pensiju un ieguldījumu fondi, dzīvības apdrošināšana ar uzkrājumu veidošanu), riska apdrošināšanu, kā arī ar maksājumu veikšanu. NFS pārējo pakalpojumu sniedzēju⁶⁸ aktīvi 2016. gadā pieauga par 12.3% un gada beigās sasniedza 4.1 mljrd. eiro {3.6 mljrd. eiro}. To īpatsvars NFS ir 59.2% {59.7%}, t.sk. 40.7% veido valsts fondēto pensiju plānos uzkrātie līdzekļi.

Straujāk pieauga mājsaimniecību ilgtermiņa uzkrājumi nākotnes pensijai. Valsts fondēto pensiju plānu aktīvi palielinājās par 18.7% {15.3%}, sasniedzot 2.8 mljrd. eiro {2.3 mljrd. eiro}. Gaidāms, ka 2017. gadā uzkrājumi pieaugs mērenāk, jo līdz šim kāpumu galvenokārt noteica likuma grozījumi, kas nosaka pensiju kapitāla pārdali starp pensiju

⁶⁸ 41 komersants {38}: 19 apdrošināšanas sabiedrību (t.sk. 12 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu), 6 pensiju fondi, 12 ieguldījumu pārvaldes sabiedrību un 4 ieguldījumu brokeru sabiedrības.

sistēmas 1. un 2. līmeni⁶⁹. Savukārt privāto pensiju fondu pensiju plānu aktīvi 2016. gadā palielinājās par 14.8% un sasniedza 381.6 milj. eiro {331.5 milj. eiro} (no tiem 82.9% ir mājsaimniecību privātie ilgtermiņa uzkrājumi, bet pārējie – darba devēju veiktās iemaksas savu darbinieku nākotnes pensiju kapitālam). Vienlaikus to mājsaimniecību īpatsvars, kuras veic uzkrājumus privātajos pensiju fondos, joprojām ir zems – tikai 21% {20%} no 2. pensiju līmeņa dalībniekiem veic uzkrājumus arī privātajos pensiju fondos.

2016. gadā pensiju fondu pensiju plānu ieguldījumu atdeve, kas galvenokārt atkarīga no norisēm starptautiskajos finanšu tirgos, salīdzinājumā ar 2015. gadu kopumā nemainījās. 2016. gada sākumā ienesīgumu pasliktināja nenoteiktība saistībā ar Apvienotās Karalistes referendumu par izstāšanos no ES, savukārt gada otrajā pusē – eiro zonas, kā arī ASV obligāciju procentu likmju pieaugums, kas negatīvi ietekmēja obligāciju vērtību bilancēs. Ienesīgumu turpināja ierobežot arī kopumā joprojām zemās procentu likmes, kas samazina procentu ienākumus. Valsts fondēto pensiju plānu vidējā ieguldījumu atdeve 2016. gadā bija 2.0% {1.9%} un svārstījās no 0.4% līdz 5.0% atkarībā no ieguldījumu plāna ieguldījumu stratēģijas. Privāto pensiju fondu plānu ieguldījumu atdeve bija lielāka nekā valsts fondētajiem pensiju plāniem – vidēji 3.2% {2.3%}. Euro zonas obligāciju procentu likmju svārstīgums un kopējā nenoteiktība pasaules finanšu tirgos ir galvenais risks pensiju fondu darbībai 2017. gadā.

Apdrošināšanas sabiedrību attīstība 2016. gadā palēninājās. Kopējais visu apdrošināšanas sabiedrību, t.sk. ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu Latvijā, parakstīto bruto prēmiju apjoms 2016. gadā palielinājās par 0.2% {2.6%}, gada beigās sasniedzot 532.4 milj. eiro {531.1 milj. eiro}. Savukārt Latvijas apdrošināšanas sabiedrību kopējie aktīvi (t.sk. Latvijas apdrošināšanas sabiedrību ārvalstu filiāļu aktīvus ārvalstīs, bet neieskaitot ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu aktīvus⁷⁰) samazinājās par 6.5%, gada beigās sasniedzot 602 milj. eiro {644 milj. eiro}.

Latvijas apdrošināšanas sabiedrības 2016. gadā turpināja darbības modeļu pielāgošanu, cenšoties uzlabot ilgtermiņa pelnītspējas potenciālu. Nedzīvības apdrošināšanā turpinājās iepriekšējos gados pakāpeniski uzsāktā reorganizācija vai konsolidācija, sabiedrībām apvienojoties vai kā investoru piesaistot nozīmīgu ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību, tādējādi uzlabojot ilgtermiņa pelnītspēju. Savukārt dzīvības apdrošināšanas sabiedrības pakāpeniski pielāgo savu darbības modeli, jo ilgstoši zemu procenta likmju apstākļos tradicionālie dzīvības apdrošināšanas produkti kļūst mazāk pievilcīgi. 2016. gadā Latvijas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības sāka attīstīt samērā jaunu apdrošināšanas veidu – mūža pensiju. 2016. gada beigās mūža pensijas sasniedza jau 11.0% no kopējām bruto parakstītajām prēmijām par dzīvības apdrošināšanu (sk. 4.3.1. att.), un to galvenā priekšrocība ir valsts fondētās pensijas kapitāla pakāpeniska izmaksa ar iespēju uzkrāto kapitālu nodot mantojumā. Ņemot vērā to, ka Latvijas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības, piedāvājot mūža pensiju līgumus, neapņemas garantēt minimālu ieguldījumu atdevi, tām nav vērojams citviet ES identificētais ar mūža pensiju plāniem saistītais risks dzīvības apdrošināšanas sabiedrību stabilitātei zemu procentu likmju vides ieilgšanas gadījumā.

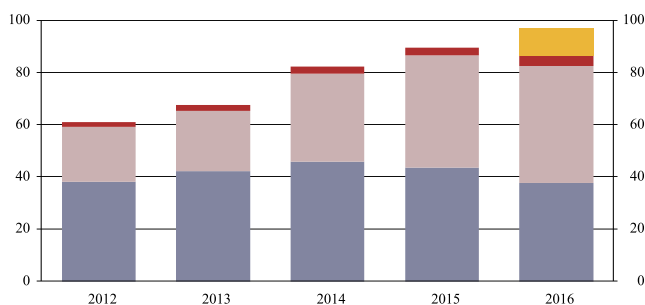
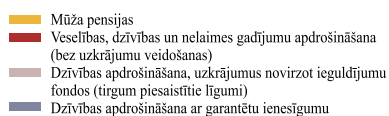
⁶⁹ Latvijas Republikas Saeima 2012. gadā lēma par pensiju kapitāla pārdali, kas tika uzsākta 2013. gadā un turpinājās līdz 2016. gadam. Tās ietvaros 2016. gadā palielinājās sociālās apdrošināšanas iemaksu likme valsts fondēto pensiju shēmā no 5% uz 6% no katra iedzīvotāja obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksām.

⁷⁰ Sākot ar 2016. gadu, *Maksātspēja II* paredz, ka datus par ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu aktīvu apjomu Latvijā apkopo valstī, kurā attiecīgā sabiedrība ir reģistrēta (galvenokārt Igaunijā un Lietuvā). 2015. gadā ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu aktīvi Latvijā veidoja 43.4% no kopējiem apdrošināšanas sabiedrību aktīviem.

4.3.1. attēls

BRUTO PARAKSTĪTĀS PRĒMIJAS PAR DZĪVĪBAS APDROŠINĀŠANU

(milj. eiro)

Apdrošināšanas sabiedrību pelnītspēja uzlabojas, taču joprojām ir trausla.

Neietverot vienas nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības vienreizēju peļņu reorganizācijas darījuma rezultātā, visu apdrošināšanas sabiedrību peļņa 2016. gadā bija aptuveni 7.0 milj. eiro {zaudējumi 0.8 milj. eiro}, t.sk. dzīvības apdrošināšanas sabiedrību peļņa – 1.8 milj. eiro {zaudējumi 0.9 milj. eiro}. Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību peļņas rādītājus uzlaboja darbības modeļa pielāgošana, attīstot mūža pensijas produktu segmentu, kā arī veiksmīgā ieguldījumu stratēģija, kas ļāva samērā labi nopelnīt finanšu tirgos (ieguldījumu atdeve Latvijā reģistrētajām dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām 2016. gadā bija 9.5% {1.1%}). Galvenais risks dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām ir augsts procentu likmju svārstīgums un vienlaikus ilgstoši zemu procentu likmju vide, kas nosaka arvien zemākas garantētā ienesīguma likmes jauniem līgumiem un tādējādi ierobežo jaunu klientu piesaisti. Turklāt dzīvības apdrošināšanas izaugsmes pamatā ir nodokļu atlaižu saglabāšana esošajā līmenī.

Apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas rādītāji turpina būt augsti arī pēc vienotā ES maksātspējas un uzraudzības režīma *Maksātspēja II* stāšanās spēkā 2016. gada 1. janvārī. 2016. gadā nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas rādītājs⁷¹ bija 143.2% {145.1%}, bet dzīvības apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas rādītājs – 173.2% {201.9%}.

Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību ieguldījumu fondi (neietverot alternatīvos ieguldījumu fondus, kas nodarbojas ar kredīvēšanu) līdzīgi kā 2015. gadā **spēja nodrošināt labu neto aktīvu pieaugumu, neraugoties uz augsto nenoteiktību starptautiskajos finanšu tirgos.** Ieguldījumu fondu ienesīguma izkliede ir nozīmīga – 2016. gadā ieguldījumu fondu ienesīgums svārstījās no –0.5% līdz +51.5% atkarībā no fonda ieguldījumu politikas. Veiksmīgāk darbojās obligāciju fondi, kas veido 82.6% no visiem ieguldījumu fondiem. Ieguldījumu fondu kopējie aktīvi 2016. gadā samazinājās par 2.1% (līdz 216.6 milj. eiro {223.0 milj. eiro}). To noteica viena slēgtā ieguldījumu fonda likvidēšana.

Zemu procentu likmju vides ietekmē joprojām nav pasliktinājusies NFS pārējo finanšu pakalpojumu sniedzēju ieguldījumu portfeļu kvalitāte, kas salīdzinājumā ar 2015. gadu nav būtiski mainījusies. Lielākais īpatsvars ar paaugstināta riska ieguldījumiem joprojām ir ieguldījumu fondos, ko nosaka ieguldījumu fondu dalībnieku riska apetīte.

NFS maksājumu pakalpojumu sniedzēju nozīmīgums apjoma ziņā salīdzinājumā ar kredītiestāžu maksājumu pakalpojumu apjomu ir neliels. 2016. gada beigās NFS klientu izejošo maksājumu apjoms attiecībā pret kredītiestāžu klientu izejošo maksājumu apjomu bija 0.15%. Maksājumu pakalpojumu sniedzēju attīstību nosaka iekšzemes nefinanšu sabiedrību augošā vēlme attīstīt e-komercijas pakalpojumus un klientu interneta maksājumus, kā arī jauni tehnoloģiski risinājumi māsasaimniecību maksājumu apkalpošanā (piemēram, bezkontakta norēķinu kartes). Lai gan maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu likvīdo aktīvu apjoms ir neliels (2016. gada beigās attiecīgi 2.6 milj. eiro un 27.4 milj. eiro), to nodrošināto maksājumu apjoms 2016. gadā bija 402.2 milj. eiro jeb par 58.8% vairāk nekā 2015. gadā (sk. 4.3.2. att.). 2016. gadā licencētās maksājumu

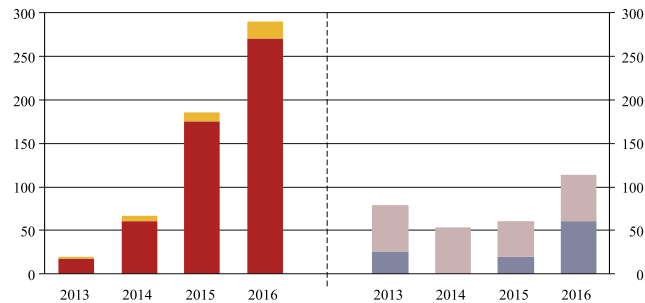
⁷¹ Maksātspējas rādītājs ir pašu līdzekļu un maksātspējas normas attiecība. Šā rādītāja zemākā pieļaujamā robeža ir 100%.

iestādes strādāja ar zaudējumiem (0.4 milj. eiro), bet licencētās elektroniskās naudas iestādes – ar 5.1 milj. peļņu.

4.3.2. attēls

KLIENTU IZEJOŠO MAKSĀJUMU GADA APJOMS (milj. eiro)

- Reģistrētās maksājumu iestādes
- Licencētās maksājumu iestādes
- Reģistrētās elektroniskās naudas iestādes
- Licencētās elektroniskās naudas iestādes

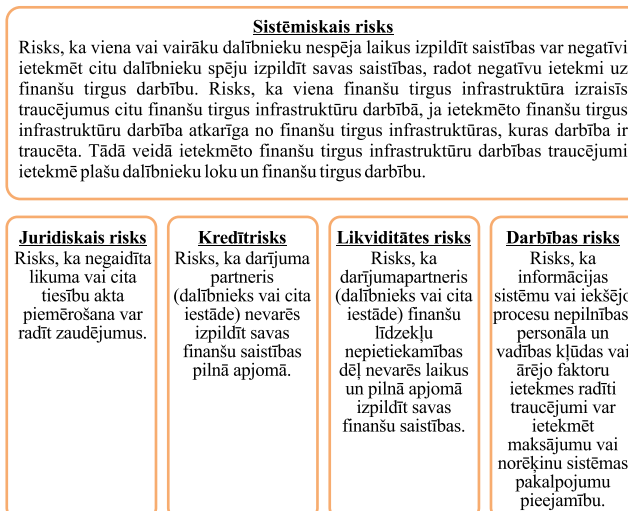
NFS maksājumu pakalpojumu segments ir augsti koncentrēts – lai gan kopumā tirgū darbojas 29 maksājumu iestādes un 15 elektroniskās naudas iestāžu, 80.9% no kopējiem klientu izejošajiem maksājumiem 2016. gadā nodrošinājušas divas sabiedrības. Latvijas Bankas dati liecina, ka salīdzinājumā ar kredītiestāžu klientu izejošo maksājumu apjomu 2016. gadā (267.3 mljrd. eiro) maksājumu iestāžu un elektroniskās naudas iestāžu nozīme ir neliela. Tomēr līdzīgi kā citviet pasaulē to straujais izaugsmes temps norāda, ka šā segmenta attīstība pastiprina konkurenci kredītiestādēm, un ar to attīstību saistītie potenciālie riski ir rūpīgi uzraugāmi.

5. SISTĒMISKI NOZĪMĪGAS MAKSĀJUMU UN NORĒĶINU SISTĒMAS

Finanšu tirgus infrastruktūru pārraudzības galvenā uzmanība vērsta uz sistēmiski nozīmīgām finanšu tirgus infrastruktūrām, jo šādu infrastruktūru darbības traucējumi varētu ietekmēt finanšu stabilitāti valstī. Pārraudzības ietvaros tiek veikts infrastruktūru novērtējums saskaņā ar starptautiskajiem "Finanšu tirgus infrastruktūru principiem"⁷², lai pārliecinātos, ka ar infrastruktūras darbību saistītie riski ir apzināti un tiek atbilstoši pārvaldīti, un lai sniegtu ieteikumus risku ierobežošanas pasākumu uzlabošanai, ja nepieciešams. Finanšu tirgus infrastruktūru darbība pakļauta dažādiem riskiem, kas var ietekmēt to spēju sniegt pakalpojumus atbilstoši gaidītajam vai radīt būtiskus zaudējumus pašai infrastruktūrai vai tās dalībniekiem. Galvenie riski (sk. 5.1. att.), kam pakļauts finanšu tirgus infrastruktūras operators un infrastruktūras dalībnieki, ir juridiskais risks, kredītrisks, likviditātes risks un darbības risks. Katrs risks atsevišķi vai kombinācijā ar citiem riskiem var izraisīt sistēmisko risku, t.i., risku, ka viena maksājumu vai norēķinu sistēmas dalībnieka (tālāk tekstā – dalībnieks) nespēja pildīt savas saistības vai traucējumi vienā finanšu tirgus infrastruktūrā var radīt ietekmi uz finanšu tirgus darbību.

5.1. attēls

GALVENIE RISKI FINANŠU TIRGUS INFRASTRUKTŪRĀS

Latvijas Banka novērtējusi abas sistēmiski nozīmīgās finanšu tirgus infrastruktūras – TARGET2-Latvija sistēmu un DENOS sistēmu – un konstatējusi, ka visi riski šajās sistēmās ir atbilstoši ierobežoti. Kredītrisks TARGET2-Latvija sistēmā faktiski novērsts, ņemot vērā sistēmas izmantoto reālā laika bruto norēķinu modeli. Tā kā DENOS sistēmas naudas norēķini notiek TARGET2-Latvija sistēmas kontos, uzskatāms, ka kredītrisks novērsts arī DENOS sistēmā. Kopumā risku novērtējums var mainīties tikai būtisku attiecīgās sistēmas darbības pārmaiņu gadījumā, tomēr likviditātes riska un darbības riska vērtējums var mainīties arī atkarībā no šīs sistēmas darbības rādītājiem (sistēmā apstrādāto maksājumu apjoma, norēķiniem pieejamās likviditātes un sistēmas darbības nepārtrauktības). Tādējādi vienīgie riski, kuru lielumu nepieciešams papildus pārskatīt, ņemot vērā attiecīgās sistēmas darbības rādītājus, ir likviditātes risks, kam pakļauti sistēmas dalībnieki, un darbības risks, kam pakļauti sistēmas operatori. Pārraudzības ietvarā Latvijas Banka 2016. gadā veica TARGET2-Latvija sistēmas un DENOS sistēmas likviditātes riska un darbības riska novērtējumu, un tas liecināja, ka minētie riski šajās sistēmās saglabājās zemi un nav nepieciešami papildu risku ierobežojoši pasākumi. Šīs infrastruktūras nodrošināja to dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksājumu un norēķinu vidi, un to raita darbība veicināja finanšu stabilitāti.

⁷² Bank for International Settlements and International Organization of Securities Commissions. *Principles for financial market infrastructures*. April 2012.

5.1. Maksājumu sistēmas

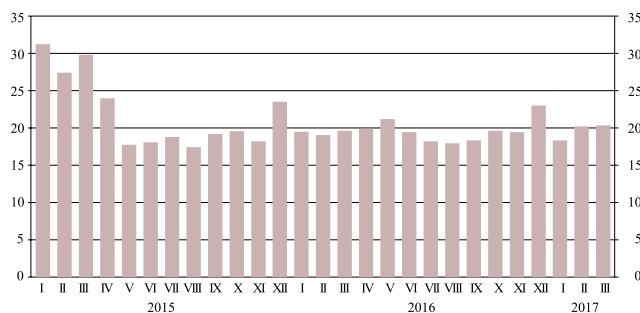
Latvijas Banka kopā ar citām Eiropas Centrālo banku sistēmas dalībniecēm nodrošināja TARGET2 sistēmas darbību. **2016. gadā Eirosistēmas veiktais TARGET2 sistēmas pārraudzības novērtējums liecināja, ka ar TARGET2 sistēmas darbību saistītie riski tiek atbilstoši pārvaldīti un ierobežoti, lai to ietekme uz sistēmas darbību un sistēmas dalībniekiem būtu minimāla un neradītu sistēmiskus traucējumus.**

TARGET2 sistēma sastāv no 25 reālā laika bruto norēķinu sistēmām, kuru darbību nodrošina centrālās bankas, kas piedalās TARGET2 sistēmā vai pievienojušās tai (piecas ārpus eiro zonas esošo valstu centrālās bankas). Latvijas Banka uzturēja TARGET2 komponentsistēmu TARGET2-Latvija, nodrošinot Eirosistēmas monetārās politikas operāciju norēķinus, starpbanku norēķinus liela apjoma maksājumiem, klientu steidzamu maksājumu norēķinus eiro, kā arī EKS sistēmas, DENOS sistēmas un SIA "First Data Latvia" karšu norēķinu sistēmas galanorēķinus eiro.

2016. gadā TARGET2-Latvija sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoms bija 235.1 mljrd. eiro. Tas salīdzinājumā ar 2015. gadu samazinājās par 11.2% (mēnesī veikto maksājumu apjoma dinamiku sk. 5.2. att.). Maksājumu kopapjoma sarukums turpinājās kopš 2015. gada vidus, kad dažas Ziemeļvalstu un Baltijas valstu grupas kredītiestādes mainīja likviditātes pārvaldīšanas metodes, samazinot likviditātes pārvedumu biežumu, TARGET2-Latvija komponentsistēmā uzglabājot naudas līdzekļus un nepārskaitot tos uz citu valstu TARGET2 komponentsistēmām. 2016. gadā TARGET2-Latvija sistēmā vidēji dienā apstrādāto maksājumu apjoms bija 914.6 milj. eiro (2017. gada 1. ceturksnī vidēji dienā – 905.8 milj. eiro).

5.2. attēls

TARGET2-LATVIJA SISTĒMĀ VEIKTO
MAKSĀJUMU APJOMS
(mljrd. eiro)

Likviditātes riska novērtējums

Latvijas Banka, izmantojot *Suomen Pankki – Finlands Bank* izstrādāto maksājumu un norēķinu sistēmas darbību imitējošo modeli *BoF-PSS2*, veica datu analīzi nolūkā novērtēt likviditātes risku TARGET2-Latvija sistēmā.

Lai noteiktu likviditātes risku TARGET2-Latvija sistēmā, Latvijas Banka novērtēja, kāds būtu nepieciešamais norēķinu līdzekļu apjoms visu dienā iesniegto maksājumu veikšanas nodrošināšanai salīdzinājumā ar sistēmā pieejamo likviditāti. Tika novērtēti šādi rādītāji: mazākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms (*lower bound*), t.i., norēķinu līdzekļu apjoms, kas nodrošinātu visu maksājumu izpildi vēlākais līdz TARGET2-Latvija sistēmas darbības beigām; lielākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms (*upper bound*), t.i., norēķinu līdzekļu apjoms, kas nodrošinātu visu iesniegto maksājumu izpildi nekavējoties; sistēmā pieejamā likviditāte, t.i., sistēmas dalībnieku kredītiestāžu un Valsts kases kontu kopējais līdzekļu atlikums, ietverot arī kredītiestādēm piešķirtos dienas kredītus; Latvijas Bankas norēķinu līdzekļu apjoms, kas nepieciešams Latvijas Bankas iesniegto maksājumu izpildei. Ja sistēmā pieejamā likviditāte ir lielāka par lielāko nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjomu, uzskatāms, ka sistēmā likviditātes risks ir zems. Ja sistēmā pieejamā likviditāte ir mazāka par lielāko nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjomu, uzskatāms, ka likviditātes risks sistēmā ir vidējā līmenī. Savukārt, ja

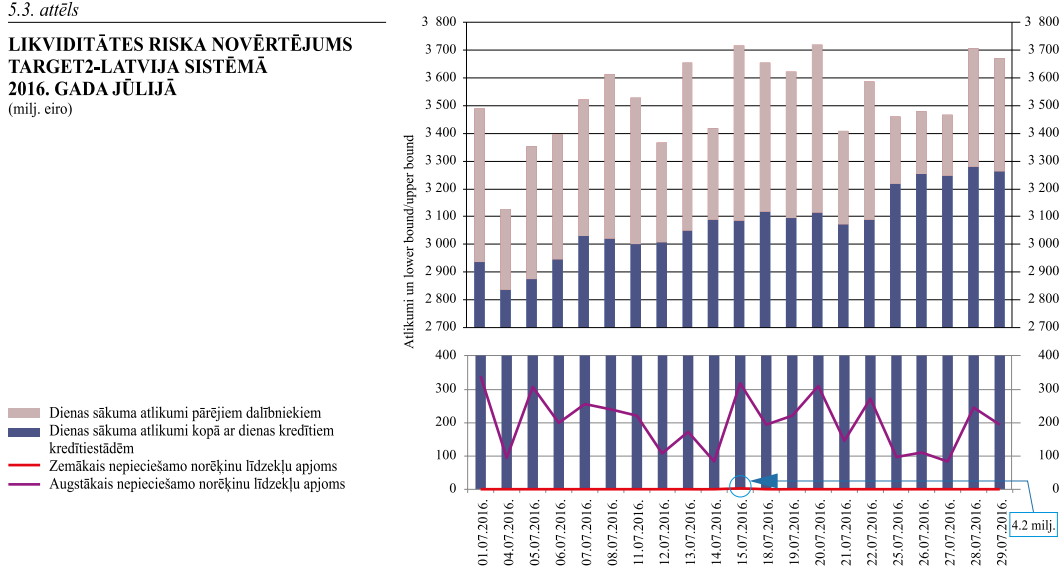
sistēmā pieejamā likviditāte ir vienāda ar mazāko nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjomu vai zemāka par to, likviditātes risks sistēmā ir augsts.

Veicot datu analīzi, Latvijas Banka izmantoja 2016. gada jūlija datus, jo jūlijā salīdzinājumā ar citiem 2016. gada mēnešiem bija vismazākais brīvo norēķinu līdzekļu apjoms, kas noteikts kā starpība starp TARGET2-Latvija sistēmā pieejamo likviditāti un TARGET2-Latvija sistēmā veikto maksājumu kopapjomu. Tāpēc jūlija datu analīzes rezultāti ļauj izdarīt secinājumus par likviditātes risku 2016. gadā kopumā.

Simulācijas rezultāti parādīja, ka lielākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms vidēji dienā bija 199 milj. eiro jeb 5.65% no TARGET2-Latvija sistēmā pieejamās likviditātes. Nevienu dienu jūlijā lielākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms nepārsniedza 10% no sistēmā pieejamās likviditātes. Savukārt mazākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms vidēji dienā bija 0.191 milj. eiro jeb 0.01% no TARGET2-Latvija sistēmā pieejamās likviditātes, un nevienu dienu mazākais nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjoms nepārsniedza 4.2 milj. eiro jeb 0.11% no sistēmā pieejamās likviditātes. Iegūtie rezultāti ļauj secināt, ka **2016. gadā TARGET2-Latvija sistēmā pieejamā likviditāte bija būtiski augstāka par lielāko nepieciešamo norēķinu līdzekļu apjomu (sk. 5.3. att.), tādējādi TARGET2-Latvija sistēmā likviditātes risks saglabājās zems.**

5.3. attēls

**LIKVIDITĀTES RISKA NOVĒRTĒJUMS
TARGET2-LATVIJA SISTĒMĀ
2016. GADA JŪLIJĀ**
(milj. eiro)

Darbības nepārtrauktība

Tā kā TARGET2-Latvija sistēma ir TARGET2 komponentsistēma, tās darbības nepārtrauktību atspoguļo TARGET2 sistēmas darbības rādītāji. 2016. gadā TARGET2 sistēmas pieejamības rādītājs bija 100% (2015. gadā – 99.98%). Arī 2017. gada 1. ceturksnī TARGET2 sistēma darbojās bez pārtraukumiem. Saskaņā ar pakalpojumu līgumu TARGET2 sistēmas operatoram jānodrošina sistēmas pieejamība vismaz 99.7% līmenī. TARGET2 sistēmas pieejamības rādītājs liecina par augstu sistēmas noturību pret operacionāliem satricinājumiem. Tādējādi var secināt, ka **darbības risks TARGET2 sistēmā saglabājās zems.**

5.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas

2016. gadā DENOS sistēma bija vienīgā sistēmiski nozīmīgā vērtspapīru norēķinu sistēma Latvijā, jo tā tika izmantota Eirosistēmas monetārās politikas operācijām un monetārās politikas operāciju dalībnieku vērtspapīru ķīlu mobilizēšanai dienas kredīta saņemšanai TARGET2-Latvija sistēmā. DENOS sistēmas ar finanšu instrumentiem saistītie norēķini eiro tika veikti TARGET2-Latvija sistēmā.

DENOS sistēmas atbilstība pārraudzības standartiem⁷³, t.sk. sistēmas riski (kredītrisks, likviditātes risks un darbības risks), tika novērtēti 2012. gadā. **Pārraudzības novērtējums liecināja, ka ar DENOS sistēmas darbību saistītie riski tiek atbilstoši vadīti un ierobežoti, lai to ietekme uz sistēmas darbību un sistēmas dalībniekiem būtu minimāla un neradītu sistēmiskus traucējumus.**

Ņemot vērā 2017. gadā plānoto Baltijas valstu tirgu pāreju uz jaunu norēķinu platformu un pievienošanos TARGET2 vērtspapīriem platformai, 2017. gada sākumā pārraugi pabeidza plānotās Latvijas vērtspapīru norēķinu sistēmas novērtējumu saskaņā ar starptautiskajiem "Finanšu tirgus infrastruktūru principiem". Novērtējuma rezultāti liecināja, ka plānotā Latvijas vērtspapīru norēķinu sistēma tiek veidota tā, lai atbilstoši pārvaldītu un ierobežotu riskus un lai to ietekme uz sistēmas darbību un dalībniekiem būtu minimāla un neradītu sistēmiskus traucējumus. Novērtējumā tika izteiktas pārraudzības rekomendācijas, kuras ieviešamas līdz sistēmas darbības uzsākšanai. Pirms sistēmas darbības uzsākšanas pārraugi plāno veikt papildu novērtējumu, lai pārlicinātos, ka novērtējumā izteiktās pārraudzības rekomendācijas ieviestas.

DVP kopapjoms 2016. gadā bija 1.6 mljrd. eiro (par 51.1% lielāks nekā 2015. gadā). 2016. gadā DENOS sistēma veica norēķinus TARGET2-Latvija sistēmā vidēji dienā 4.9 milj. eiro apjomā (2017. gada 1. ceturksnī vidēji dienā – 3.9 milj. eiro).

Tā kā DENOS sistēmas naudas norēķini tiek veikti TARGET2-Latvija sistēmā starp TARGET2-Latvija sistēmas dalībniekiem, bet TARGET2-Latvija sistēmas likviditātes riska novērtējums liecināja, ka TARGET2-Latvija sistēmā pieejamā likviditāte bija būtiski augstāka par nepieciešamo likviditāti (sk. 5.3. att.), **likviditātes risks DENOS sistēmā naudas norēķinos saglabājas zems.**

Darbības nepārtrauktība

Papildus pārraudzības novērtējumos veiktajiem darbības riska novērtējumiem pārraugi, veicot ikdienas pārraudzību, vērtē arī sistēmas pārtraukumu ietekmi uz sistēmas darbību un sistēmas pieejamību gadā kopumā, jo sistēmas darbības pārtraukumi var ietekmēt sistēmu raitu darbību un radīt sistēmisko risku.

2016. gadā DENOS sistēmas pieejamības rādītājs bija 100% (2015. gadā – 99.3%). 2017. gada 1. ceturksnī DENOS sistēmā bija viens pārtraukums elektrības strāvas zuduma dēļ, kas radīja tehniskus bojājumus. To dēļ uz dažām stundām netika nodrošināta sistēmas darbība, tomēr tas neradīja būtisku ietekmi uz norēķiniem, jo tie tika pabeigti tajā pašā darbadienā atbilstoši LCD noteikumos noteiktajai kārtībai.

DENOS sistēmas pieejamības rādītājs liecina par augstu sistēmas noturību pret operacionāliem satricinājumiem, tāpēc var secināt, ka darbības riska ietekme uz sistēmas darbību ir minimāla.

⁷³ European Central Bank and Committee of European Securities Regulators. *Recommendations for securities settlement systems and recommendations for central counterparties in the European Union*. May 2009.

PIELIKUMI

1. pielikums

C-SNI KAPITĀLA REZERVES PRASĪBU NOTEIKŠANA

FKTK padome 2016. gada 25. oktobrī lēma par sešu C-SNI atkārtotu identificēšanu un pirmo reizi noteica tām C-SNIR, lai palielinātu C-SNI spēju absorbēt potenciālos zaudējumus un tādējādi mazinātu iespējamās finanšu sistēmas sistēmiskos riskus un izmaksas tautsaimniecībai. FKTK C-SNIR variē no 1.5% no RSA līdz 2.0% no RSA (sk. P1.1. tabulu), un tās tiek ieviestas, izmantojot pārejas periodu. Pārejas perioda prasības stājas spēkā 2017. gada 30. jūnijā, bet pilnā apjomā prasības jāpilda, sākot ar 2018. gada 30. jūniju.

P1.1. tabula

LATVIJAS C-SNI UN TĀM NOTEIKTĀS C-SNIR

Kredītiestāde	C-SNIR no 30.06.2017. (%)	C-SNIR no 30.06.2018. (%)
ABLV Bank, AS	1	2
"Swedbank" AS	1	2
AS "SEB banka"	1	2
AS "Rietumu Banka"	0.75	1.75
AS "Citadele banka"	0.75	1.50
AS DNB banka	0.75	1.50

C-SNI identificēšana visās ES valstīs, t.sk. Latvijā, veicama saskaņā ar EBI vadlīnijām⁷⁴. Savukārt C-SNIR noteikšanas metode ir katras dalībvalsts kompetencē. Lielākā daļa eiro zonas valstu par pamatu C-SNIR noteikšanai izmanto saskaņā ar EBI vadlīnijām aprēķināto C-SNI vērtējumu. Ja šis vērtējums precīzi neatbilst C-SNI faktisko sistēmisko nozīmīgumu konkrētajā valstī, C-SNI novērtējuma aprēķinā tiek veiktas korekcijas un papildinājumi, mainot rādītāju svarus un pievienojot papildu rādītājus. Lai noteiktu C-SNIR apmēru, C-SNI vērtējumu, kas izteikts punktos, nepieciešams pārvērst intervālā no 0% no RSA līdz 2% no RSA.

Eiro zonas valstis izmantojušas dažādas metodes un to kombinācijas C-SNIR kalibrācijai. Lielākā daļa valstu izmantojušas grupēšanas metodi (*bucketing*), aprēķinātos C-SNI vērtējumus sadalot intervālos un katram intervālam attiecinot noteiktu C-SNIR apmēru, vai arī klasteru analīzi (*clustering*), kredītiestādes sagrupējot pēc līdzīgām pazīmēm. Dažas valstis ņēmušas vērā citu valstu noteiktās prasības līdzīgām bankām un/vai bankām no tās pašas banku grupas (*peer comparison*) vai samērojušas C-SNI kapitāla prasības ar tās pašas valsts globāli sistēmiski nozīmīgajām iestādēm noteiktajām papildu kapitāla prasībām. Šīs metodes nereti kombinētas ar banku vēsturisko zaudējumu analīzi (*historical losses*), aprēķinot, kādas kapitāla prasības būtu pietiekamas, lai segtu banku vēsturiskos zaudējumus, kā arī ar vienādas gaidāmās ietekmes (*equal expected impact*) metodi, kur aprēķina pamatā ir pieņēmums, ka C-SNIR jābūt tādi, lai gaidāmās izmaksas tautsaimniecībai no C-SNI piedzīvotā finanšu stresa nebūtu lielākas kā iestādei, kas nav sistēmiski nozīmīga. Lielākā daļa ES valstu, nosakot C-SNIR, papildus kvantitatīviem aprēķiniem ņēmušas vērā arī t.s. uzraudzības kvalitatīvo vērtējumu. C-SNIR apmēra noteikšanā eiro zonas valstīs vērojama liela neviendabība – iestādēm ar līdzīgiem aprēķinātajiem C-SNI vērtējumiem dažādās valstīs piemēroti visai atšķirīgi C-SNIR apmēri, kas skaidrojams gan ar atšķirībām C-SNIR kalibrācijas metodēs, gan dažādi noteiktajiem pārejas periodiem.

FKTK izstrādātā metode C-SNIR noteikšanai Latvijas kredītiestādēm balstās uz vienādas gaidāmās ietekmes metodi, ko vairākas ES dalībvalstis (t.sk. Igaunija un Lietuva) izmantojušas C-SNIR noteikšanā. Saskaņā ar šo metodi C-SNIR sistēmiski nozīmīgai iestādei nosakāma tā, lai finanšu stresa gadījumā C-SNI potenciālā sistēmiskā

⁷⁴ EBI Pamatnostādne EBA/PN/2014/10 (sīkāku informāciju sk. 2016. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā") pieejama http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1045622/EBA-GL-2014-10_LV_GL+on+O-sis.pdf.

ietekme būtu tāda pati kā t.s. atsaucis iestādei (t.i., iestādei, kura nav C-SNI, ar sistēmiskuma vērtējumu 425 punkti) – finanšu stresa gadījumā C-SNI papildu kapitāla rezerve, kas noteikta atbilstoši tās sistēmiskajam novērtējumam un finanšu stresa iestāšanās varbūtībai, palīdzētu tai absorbēt zaudējumus un ierobežotu tās potenciālo sistēmisko ietekmi.

Šī metode balstās uz šādiem pieņēmumiem.

1. Kapitāla prasības kredītiestādēm veido trīs komponenti: minimālā kapitāla prasība, kapitāla saglabāšanas rezerve un C-SNIR. C-SNIR apmērs atkarīgs no C-SNI sistēmiskā nozīmīguma vērtējuma. Augstākam C-SNI vērtējumam atbilst proporcionāli augstāka C-SNIR.

2. Kredītiestādes t.s. finanšu stress iestājas brīdī, kad viena ceturkšņa laikā kredītiestāde cieš zaudējumus vismaz 2.5% apmērā no tās RSA, kas atbilst kapitāla saglabāšanas rezervei. Šāda apmēra zaudējumi vēl nenozīmē kredītiestādes maksātspēju, bet tie ierobežo kredītiestādes rīcības iespējas un var negatīvi ietekmēt finanšu stabilitāti.

3. Šāda notikuma varbūtību kredītiestādei ar attiecīgo C-SNI vērtējumu apzīmē ar $P(C-SNI)$. Jo lielāka C-SNIR, jo mazāka ir šāda notikuma varbūtība. Kredītiestādes finanšu stresa izraisītās izmaksas tautsaimniecībai apzīmē ar $C(C-SNI)$. Pieņem, ka sistēmiski svarīgākai kredītiestādei šīs izmaksas ir augstākas nekā kredītiestādei, kura ir sistēmiski mazāk svarīga. C-SNIR saskaņā ar vienādas gaidāmās ietekmes principu nosaka ar šādu izteiksmi:

$$P(C-SNI) \times C(C-SNI) = P(C-SNI^{REF}) \times C(C-SNI^{REF}), \forall C-SNI \geq C-SNI^{REF},$$

kur $C-SNI^{REF}$ ir hipotētisks atsaucis kredītiestādes vērtējums, kas ir vienāds ar FKTK noteikto C-SNI identificēšanas sliekšni 425 punktu apjomā. Šis vērtējums nošķir sistēmiski nozīmīgas iestādes no pārējām kredītiestādēm.

4. Saskaņā ar vienādas gaidāmās ietekmes principu pēc C-SNIR piemērošanas C-SNI gaidāmās izmaksas tautsaimniecībai finanšu stresa gadījumā būs tādas pašas kā gaidāmās izmaksas, ko radītu atsaucis kredītiestādes finanšu stress.

5. Varbūtību kredītiestādei nokļūt finanšu stresā novērtē, balstoties uz kredītiestāžu sektora RSA atdeves rādītāja (*return on risk weighted assets*; RORWA) vēsturisko sadalījumu⁷⁵. No rādītāja sadalījuma var secināt, ka zaudējumus vismaz 2.5% apmērā no RSA viena ceturkšņa laikā kredītiestādes ir cietušas 4.9% gadījumu. Piemērojot C-SNI papildu kapitāla prasību, šo varbūtību iespējams samazināt tā, lai pat arī ar lielākām krīzes izmaksām tautsaimniecībai

C-SNI gaidāmās izmaksas būtu tādas pašas kā t.s. atsaucis kredītiestādei, kuras C-SNI vērtējums ir 425 punkti.

6. Lai noteiktu individuālās varbūtības sistēmiski nozīmīgās iestādes finanšu stresam, nepieciešams atrast C-SNI krīzes izmaksu attiecību pret atsaucis kredītiestādes krīzes izmaksām. Šo attiecību var novērtēt ar C-SNI vērtējumu attiecību, kas apzīmētu to, cik reizes attiecīgā C-SNI ir sistēmiski nozīmīgāka par pārējām kredītiestādēm. Ar šo koeficientu daļa visa kredītiestāžu sektora varbūtību piedzīvot zaudējumus vismaz 2.5% apmērā no RSA un iegūst kredītiestādes individuālo finanšu stresa varbūtību. No kredītiestāžu sektora RSA atdeves rādītāja kumulatīvā varbūtību sadalījuma atrod individuālajām varbūtībām atbilstošās RSA atdeves rādītāja vērtības, no kurām izsaka C-SNIR.

⁷⁵ Izlasē iekļauj kredītiestāžu datus no 2004. gada līdz 2015. gadam, izslēdzot pirmo 4–7 ceturkšņu peļņas rādītājus tām iestādēm, kuras uzsākušas darbību pārskata periodā. Sākotnējos peļņas rādītājus negatīvi ietekmē dažādas darbības uzsākšanas izmaksas.

C-SNIR ir proporcionāli atkarīga no iestāžu C-SNI vērtējuma, tāpēc svarīgi iegūt tādus C-SNI vērtējumus, kas atbilstoši atspoguļotu iestāžu sistēmiskā nozīmīguma pakāpi. Identificējot C-SNI, ES valstīm jāņem vērā EBI vadlīnijas C-SNI noteikšana. Taču dažu EBI metodē ietverto rādītāju svāri nav pilnībā atbilstoši Latvijas finanšu sistēmas specifikai un neļauj iegūt atbilstošus C-SNI skaitliskos vērtējumus. Tā, piemēram, Latvijas gadījumā, lai noteiktu kredītiestāžu faktisko sistēmisko nozīmīgumu iekšzemes tirgū, būtu nepieciešami mazāki svāri tādiem rādītājiem kā pārrobežu darbības un emitētie parāda vērtspapīri.

Lai iegūtu pēc iespējas precīzāku Latvijas C-SNI sistēmiskā nozīmīguma skaitlisko vērtējumu, FKTK sadarbībā ar Latvijas Bankas ekspertiem izstrādājusi metodi, kā noteikt Latvijas C-SNI sistēmiskā nozīmīguma pakāpi un ko attiecīgi izmantot C-SNIR apmēra noteikšanā. FKTK piedāvātā metode no EBI vadlīnijām atšķiras ar iekļauto rādītāju loku un tiem piešķirtajiem svāriem (sk. P1.2. tabulu). FKTK pieejā pievienoti jauni rādītāji – RSA, aizdevumi un aizņēmumi privātā sektora iekšzemes klientiem un saskaņā ar kredītriska stresa testa rezultātiem nepieciešamie papildu uzkrājumi, kā arī būtiski mainīti rādītāju svāri. Šāda pieeja ļauj precīzāk noteikt kredītiestāžu relatīvo sistēmisko nozīmīgumu vietējā finanšu sistēmā un attiecīgi noteikt to C-SNIR apmēru.

P1.2. tabula

C-SNI VĒRTĒJUMU NOTEIKŠANAS METODES C-SNI IDENTIFICĒŠANAI UN C-SNIR NOTEIKŠANAI

Kriterijs	Rādītājs	Svāri (%)	
		EBI C-SNI identificēšanas metode	FKTK C-SNIR noteikšanas metode
Lielums	Aktīvu kopsumma	25	25
	Riska svērtie aktīvi	–	15
Nozīmīgums (t.sk. aizstājāmība/ finanšu sistēmas infrastruktūra)	Iekšzemes maksājumu darījumu vērtība	8.33	5
	ES privātā sektora noguldījumi	8.33	5
	ES privātajam sektoram izsniegtie aizdevumi	8.33	5
	Aizdevumi privātā sektora iekšzemes klientiem	–	5
	Privātā sektora iekšzemes klientu noguldījumi	–	5
Sarežģītība/ pārrobežu darbības	Ārpusbiržas atvasināto instrumentu vērtība	8.33	5
	Pārrobežu saistības	8.33	5
	Pārrobežu prasības	8.33	5
Savstarpējā saiste ar finanšu sistēmu	Iekšzemes finanšu sistēmas saistības	8.33	5
	Iekšzemes finanšu sistēmas aktīvi	8.33	5
	Emitētie parāda vērtspapīri	8.33	5
Papildu rādītāji	Nepieciešamie papildu uzkrājumi (kredītriska stresa tests)	–	5

2. pielikums

LATVIJAS BANKAS VEIKTĀ KREDĪTIESTĀŽU APTAUJA UN MVU APSEKOJUMS PAR MVU KREDITĒŠANAS ŠĶĒRŠLIEM

2016. gadā pēc Latvijas Bankas pasūtījuma tika veikts apjomīgs MVU⁷⁶ apsekojums ar mērķi noskaidrot faktoros, kuri ietekmē MVU izaugsmi, piekļuvi finansējumam un MVU kredītu pieprasījumu. MVU izsniegto kredītu atlikums veido lielāko daļu (79%) no kopējā nefinanšu sabiedrību kredītportfeļa, bet to apjoms aug lēnāk nekā lielajiem uzņēmumiem izsniegto kredītu apjoms. MVU izaugsme ir svarīga tautsaimniecībai – to apgrozījums veido vairāk nekā 77%⁷⁷ no kopējā nefinanšu sabiedrību apgrozījuma, bet skaits – vairāk nekā 99% no kopējā uzņēmumu skaita valstī.

Apsekojumā iegūtie dati tika sasaistīti ar apsekoto MVU 2015. gada pārskatu finanšu datiem LURSOFT datubāzē. Papildus MVU apsekojumam Latvijas Banka aptaujāja arī kredītiestādes par MVU kredītu pieprasījumu un šķēršļiem kredītiestāžu finansējuma saņemšanai⁷⁸.

Finanšu stabilitātes veicināšanas nolūkos ir būtiski izprast, vai pastāv kādi nozīmīgi ierobežojumi netraucētai finanšu starpniecībai, vienlaikus apzinoties to, ka ir atbalstāma finansiāli veselīgu MVU atbildīga kredītiestāšana.

MVU kredītiestāžu ierobežojošie faktori

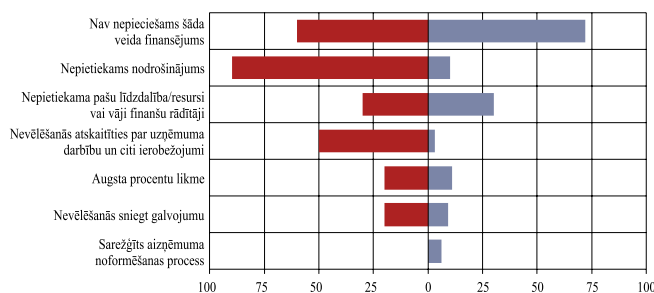
MVU skatījumā viens no būtiskākajiem faktoriem, kas nosaka MVU kredītiestāžu lēno izaugsmi, ir pieprasījuma trūkums (sk. P2.1. att.). Par svarīgu iemeslu atzīta arī nespēja nodrošināt pietiekamu pašu līdzdalību vai vāji finanšu rādītāji. 57% aptaujāto MVU pēdējo triju gadu laikā (2013.–2015. gadā) ne reizi nebija pieteikušies kredītiestāžu vai līzings sabiedrību finansējumam, to galvenokārt skaidrojot ar šāda veida finansējuma nepieciešamības trūkumu. Komentējot nevēlēšanos arī turpmāk izmantot kredītiestāžu finansējumu, 36% aptaujāto MVU norādīja, ka nevēlas uzņemties papildu risku. Turklāt šo faktoru vienādi augsti novērtēja gan MVU ar labu finansiālo stāvokli, gan MVU ar vājāku finansiālo stāvokli. Savukārt gandrīz 50% to MVU, kuri atzinuši, ka būtu nepieciešams finansējums, tomēr nepieteiksies kredītiestāžu aizdevumam, jo nevēlas uzņemties papildu risku.

Kredītiestāžu skatījumā galvenais iemesls, kāpēc MVU neizmanto ilgtermiņa aizņēmumus, ir pietiekama nodrošinājuma trūkums, bet otrs svarīgākais iemesls – aizņēmuma nepieciešamības trūkums. Savukārt kā biežākos aizdevuma atteikuma iemeslus kredītiestādes minējušas nepietiekamu nodrošinājumu un nepietiekamu ieguldījumu projektā (80% respondentu minēja abus šos iemeslus), nepietiekamu rentabilitāti un/vai naudas plūsmu (70%) un bažas par finansējamā projekta dzīvotspēju (60%).

P2.1. attēls

ILGTERMIŅA AIZŅĒMUMU NEIZMANTOŠANAS IEMESLI (% no respondentu skaita)

■ Kredītiestāžu viedoklis
■ MVU viedoklis

⁷⁶ Saskaņā ar Kredītu reģistra noteikumiem MVU ir uzņēmumi, kuros vidēji gadā nestrādā vairāk par 249 darbiniekiem, gada neto apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro un bilances aktīvu kopsumma nav lielāka par 43 milj. eiro.

⁷⁷ Balstoties uz CSP 2014. gada datiem par MVU skaitu un apgrozījumu rūpniecībā, būvniecībā, tirdzniecībā un citās pakalpojumu nozarēs.

⁷⁸ Pielikumā veiktie aprēķini balstās uz 10 kredītiestāžu atbildēm. Šo kredītiestāžu iekšzemes klientiem izsniegto kredītu atlikums veido 78% no kredītiestāžu kopējā iekšzemes kredītportfeļa un to MVU izsniegto kredītu apjoms – vairāk nekā 80% no kopējā MVU kredītportfeļa visās kredītiestādēs.

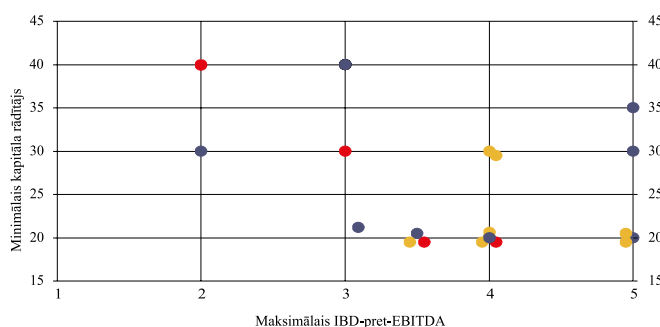
Nereti izskan viedoklis, ka kredītiestāžu augstās prasības attiecībā uz MVU finansiālo stāvokli būtiski kavē kredītēšanas aktivizēšanos Latvijā un ka MVU bieži saņem kredītiestāžu atteikumu finansēt pieprasījumu. Tomēr apsekojuma rezultāti liecina, ka **79% MVU, kas pēdējo triju gadu laikā bija pieteikušies kredītiestādes vai līzings kompānijas aizdevumam, to saņēma**. Arī 2016. gadā veiktā ECB/EK SAFE rezultāti apstiprina, ka 75% MVU, kas pēdējo sešu mēnešu laikā bija pieteikušies kredītiestādes aizdevumam, to saņēma.

Analizējot kredītiestāžu aptaujas rezultātus, redzams, ka **kredītiestāžu prasības attiecībā uz MVU finansiālo stāvokli nav neatbilstoši stingras** (sk. P2.2. att.). Lielākās kredītiestādes ir konservatīvākas nekā mazākie tirgus dalībnieki, taču prasības nav vērtējamas kā pārmērīgas. Piemēram, lielākās kredītiestādes norādījušas, ka stabilas nozares MVU pašu kapitāla rādītājam jābūt vismaz 30%⁷⁹, bet atsevišķi tirgus dalībnieki uzskatījuši, ka pat jauna uzņēmuma minimālais pietiekamais kapitāla rādītājs var būt 20%. Lielākās kredītiestādes norādījušas, ka maksimālais IBD-pret-EBITDA⁸⁰ sliekšnis ir 3.5. Savukārt mazākie tirgus dalībnieki lielākoties pieļauj, ka šis rādītājs stabilas nozares MVU nedrīkst pārsniegt piecas reizes. Vienlaikus jāapzinās, ka katrs finansējuma pieteikums tiek izskatīts individuāli, ņemot vērā ne tikai finanšu rādītājus, bet arī attiecīgo darbības projektu, nozari, MVU iespējas veikt pašu ieguldījumu, nodrošinājumu un citus būtiskus faktorus (piemēram, ES fondu līdzfinansējumu).

P2.2. attēls

KREDĪTIESTĀŽU NORĀDĪTIE FINANŠU RĀDĪTĀJU SLIEKŠŅI, LAI MVU KVALIFICĒTOS KREDĪTA IZSKATĪŠANAI (%; reizes)

- Svārstīga nozare
- Stabila nozare
- Jauna nozare vai jauns uzņēmums

Novērtējot to MVU finansiālo stāvokli, kuri jau saņēmuši finansējumu, var secināt, ka vidējais finansiālais stāvoklis vērtējams kā labs (kapitāla rādītājs – vidēji 40%, EBITDA marža – vidēji 7% un IBD-pret-EBITDA – 2.8). Jāatzīmē, ka, ja MVU bilancē fiksēts jauns kredīts, kapitāla un parādsaistību sloga rādītāji pēc kredīta saņemšanas ir nedaudz pasliktinājušies, t.i., kapitāla rādītājs samazinājies un IBD-pret-EBITDA pieaugusi. Savukārt to MVU, kuri saņēmuši atteikumu, finanšu rādītāji ir ievērojami vājāki (kapitāla rādītājs – 24%, EBITDA peļņas marža – 4% un IBD-pret-EBITDA – 7.2).

Sasaistot MVU aptaujas atbildes ar to finanšu rādītājiem, jāsecina, ka **MVU ar labiem finanšu rādītājiem finansējuma iegūšanas iespējas vērtē augstāk**. Tie atzīmējuši, ka iespējas saņemt finansējumu neierobežo nodrošinājuma un/vai galvojuma prasības un ka pieeja finansējumam nav ierobežojošs faktors. Savukārt MVU ar vājākiem finanšu rādītājiem norādīja, ka minētie faktori ierobežo to iespējas saņemt finansējumu.

Gan Latvijas Bankas MVU apsekojuma, gan ECB/EK SAFE aptaujas rezultāti liecina, ka **finansējuma nepieejamība nav nozīmīgs MVU izaugsmi ierobežojošs faktors Latvijā**. SAFE aptaujā MVU pieeja finansējumam kā ierobežojošais faktors skalā no 1 (neierobežo) līdz 5 (ierobežo) novērtēts ar 2.2, savukārt Latvijas Bankas veiktajā MVU apsekojumā – ar 2.5. Jāsecina, ka **finansējuma pieejamību MVU ierobežo vāji finanšu rādītāji**, nevis finansējuma pieejamība *per se*.

⁷⁹ Kapitāla rādītājs ir kapitāla attiecība pret visām saistībām un kapitālu.

⁸⁰ IBD-pret-EBITDA ir parādsaistību, par kurām jāmaksā procenti, attiecība pret EBITDA. EBITDA marža ir peļņas pirms procentiem, nodokļiem, nolietojuma un amortizācijas atskaitījumiem attiecība pret apgrozījumu.

MVU finansiālais stāvoklis

LURSOFT dati par aptaujātajiem MVU liecina, ka **kopumā MVU finansiālais stāvoklis atbilst kredītiestāžu noteiktajiem standartiem kredīta pieprasījuma izskatīšanai**. Aptaujāto MVU vidējais kapitāla rādītājs ir 41%, vidējais IBD-pret-EBITDA – 2.6 un vidējā EBITDA peļņas marža (7.2%) – augsta. Tomēr MVU finansiālais stāvoklis nav viendabīgs. Balstoties uz kredītiestāžu norādītajiem finanšu rādītāju sliekšņiem kredīta pieprasījuma izskatīšanai, MVU tika sagrupēti saskaņā ar to finansiālo stāvokli, izmantojot P2.1. tabulā minētos sliekšņus.

P2.1. tabula

FINANŠU RĀDĪTĀJU SLIEKŠŅI FINANŠU KVALITĀTES NOVĒRTĒŠANAI

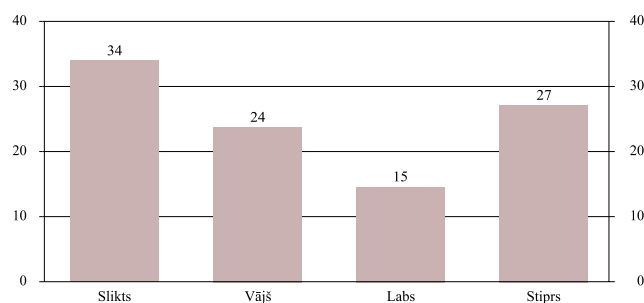
Rādītāju sliekšņi	Kapitāla rādītājs (%)	IBD-pret-EBITDA	EBITDA peļņas marža (%)
Vāji finanšu rādītāji	<20	<0 vai >5	<3
Vidēji finanšu rādītāji	20–40	3–5	3–5
Labi finanšu rādītāji	>40	0–3	>5

MVU, kuriem visi trīs finanšu rādītāji ir labi, ir spēcīgs finansiālais stāvoklis. Ja vismaz viens rādītājs ir labs, bet pārējie divi – vidējā līmenī, MVU tiek klasificēts kā uzņēmums ar labu finansiālo stāvokli. Abām minētajām grupām ir labas izredzes saņemt kredītiestāžu finansējumu. Savukārt, ja vismaz viens rādītājs ir vājš, MVU ir vājš finansiālais stāvoklis un, ja vismaz divi rādītāji ir vāji, – slikts finansiālais stāvoklis. Pēdējām divām grupām ir vājas izredzes saņemt kredītiestāžu finansējumu.

Lai gan vidējie MVU finansiālo stāvokli raksturojošie rādītāji kopumā ir labi, MVU dalījums, ņemot vērā to finansiālo stāvokli, liecina, ka **mazāk nekā puse (42%) visu aptaujāto MVU atbilst kredītiestāžu noteiktajiem standartiem kredīta pieprasījuma izskatīšanai** (sk. P2.3. att.). Arī tajā aptaujas apakšgrupā, kurā aptaujātie MVU atzīmējuši, ka plāno pieteikties finansējumam, tikai 42% respondentu ir pietiekami labs finansiālais stāvoklis, lai kvalificētos pieprasījuma izskatīšanai.

P2.3. attēls

MVU DALĪJUMS, ŅEMOT VĒRĀ FINANSIĀLĀ STĀVOKĻA NOVĒRTĒJUMU (% no respondentu skaita)

MVU izaugsmi ietekmējošie faktori

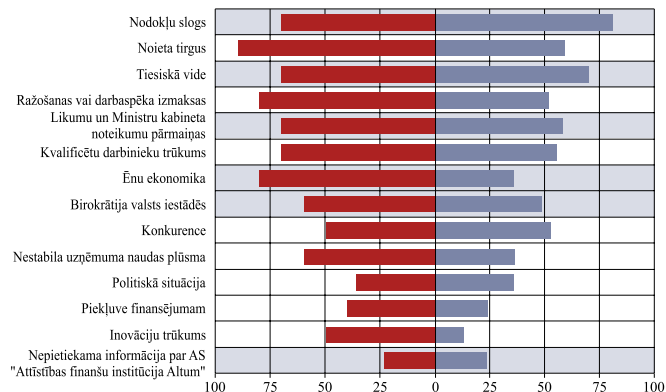
Atbildot uz jautājumu, kas ierobežo MVU izaugsmi, MVU biežāk min faktorus, ko varētu ietekmēt valsts politikas pasākumi, – nodokļu slogu, mainīgu un neefektīvu tiesisko vidi, neefektīvu valsts pārvaldi, ēnu ekonomiku, kā arī kvalificētu darbinieku trūkumu, izmaksas un ar noieta tirgu saistītas grūtības (sk. P2.4. att.). Kredītiestāžu minētie faktori ir līdzīgi, tiem pievienojot arī nestabilu naudas plūsmu, inovāciju trūkumu un konkurenci.

P2.4. attēls

FAKTORI, KAS BŪTISKI IEROBEŽO MVU IZAUGSMI

(% no respondentu skaita)

■ Kredītiestāžu viedoklis
■ MVU viedoklis
■ Faktori, ko var tieši ietekmēt valsts politikas pasākumi

Atbildot uz jautājumu, kas sekmētu MVU kredītiestāžu, 79% MVU atzīmēja nodokļu sloga samazināšanu un 66% MVU – pasākumus, kas veicinātu kapitāla ieguldījumus (piemēram, zemāka nesadalītās peļņas UIN likme; sk. P2.5. att.). Lai gan jebkurā nodokļu sistēmā darbosies uzņēmēji, kuri vēlētos mazāku nodokļu slogu, SIA *PricewaterhouseCoopers* veiktās Baltijas lielo un vidējo uzņēmumu vadītāju aptaujas rezultāti norāda, ka Latvijas uzņēmēji (85%) salīdzinājumā ar Lietuvas un Igaunijas uzņēmējiem (attiecīgi 69% un 63%) vairāk raizējas par šā sloga palielināšanos⁸¹. MVU skatījumā attīstību veicinātu nodokļu sistēmas stabilizēšana – biežās pārmaiņas rada administratīvu slogu uzņēmējiem un traucē plānošanu. Savukārt reinvestētās peļņas neaplikšana ar UIN ļautu ātrāk uzkrāt ieguldījumiem nepieciešamos naudas līdzekļus un uzlabot MVU finanšu rādītājus.

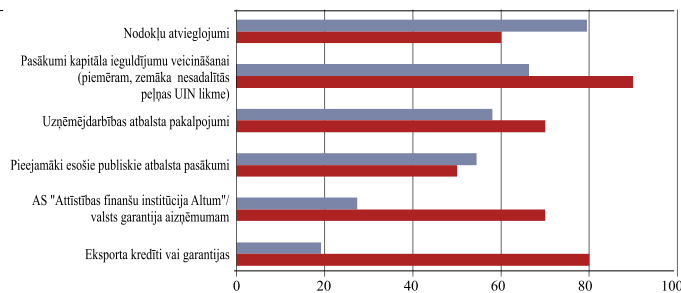
90% kredītiestāžu augstu novērtēja pasākumus, kas veicina kapitāla ieguldījumus (piemēram, zemāka nesadalītās peļņas UIN likme), kā otru svarīgāko minot eksporta kredītus un garantijas (80%), tad – AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" atbalsta programmas un citus uzņēmējdarbību veicinošos pasākumus (70%).

P2.5. attēls

**MVU UN KREDĪTIESTĀŽU MINĒTIE
FAKTORI, KAS NOVĒRTĒTI KĀ SVARĪGI
VAI ĻOTI SVARĪGI MVU AIZŅEMŠANĀS
VEICINĀŠANAI**

(% no respondentu skaita)

■ Kredītiestāžu viedoklis
■ MVU viedoklis

Kopumā var secināt, ka MVU kredītiestāžu kavē vājš kredītu pieprasījums, ko nosaka MVU atturēšanās uzņemties papildu riskus un nepietiekams MVU pašu ieguldījums. Arī MVU finansiālais stāvoklis ir samērā būtisks ierobežojošs faktors. Kopējai makrofinansiālajai videi pamazām uzlabojoties, kredītiestāžu un izaugsmi ierobežojošo faktoru ietekme varētu mazināties – uz to jau norāda jaunākie kredītiestāžu dati. Apsekojuma rezultāti liecina, ka valsts politikas pasākumi (piemēram, uzlabojumi nodokļu sistēmā (t.sk. zemāka nesadalītās peļņas UIN likme), ēnu ekonomikas mazināšana) veicinātu investīciju vides uzlabošanu un veselīgu kredītiestāžu attīstību.

⁸¹ Sk. <https://www.pwc.com/lv/lv/assets/baltijas-uznemumu-vaditaju-aptaujas-rezultati-30-novembris-2016.pdf>.

3. pielikums

VAI IT DROŠĪBAS RISKS IR POTENCIĀLS LATVIJAS FINANŠU SEKTORA SISTĒMISKAIS RISKS?

Pieaugot IT lietojumam finanšu sektorā un ieviešot jaunus uz IT balstītus produktus un pakalpojumus – bezskaidrās naudas norēķinus (t.sk. bezkontakta karšu norēķinus), tiešsaistes kredītiestāžu pakalpojumus (t.sk. kredītiestāžu aplikācijas mobilajos telefonos), inovatīvus finanšu risinājumus (*FinTech*) u.c. – aug kredītiestāžu atkarība no IT un tādējādi arī IT drošības risks. Arvien vairāk ES un citu valstu centrālo banku pievērš uzmanību šai jomai, atzīmējot to arī savos publiskajos finanšu stabilitātes pārskatos. Lai gan Latvijas kredītiestādēs nav reģistrēti tādi IT drošības incidenti, kuri būtu radījuši būtiskus zaudējumus⁸² pašām iestādēm vai to klientiem, **svāri laikus apzināt, vai IT drošības risks var kļūt par Latvijas kredītiestāžu sistēmisku risku.**

Lai gan valsts pārvaldes iestāžu un uzraudzības iestāžu veiktā finanšu sektora IT drošības risku uzraudzība nav pilnīga, Latvijā šī pārraudzība attiecībā uz kredītiestādēm ir augstā līmenī, kā arī notiek nepārtraukta tās uzlabošana. Valsts līmenī IT drošību regulē Informācijas tehnoloģiju drošības likums. Balstoties uz šo likumu, izveidota IT drošības incidentu novēršanas institūcija CERT.LV⁸³, kas, sadarbojoties ar valsts, pašvaldību un privātajām iestādēm, veicina IT drošību un sniedz atbalstu incidentu seku novēršanā. Taču ziņošanas pienākums pašlaik ir saistošs tikai valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī iestādēm, kas saskaņā ar Nacionālās drošības likumu noteiktas kā IT kritiskā infrastruktūra. Pārējām iestādēm, t.sk. kredītiestādēm, ziņošana ir brīvprātīga, taču arī tās var lūgt CERT.LV atbalstu attiecībā uz IT drošību, kā arī brīvprātīgi ziņot par IT drošības incidentiem. Gan FKTK, gan vairāku Latvijas kredītiestāžu pārstāvji ir CERT.LV vadītās Informācijas tehnoloģiju un informācijas sistēmu drošības ekspertu grupas⁸⁴ dalībnieki un aktīvi iesaistās informācijas apmaiņā, taču šajā ekspertu grupā visas kredītiestādes diemžēl nav pārstāvētas. Vienlaikus Kredītiestāžu likuma 8. panta trešajā daļā noteikts pienākums kredītiestādēm ziņot FKTK par visiem apstākļiem, t.sk. par aizdomīgiem un krāpnieciskiem darījumiem, kuri var būtiski ietekmēt stabili un normatīvajiem aktiem atbilstošu kredītiestādes turpmāko vadību un darbību, kā arī kredītiestādes reputāciju. Saņemot informāciju par nozīmīgiem incidentiem, kredītiestādei tiek lūgts iesniegt arī pasākumu plānu turpmākai rīcībai šādu incidentu iespējas mazināšanai. Taču likumā lietotā definīcija ir ļoti plaša (nav konkrētizēts, kādi notikumi uzskatāmi par būtiski ietekmējošiem), tādējādi nenodrošinot pietiekami efektīvu, standartizētu un visaptverošu procesu, kā kredītiestādēm ziņot uzraugam par aktuālajiem IT drošības incidentiem. FKTK aicina visas kredītiestādes ziņot to kuratoriem par IT drošības incidentiem un gadījumos, kad apdraudējums var skart arī citas kredītiestādes, informēt tās par iespējamo apdraudējumu. FKTK regulāri, vismaz reizi trīs gados, veic klātienē pārbaudi katrā kredītiestādē, novērtējot kredītiestādes kopējo informācijas sistēmu drošības pārvaldību un izsakot prasības un ieteikumus tās uzlabošanai. Reizi ceturksnī FKTK saņem kredītiestāžu pārskatus par visiem operacionālajiem, t.sk. IT, notikumiem⁸⁵, bet katru gadu – strukturētus pārskatus par visiem IT incidentiem⁸⁶. FKTK nodarbojas arī ar iedzīvotāju finanšu pratības veicināšanu tās izglītojošajā vortālā klientuskola.lv, izglītojot kredītiestāžu pakalpojumu lietotājus un visu sabiedrību kopumā par IT drošības riskiem un veidiem, kā aizsargāties no apdraudējumiem, kas ar tiem saistīti.

⁸² Piemēram, ārvalstīs lielu publicitāti guva gadījums Apvienotajā Karalistē, kur aptuveni deviņiem tūkstošiem *Tesco Bank* klientu nedēļas nogalē tika nozagti aptuveni 3 milj. eiro. *Tesco Bank* kompensēja klientiem zaudējumus, bet kriminālizmeklēšana, lai noskaidrotu, kā uzbrukums tika veikts, turpinās. Kā nozīmīgs incidents minama arī ievērojamu naudas līdzekļu izkrāpšana no Bangladešas centrālās bankas, viltojot SWIFT pārskaitījumu pieprasījumus.

⁸³ Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta struktūrvienība.

⁸⁴ Informācijas tehnoloģiju un informācijas sistēmu drošības ekspertu grupa, pazīstama arī ar saīsinājumu DEG, ir brīvprātīga IT drošības ekspertu grupa ar mērķi veicināt IT drošību un sniegt atbalstu CERT.LV.

⁸⁵ FKTK 07.06.2013. normatīvie noteikumi Nr. 129 "Informācijas par operacionālā riska notikumu iestāšanās gadījumiem sagatavošanas un iesniegšanas normatīvie noteikumi".

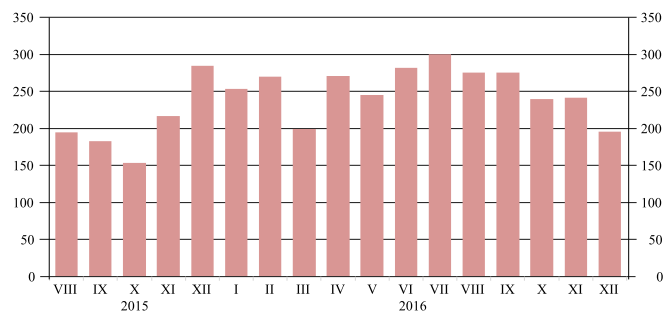
⁸⁶ FKTK 07.07.2015. normatīvo noteikumu Nr. 112 "Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku informācijas sistēmu drošības normatīvie noteikumi" 78. punkts.

ECB VUM tieši uzraugāmo kredītiestāžu potenciālo IT risku mazināšanu drīzumā veicinās ECB VUM IT drošības risku uzraudzības ietvars, ko paredzēts ieviest 2017. gada 1. pusgadā⁸⁷. Tas ietvers incidentu datubāzes izveidošanu un ziņošanas procesu, kurā ECB uzraudzītajām kredītiestādēm būs pienākums ziņot ECB un attiecīgajai nacionālajai uzraudzības iestādei par nozīmīgiem IT drošības incidentiem. Gan ECB VUM IT drošības risku uzraudzības ietvara prasības, gan nacionālo IT drošības ietvaru prasības ir plānots saskaņot ar jaunajām ES normatīvajām prasībām – Maksājumu pakalpojumu direktīvu II (*Payments Service Directive II*)⁸⁸, kas maksājumu pakalpojumu sniedzējiem nosaka ziņošanu par nozīmīgiem IT drošības incidentiem, un NIS⁸⁹, kas nosaka prasību kredītiestādēm ziņot par IT drošības incidentiem norīkotajām IT drošības iestādēm, sākot ar 2018. gadu⁹⁰. Savukārt uzraudzības regulējuma jomā EBI gatavo vadlīnijas IT risku vērtēšanai uzraudzības pārskatīšanas un novērtēšanas procesa ietvaros⁹¹, kā arī gatavo ieteikumu attiecībā uz IT ārpalpojumu izmantošanu, tādējādi veicinot IT drošības risku uzraudzības praksi saskaņošanu ES. Tas apliecina, ka tuvākajā nākotnē tiks pastiprināti pasākumi IT drošības riska mazināšanai ES kopumā un tās kredītiestādēm.

CERT.LV publiski sniegtā informācija nenorāda uz nozīmīgu IT drošības risku pieaugumu kredītiestādēm. CERT.LV ievāc datus par visiem ziņojumiem IT drošības incidentiem, t.sk. kredītiestāžu ziņojumus par incidentiem. Lai gan 2016. gadā reģistrēto augstas prioritātes incidentu⁹² skaits pieauga, CERT.LV to skaidro ar sabiedrības uzticības palielināšanos CERT.LV kā IT drošības uzraugam – privātā sektora uzņēmumi un mājsaimniecības brīvprātīgi sākušas aktīvāk ziņot par incidentiem (sk. P3.1. att.). Taču atsaucies uz incidentiem, kas būtu saistīti ar kredītiestādēm, ir retas un galvenokārt saistītas ar tādu datorvīrusu darbības izpēti, kuri mērķēti uz kredītiestādēm. Publiskajā telpā gan pieaug bažas par pikšķerēšanas⁹³ uzbrukumiem, taču, tā kā šie uzbrukumi atkarīgi no pašu klientu sagatavotības, tiem ir samērā maza iespēja kļūt sistēmiskiem, t.i., radīt nozīmīgus zaudējumus vairākām lielākajām kredītiestādēm vienlaikus. Šo risku mazinās arī FKTK ieviestā prasība⁹⁴ visiem attālinātajiem maksājumiem ieviest paaugstinātas drošības prasības, kas paredz, ka vismaz vienam autentifikācijas elementam jābūt unikālam un atkārtoti neizmantojamam, kā arī FKTK un CERT.LV īstenotie sabiedrības izglītošanas pasākumi.

P3.1. attēls

CERT.LV REĢISTRĒTO KOPĒJO AUGSTAS PRIORITĀTES INCIDENTU SKAITS LATVIJĀ

⁸⁷ ECB to Create European Database for Cyber Threats, *Handelsblatt Global*, 12.05.2016., <https://global.handelsblatt.com/exclusive-ecb-to-create-european-database-for-cyber-threats-677164>.

⁸⁸ EP un Padomes 2015. gada 25. novembra Direktīva (ES) 2015/2366 par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū nacionālajā likumdošanā transponējama līdz 2018. gada 13. janvārim.

⁸⁹ NIS nacionālajā likumdošanā transponējama līdz 2018. gada 9. maijam.

⁹⁰ NIS nenosaka, ka šis pienākums attiecas uz visām kredītiestādēm – katras ES valsts atbildīgajām iestādēm būs jānorīko būtisku pakalpojumu sniedzēji, kuriem būs pienākums ziņot. Pārējās kredītiestādes, kuras nebūs norīkotas kā būtisku pakalpojumu sniedzējas, ziņos brīvprātīgi.

⁹¹ EBA/CP/2016/14 *Guidelines on ICT Risk Assessment under the SREP*. Sk. <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/supervisory-review-and-evaluation-srep-and-pillar-2/guidelines-on-ict-risk-assessment-under-the-srep>.

⁹² Augstas prioritātes incidenti ietver visus iekārtu kompromitēšanas gadījumus, pikšķerēšanu, piekļuves lieguma uzbrukumus, ielaušanās mēģinājumus, kā arī jebkuru citu incidentu, kas tieši skar augstas prioritātes iestādes vai par kuru paziņojis cilvēks, nevis automātisks ziņotājs.

⁹³ Kredītiestāžu klientu lietotāja piekļuves datu vai kredītkaršu informācijas izmānīšana, izmantojot viltotas e-pasta adreses un kredītiestāžu interneta vietnēm līdzīgas interneta vietnes (*phishing*).

⁹⁴ FKTK 10.07.2015. normatīvo noteikumu Nr. 112 "Finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku informācijas sistēmu drošības normatīvie noteikumi" 1. pielikums.

Tādējādi pašlaik nav viennozīmīga pamata uzskatīt, ka IT drošības risks ir sistēmisks Latvijas kredītiestādēm, taču tā novēršana nenoliedzami ir būtiska katrai kredītiestādei. Tiesa, tas nenozīmē, ka vairākas kredītiestādes nevar tikt pakļautas kibernetizācijas grupējumu uzbrukumam vienlaikus. Grūti arī novērtēt infrastruktūras (t.sk. aparātūras) risku, kas var rasties kredītiestādēm. Potenciālo ievainojamību var palielināt arī tas, ka izmaksu optimizācijas nolūkos arvien vairāk kredītiestāžu vēlas izmantot ārpalpojumu – vairāku kredītiestāžu IT sistēmu apkalpošanai nonākot viena vai saistītu ārpalpojumu sniedzēju rokās, IT drošības riska koncentrācija un sistēmiskums pieaugtu.

Kopumā var secināt, ka iestrādes IT drošības riska ierobežošanai Latvijas kredītiestādēs ir labas, kā arī ir gaidāma ievērojami lielāka IT drošības riska jautājumu risināšanas saskaņošana gan VUM ietvaros, gan ieviešot NIS paredzētos pasākumus. Vienlaikus Latvijas Banka var aicināt FKTK turpināt aktīvi darboties kā visu Latvijas kredītiestāžu koordinatorei un konsultantei IT drošības jomā, sekmējot operatīvu informācijas apmaiņu un nepieciešamības gadījumā nodrošinot atbalstu IT drošības riska identificēšanā un tā radīto seku novēršanā. Svarīgi arī apzināt veidus, kā veicināt kredītiestāžu ziņošanu FKTK par identificētajām IT drošības problēmām un notikušajiem incidentiem. Nepieciešams attīstīt kredītiestāžu izpratni par to, ka, tikai koordinēti sadarbojoties un daloties ar informāciju ar FKTK par kredītiestāžu IT drošības apdraudējumiem un risinājumiem to seku novēršanai, iespējams nodrošināt efektīvu nozares aizsardzību un IT drošības stiprināšanu. Svarīgi arī turpināt gan kredītiestāžu darbinieku, gan kredītiestāžu pakalpojumu lietotāju, gan visas sabiedrības izglītošanu par IT drošības risku un veidiem, kā izsargāties no apdraudējumiem, kas ar to saistīti, jo tieši cilvēciskais faktors rada vislielāko ievainojamību IT drošības jomā⁹⁵.

⁹⁵ IBM 2014 Cyber Security Intelligence Index.

4. pielikums

KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

P4.1. tabula

KOPĒJIE KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

Rādītājs	2010	2011 ⁹⁶	2012 ⁹⁶	2013	2014	2015	2016	2017. gada februāris
Bilances rādītāji								
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	29	30	29	28	26	27	23	23
Aktīvu kopsumma (milj. eiro)	31 256.5	29 775.7	28 784.4	29 192.3	30 816.1	31 937.7	29 496.1	29 418.1
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	65.3	62.9	58.0	53.5	47.6	46.0	51.3	52.4
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	50.6	52.9	61.7	66.8	72.0	72.8	72.4	72.0
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	31.2	24.5	20.5	15.4	11.4	9.2	9.5	9.9
Kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)	129.0	119.0	94.1	80.1	66.1	63.1	70.8	71.4
Pelnītspēja⁹⁷								
ROE (%) ⁹⁸	-19.7	-11.2	5.6	8.6	11.1	12.5	14.3	10.7
ROA (%) ⁹⁹	-1.6	-0.9	0.6	0.9	1.1	1.3	1.5	1.2
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ¹⁰⁰	72.0	60.3	52.6	50.7	49.7	47.5	44.7	52.5
Peļņas marža (%) ¹⁰¹	-77.2	-25.1	24.3	31.4	39.3	47.0	45.0	47.3
Kapitāla pietiekamība¹⁰²								
Pašu kapitāls (milj. eiro)	2 739.1	2 713.3	2 723.0	2 769.2	3 025.8	3 175.8	2 908.4	-
Pirmā līmeņa pamata kapitāls/ pirmā līmeņa kapitāls (milj. eiro) ¹⁰³	2 145.8	2 215.0	2 358.0	2 532.0	2 632.4	2 759.3	2 469.2	-
RSA (milj. eiro)	18 709.9	15 595.9	15 465.8	14 618.6	14 361.3	13 938.0	13 591.3	-
Kopējais kapitāla rādītājs (%)	14.6	17.4	17.6	18.9	21.1	22.8	21.4	-
Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs/ pirmā līmeņa kapitāla rādītājs (%)	11.5	14.2	15.2	17.3	18.3	19.8	18.2	-
Likviditāte								
Likviditātes rādītājs (%) ¹⁰⁴	67.9	63.9	59.8	64.4	63.1	66.7	61.9	61.9
Likvido aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ¹⁰⁵	27.3	27.4	32.3	36.5	39.9	40.2	33.8	34.1
LSK (%)	-	-	-	-	-	-	341.4	336.7
Aktīvu kvalitāte								
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem attiecība pret kredīportfeli (%)	11.3	11.5	8.0	6.1	5.3	4.7	4.0	3.9
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredīportfeli (%)	19.0	17.5	11.1	8.3	6.9	6.0	4.4	4.5

⁹⁶ 2011. un 2012. gada peļņitpējas, kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītājos nav iekļauti *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" dati.

⁹⁷ 2016. gada peļņitpējas rādītāji uzrādīti, neizslēdzot vienreizējo *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas darījuma ietekmi.

⁹⁸ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

⁹⁹ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

¹⁰⁰ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tīrie procentu ienākumi + dividendu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) × 100.

¹⁰¹ Peļņas pirms nodokļiem un finansiālās darbības peļņas attiecība.

¹⁰² No 2014. gada kredītiestāžu kapitāla pietiekamība un ar to saistītie rādītāji tiek aprēķināti saskaņā ar CRR noteikto metodoloģiju un nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējo periodu rādītājiem.

¹⁰³ 2014. gadā visu kredītiestāžu pirmā līmeņa pamata kapitāls sakrīt ar pirmā līmeņa kapitālu. 2013. un 2012. gadam norādīti dati par pirmā līmeņa kapitālu.

¹⁰⁴ FKTK noteiktie likvidie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

¹⁰⁵ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

P4.2. tabula

1. UN 2. GRUPAS KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

Rādītājs	1. grupa						2. grupa					
	2012 ¹⁰⁶	2013	2014	2015	2016	2017. gada februāris	2012 ¹⁰⁶	2013	2014	2015	2016	2017. gada februāris
Balances rādītāji												
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	14	13	10	11	10	10	15	15	16	16	13	13
Aktīvu kopsomma (milj. eiro)	19 207.5	18 345.0	17 623.3	17 289.9	17 845.0	17 743.4	9 576.9	10 847.3	13 192.9	14 647.8	11 651.1	11 674.7
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	71.8	68.6	64.9	64.7	65.2	65.8	30.5	28.0	24.5	23.8	29.9	29.6
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	50.6	57.3	63.4	65.6	69.8	69.5	83.9	83.0	83.6	81.3	76.5	75.9
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	30.2	24.0	19.4	16.0	15.2	15.8	1.1	0.8	0.7	1.0	0.7	1.0
Kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)	141.8	119.7	102.4	98.7	93.5	94.7	36.3	33.8	29.3	29.3	39.1	39.0
Pelnītspēja ¹⁰⁷												
ROE (%) ¹⁰⁸	4.8	6.8	9.8	9.1	11.7	9.9	7.6	13.1	13.7	19.0	18.0	11.8
ROA (%) ¹⁰⁹	0.6	0.8	1.1	1.2	1.3	1.2	0.6	1.0	1.1	1.5	1.8	1.3
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ¹¹⁰	51.6	50.5	49.7	48.2	46.1	50.8	54.6	51.0	49.7	46.8	43.1	54.8
Peļņas marža (%) ¹¹¹	26.2	29.3	41.8	50.1	46.4	46.0	20.9	34.5	36.5	43.9	43.7	46.7
Kapitāla pietiekamība ¹¹²												
Pašu kapitāls (milj. eiro)	1 898.7	1 817.3	1 786.7	1 896.6	1 494.7	–	824.3	951.9	1 039.1	1 279.2	1 413.6	–
Pirmā līmeņa pamata kapitāls/pirmā līmeņa kapitāls (milj. eiro) ¹¹³	1 710.5	1 786.3	1 755.1	1 865.9	1 441.5	–	647.4	745.7	887.3	893.4	1 027.7	–
RSA (milj. eiro)	10 632.7	9 228.5	8 022.5	7 185.1	7 220.3	–	4 833.1	5 390.1	6 338.9	6 752.9	6 371.0	–
Kopējais kapitāla rādītājs (%)	17.9	19.7	22.3	26.4	20.7	–	17.1	17.7	19.6	18.9	22.2	–
Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs/pirmā līmeņa kapitāla rādītājs (%)	16.1	19.4	21.9	26.0	20.0	–	13.4	13.8	13.8	13.2	16.1	–
Likviditāte												
Likviditātes rādītājs (%) ¹¹⁴	50.6	51.9	46.1	49.1	47.3	46.7	69.8	77.7	78.6	81.8	79.2	79.4
Likvido aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ¹¹⁵	22.9	25.6	27.7	28.5	27.8	28.1	51.2	54.8	56.4	54.0	43.0	43.3
LSK (%)	–	–	–	–	314.1	269.7	–	–	–	–	366.3	411.2
Aktīvu kvalitāte												
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem īpatsvars kredītportfelī (%)	8.0	5.8	4.9	4.2	3.1	3.1	8.1	7.4	6.9	6.3	6.7	6.9
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītportfelī (%)	10.8	7.8	6.1	4.8	3.1	3.1	12.7	10.4	9.6	10.0	8.9	9.2

¹⁰⁶ 2012. gada pelnītspējas, kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītājos nav iekļauti *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" dati.

¹⁰⁷ 2016. gada pelnītspējas rādītāji uzrādīti, neizslēdzot vienreizējo *Visa Europe Ltd.* akciju pārdošanas darījuma ietekmi.

¹⁰⁸ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

¹⁰⁹ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

¹¹⁰ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tīrie procentu ienākumi + dividendu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) × 100.

¹¹¹ Peļņas pirms nodokļiem un finansālās darbības peļņas attiecība.

¹¹² No 2014. gada kredītiestāžu kapitāla pietiekamība un ar to saistītie rādītāji tiek aprēķināti saskaņā ar CRR noteikto metodoloģiju un nav tieši salīdzināmi ar iepriekšējo periodu rādītājiem.

¹¹³ 2014. gadā visu kredītiestāžu pirmā līmeņa pamata kapitāls sakrīt ar pirmā līmeņa kapitālu. 2013. un 2012. gadam norādīti dati par pirmā līmeņa kapitālu.

¹¹⁴ FKTK noteiktie likvidie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummām.

¹¹⁵ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

5. pielikums

FINANŠU STABILITĀTES RISKU NOVĒRTĒJUMA RĪKI

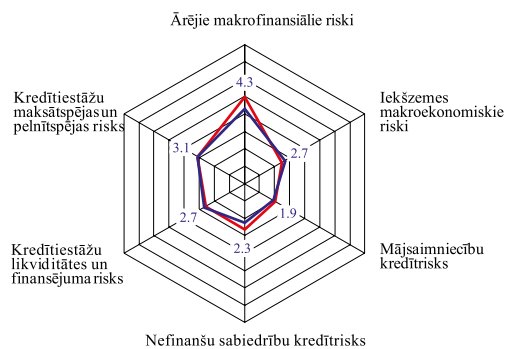
Pielikumā atspoguļotie risku novērtējuma rīki ir papildu instrumenti finanšu stabilitātes novērtēšanas procesā. Rezultātu interpretācijā ir svarīgi ņemt vērā šo rīku tehniskos ierobežojumus, un risku gala novērtējumā būtisks ir eksperta novērtējums.

5.1. RISKU DIAGRAMMA UN RISKĀ KATEGORIJU INDEKSI

P5.1. attēls

FINANŠU STABILITĀTES RISKU DIAGRAMMA

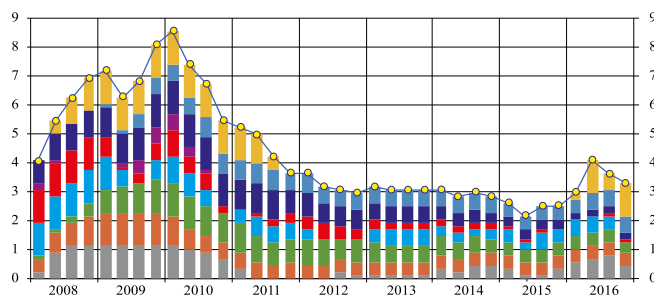
— 2015. gada 4. cet.
— 2016. gada 4. cet.

P5.2. attēls

IEKŠZEMES MAKROEKONOMISKO RISKU PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Valdības parāda pārmaiņas (procentu punktos)
- Valdības parāds (% no IKP)
- Iekšzemes kredītu atlikums (% no IKP)
- Iekšzemes kredītu atlikuma attiecības pret IKP novirze (procentu punktos)
- Tekošā konta bilance (% no IKP; procentu punktos)
- PCI (procentu punktos)
- Bezdarba līmenis (%)
- Latvijas ENR (punktos) (-1)*
- Reālā IKP gada pārmaiņas (procentu punktos)
- Iekšzemes makroekonomisko risku indekss

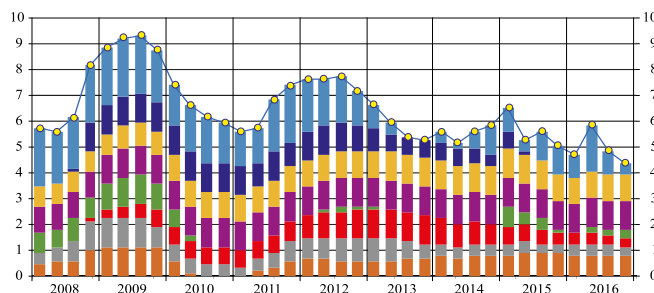

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

P5.3. attēls

ĀRĒJO MAKROFINANSIĀLO RISKU PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Saliktais sistēmiskā stresa rādītājs (punktos)
- Valdības parāds ES (gada pārmaiņas; % no IKP)
- Valdības parāds ES (% no IKP)
- Privātais parāds (% no IKP)
- Privātais parāds (gada pārmaiņas; % no IKP)
- Bezdarba līmenis ES (%)
- ES ENR (punktos) (-1)*
- Imports galvenajās tirdzniecības partnervalstīs (gada pārmaiņas; %) (-1)*
- Ārējo makrofinansālo risku indekss

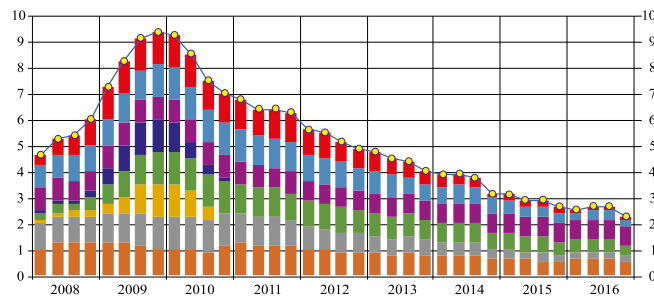

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

P5.4. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU KREDĪTRISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Procentu maksājumu segums (%) (-1)*
- Nefinanšu sabiedrību parāda attiecība pret pašu kapitālu (%)
- Herfindāla–Hiršmaņa indekss
- Ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars (gada pārmaiņas; procentu punktos)
- Ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars (%)
- Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu attiecības pret IKP novirze (procentu punktos)
- Nefinanšu sabiedrībām izsniegtie kredīti (% no IKP)
- Nefinanšu sabiedrību rentabilitāte (%) (-1)*
- Nefinanšu sabiedrību kredītriska indekss

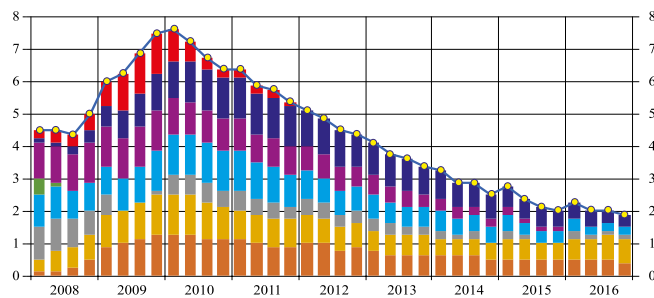

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

P5.5. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTRISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars (gada pārmaiņas; procentu punktos)
- Ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars (%)
- Procentu maksājumu attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem (%)
- Mājsaimniecību parāda attiecības pret rīcībā esošajiem ienākumiem novirze (procentu punktos)
- Mājsaimniecību parāda attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem (%)
- Mājokļu pieejamības rādītājs (%)
- Reālā neto alga (gada pārmaiņas; %) (-1)*
- Bezdarbs (%)
- Mājsaimniecību kredītriska indekss

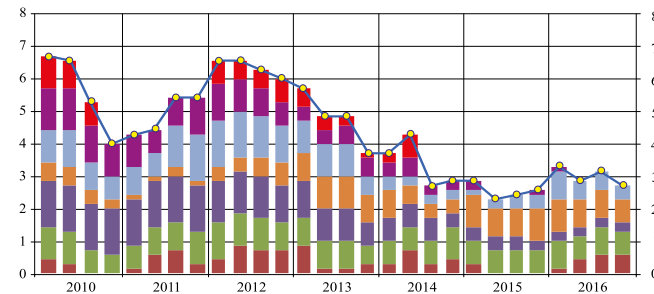

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

P5.6. attēls

KREDĪTIESTĀŽU LIKVIDITĀTES UN FINANSĒJUMA RISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Latvijas un eiro zonas 3 mēnešu starpbanku procentu likmju starpība (līdz 2014. gadam; procentu punktos)/ eiro uz nakti izsniegto kredītu procentu likmju vēsturiskais svārstīgums (ar 2014. gadu; %)
- Latvijas 5 gadu CDS prēmija (bāzes punktos)
- Zviedrijas un Norvēģijas mātes banku 5 gadu CDS prēmija (bāzes punktos)
- Stabilitā iekšzemes finansējuma rādītājs (%)
- Iekšzemes klientu kredītu atlikuma attiecība pret iekšzemes klientu noguldījumu atlikumu (%)
- Iekšzemes klientu noguldījumu atlikuma gada pārmaiņas (%) (-1)*
- FKTK aprēķinātais kredītiestāžu likviditātes rādītājs (%) (-1)*
- Kredītiestāžu likviditātes un finansējuma riska indekss

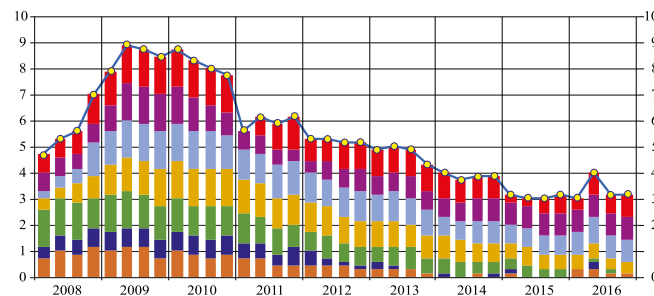

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

P5.7. attēls

KREDĪTIESTĀŽU MAKSĀTSPĒJAS UN PELNĪTSPĒJAS RISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

- Neto izdevumu uzkrājumiem attiecība pret finansālās darbības peļņu (%)
- Vispārējā procentu likmju starpība darījumu atlikumiem (procentu punktos) (-1)*
- ROE (%) (-1)*
- Neto kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām attiecība pret kapitālu (%)
- Uzkrājumu norma (%) (-1)*
- Kapitāla un rezervju attiecība pret aktīviem (%) (-1)*
- Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs (%) (-1)*
- Kredītiestāžu maksāspējas un pelnītspējas riska indekss

* Ar (-1) apzīmē rādītājus, kuriem ir pretēja sakarība ar risku.

5.2. KREDĪTIESTĀŽU APTAUJAS PAR RISKIEM REZULTĀTI

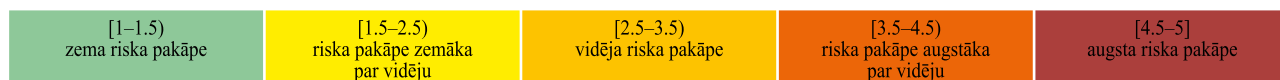
P5.1. tabula

2017. GADA FEBRUĀRA KREDĪTIESTĀŽU VĒRTĒJUMS PAR IESPĒJAMIEM RISKIEM

(iekavās sniegti iepriekšējās – 2016. gada jūlijā veiktās – aptaujas rezultāti)¹¹⁶

N. p.k.	Riski, sarindoti to nozīmīguma secībā	Iestāšanās iespējamība	Potenciālā ietekme
1.	Reputācijas un citi riski, kas saistīti ar augstu ārvalstu klientu noguldījumu īpatsvaru kredītiestāžu finansējumā	3.3 (3.5)	3.6 (3.5)
1.1.	reputācijas risks (t.sk. kredītiestāžu korespondentattiecību uzturēšana vai dibināšana)	3.5 (3.4)	3.7 (3.6)
1.2.	NILLTF riski	3.1 (3.2)	3.3 (3.3)
1.3.	NILLTF risku novēršanas atbilstības procedūru pastiprināšanas ietekme uz finanšu iestāžu peļņitpēju un darbības modeli	3.5 (3.4)	3.4 (3.3)
1.4.	likviditātes risks	2.5 (2.4)	3.2 (3.3)
2.	Nestabilas likumdošanas vides ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un finanšu sistēmu	3.5 (2.9)	3.3 (2.9)
3.	Ar ilgstoši zemu procentu likmju vidi saistīti riski	3.1 (3.1)	3.0 (2.9)
3.1.	strauja riska prēmijas korekcija finanšu tirgos	2.3 (2.6)	3.0 (3.4)
3.2.	kredītiestāžu peļņitpējas pasliktināšanās (t.sk. tīro procentu ienākumu sarukums)	3.0 (3.1)	3.1 (3.2)
3.3.	kredītiestāžu darbības modeļu ilgtspējas samazināšanās	3.3 (2.9)	3.3 (3.1)
3.4.	kredītiestāžu vērtspapīru portfeļa kvalitātes pasliktināšanās augstāka ienesīguma meklējumu rezultātā	2.5 (2.6)	2.7 (2.8)
4.	Ārējā pieprasījuma pasliktināšanās un augstās nenoteiktības ieilgšanas iespējamā negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību	3.0 (3.6)	3.5 (3.5)
5.	Vājas kreditēšanas ieilgšana	3.3 (3.2)	3.1 (3)
6.	Tiesiskās sistēmas nepilnību ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un finanšu sistēmu	2.9 (2.8)	2.9 (2.8)
7.	Nekustamā īpašuma cenu būtiska korekcija Zviedrijā un Norvēģijā un/vai riska prēmijas pārvērtēšana, kas var negatīvi ietekmēt mātes banku aizņemšanās nosacījumus, finansiālo stāvokli un tautsaimniecību	2.5 (2.4)	3.1 (2.8)
8.	Nefinanšu sabiedrību maksātspējas pasliktināšanās	2.3 (2.6)	3.2 (3.6)
9.	Latvijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās iekšzemes faktoru ietekmē	2.1 (2.2)	3.3 (3.4)
10.	Finansējuma piesaistes nosacījumu pasliktināšanās Latvijas kredītiestādēm	2.1 (2.3)	3.0 (3.1)
11.	Mājsaimniecību maksātspējas pasliktināšanās	1.9 (2.2)	3.2 (3.7)
12.	Krievijas ekonomiskās un politiskās situācijas pasliktināšanās negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību un kredītiestāžu darbību	2.8 (3.1)	3.1 (3.2)
13.	Straujas nekustamā īpašuma cenu pārmaiņas	1.8 (1.8)	2.9 (3.4)

Riska pakāpes vērtējumu skala un krāsu apzīmējumi

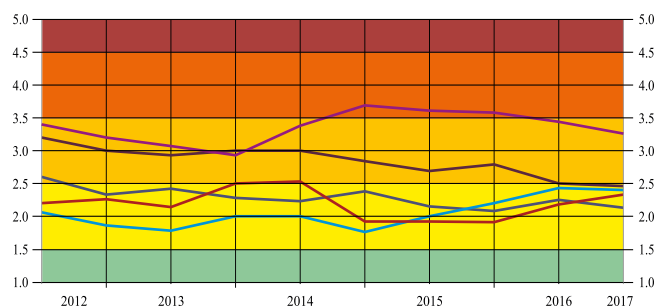

P5.8. attēls

KREDĪTIESTĀŽU VEIKTAIS GALVENO RISKA KATEGORIJU RISKA PAKĀPES NOVĒRTĒJUMS

(ņemot vērā riska iestāšanās iespējamību un iespējamo negatīvo ietekmi nākamajos sešos mēnešos)

— Ārējie makrofinansālie riski
— Iekšzemes makroekonomiskie riski
— Kredītrisks
— Likviditātes un finansējuma risks
— Maksātspējas un peļņitpējas risks

¹¹⁶ 2017. gada februārī Latvijas Banka veica kredītiestāžu regulāro aptauju par to, kā tās vērtē riskus Latvijas finanšu sistēmā. Aptaujā piedalījās 15 kredītiestāžu.

5.3. LATVIJAS FINANŠU STRESA INDEKSS

P5.9. attēls

LATVIJAS FINANŠU STRESA INDEKSS

